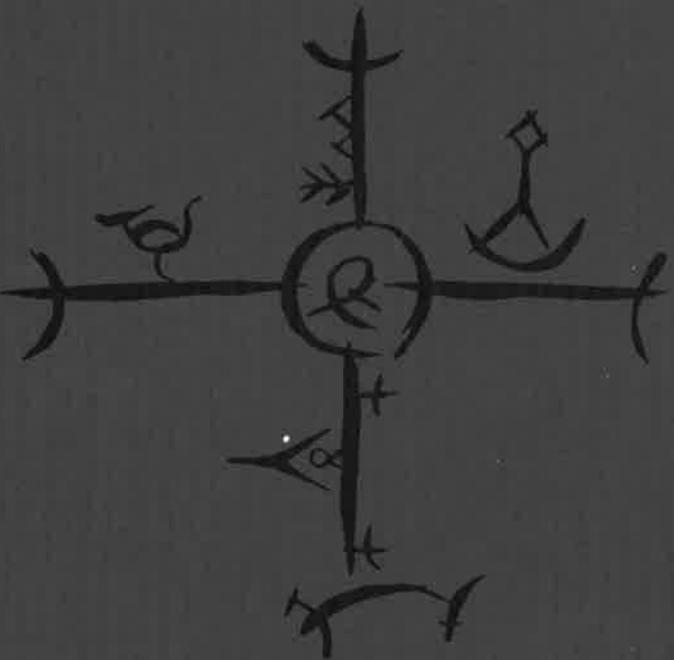

NSR

Riikkačoahkkin-beavdegrji
Landsmøte protokoll

1979

ÅPNING

Formann Peder Andersen

På Vegne av Norske Samers Riksforbund ønsker jeg alle delegatene, innbudte gjester, radio og aviser og det tallrike publikum hjertelig velkommen til NSR XI landsmøte. Når vi ser på sakslisten så tilsier det at vi får harde to og en halv dagers saksbehandling her. Og vi håper da at delegatene finner frem til en vennskaplig forhandlingstone seg imellom slik at saksbehandling og avgjørelse her blir til ære og fremgang for NSR.

Og med disse ordene så erklærer jeg for NSR XI landsmøte for åpnet.

Den 15. februar i år fikk vi det sørgetlige budskapet at NSR's tidligere nestformann Anna Laila Siri Frogner hadde vandret bort blandt oss. Det var et budskap som kom sjokkerende på oss. Selv om vi i fjor visste tegnet, da hun vel i to og en halv måned lå bevisst løs, men hun kon seg da godt opp og vi var glad alle og ønsket hun kunne være med på dette landsmøtet og behandle sakene, men så skjedde ikke. Det er klart at et slikt budskap setter spor etter seg i styret for NSR, men de som mest savner henne er en sonn som har mistet sin mor og en mann som har mistet sin kone. Slektninger som har mistet en hjertens venn. Livet er en forunderlig ting, og det som er vanskelig for oss å forstå er at slåmannen når han går ute ned sin lja. Hvorfor slår han de blomstene som er så pene og er i oppvekstalderen. Hvorfor går han ikke å slår de son har sluttet å gi frukter av seg. Men det er bare skjebnen som bestemmer.

Og vi har også mistet Guttorm Gjessing som var aktiv i Oslo Sámiid Særvi. Han var med og stiftet Sámiid Særvi i 1948. Og da ble det kalt Samisk Selskap. Det er vanskelig for oss å forstå hvorfor det er de som står fremst i det same-politiske liv, at de skal meies ned. Men livet er nå slik engang.

Vi lyser fred over deres minne.

HILSNINGER

Arrangører for landsmøtet Trondheim Sámiid Særvi og Nord-Trøndelag Samien Særvi v. Joel Steinfjell

På vegne av arrangements komiteen vil jeg ønske gje stende delegater og NSR's styre velkommen.

To små foreninger har i år påtatt seg arrangementet i forbindelse med NSR's landsmøte. Nord-Trøndelag Samien Særvi er en liten forening, men gjennom et godt samarbeid med Trondheim Sámiid Særvi mener vi selv at gjennomføringa skal lykkes. Snåsa kommune har stilt lokaler til rådighet. Uten denne velvilje hadde vi ikke hatt mulighet til å gjennomføre dette landsmøtet her i Snåsa. Når så mange folk møtes er det anledning å skape noe utover formalitetene i selve møteopplægget. I denne tilstrebelse har vi vært så heldig å knytta til oss Masi Kunstnergruppe og artister til konserten mandag. Vi retter en takk til Nord-Trøndelag fylke, Norsk Kulturråd og Nordisk Sameråd for økonomisk støtte som har gjort det mulig for oss å gjennomføre et slikt opplegg. Og vi ønsker at alle som er natt opp til dette landsmøte vil finne seg godt til rette under de her dagene.

5

en står ovenfor er. Og det er også av stor betydning hvor klare holdningene er. Det er vanlig at i en befolkningsgruppe er sprikende oppfatninger om forskjellige forhold. I demokratiske samfunn kommer slike sprikende oppfatninger også fram i dagen. Og det er et sunnhets tegn for demokratiet at meninger brytes og uttrykkes. Det er også naturlig og slett ingen hemmelighet at det er menings forskjeller om mange og tildels viktige spørsmål innen den samiske befolkning. Det sterkeste utslaget av denne meningsforskjellen er vel kanskje dannelsen av en ny samisk org. Det ville være fare på færø hvis en ikke kunne akseptere at meningene er forskjellige. I prosessen fram mot det punkt hvor avgjorelsen må treffes og politiske vedtak fattes er det nødvendig at alle som har meninger de vil komme fram med som har betydning for saken får anledning til det. Slikt som vårt demokrati arbeider og virker er det ofte mest hensiktsmessig å fremme sin synspunkter gjennom en organisasjon. Som et ledd i denne prosessen ser myndighetene betydningen av landsmøte til NSR. Jeg vil derfor så godt jeg kan forsøke å følge med i de innleg og diskusjoner som her vil bli avviklet. Vedtak som eventuelt måtte bli fattet.

På vegne av regjeringen ønsker jeg til lykke med landsmøtet.

Martin Brandsfelt NRL's representant

Her formann: Forst får jeg takke for innbydelsen til dette landsmøtet i fra NRL's side. Jeg er meget glad for å delta på NSR's landsmøte her på Snåsa. Det er første gang jeg har hatt anledning til å delta i NSR's landsmøte. Jeg skal hilse så meget fra formannen Johan J. Eira og det øvrige styret til NRL. Johan J. Eira fikk ikke anledning til å reise hit til Snåsa. Også vil jeg takke for det gode samarbeidet i felles aktuelle saker som har vært opp til behandling mellom NRL og NSR. Jeg håper også vi får et like godt samarbeid i de årene som kommer. Jeg ser i programmet at det er mange store saker som skal opp på landsmøtet. Bare så synd at jeg ikke får anledning til å være her i alle tre dagene landsmøtet varer. Jeg må reise i morgen kveld.

Og til slutt vil jeg ønske NSR til lykke med det videre organisjons arbeidet.

Repr. Norsk Kulturråd Edil Høtta Eriksen

På vegne av Norsk Kulturråd ønsker jeg NSR til lykke med dette års-møtet. For fire år siden, i 1975, da hadde NSR en resolusjon hvor man ville ha sitt eget samefond, kulturfond, samisk kulturfond. Jeg vet at det ble holdt mange møter mellom Norsk Kulturråd og NSR. For å få dette til. Og man skulle få til felles samisk utvalg. Det daværende Kulturråd gikk imot, flertallet gikk imot det. I 1977 ble det oppnevnt et nytt kulturråd og nye underutvalg. Det finnes tre samiske underutvalg i norsk kulturråd. Et utvalg for musikk, et for litteratur og det tredje for kunst og brukskunst. Og disse tre utvalgene har da fortsatt et arbeid med å komme frem til et felles samisk kulturutvalg, under Norsk Kulturråd. Vi ser det som veldig viktig at man har et felles utvalg for det er mange saker som berører hverandre. Og vårt forslag er at vi får et sekretariat. Saken er den at i Norsk Kulturråd administrasjon er egentlig ingen som har kjennskap til samiske saker og det blir ofte disse tre kultur utvalgene som hver for seg blir spurta og vi ville tro at det ville være lettere med felles kulturutvalg. Og det har da Norsk Kulturråd enstemmig gått innfor. Og hvis vi da får et eget sekretariat som vi også har bedt om så håper man at man kanskje får en lettere behandling av de samiske kultursakene. Det er ofte litt vanskelig å finne linjen. Og det har da Norsk Kulturråd enstemmig gått innfor. Vi har

Ordfører i Snåsa Fridjof Gjørstad

Formann, godt folk. På vegne av Snåsa kommune så er det meg en glede å få ønske landsmøte deltagerne velkommen hit til Snåsa. At landsmøtet er lagt hit til Snåsa er kanskje ikke en tilfeldighet. Snåsa har etterhvert utvikla til å bli et senter for sørsamisk skole og kulturarbeid. Og på det området, som kommunen i sin tid stilte til disposisjon, er det reist flere prektige bygninger i en neget fin beliggenhet. En kan vel også si at Snåsa ligger sentralt til når en tenker på komunikasjons muligheter både nord og sørøver. Noen få ord om Snåsa. Snåsa er en jord og skogbruks bygd med store utmarksarealer. Av en total areal 2347 kvadratkilometer så er det bare 1.5 % dyrka jord 17 % skog og resten er fjell, myr og vann. En del av utmarksarealer er utnyttet som sommerbeite for husdyr, men arealene er tilgjengelig for både tam og vill dyr. Etter hvert som det bygges veier innover fjellet øker også trafikken for dem som bruker utmarka til rekreasjon, turgåing, jakt og fiske. Og en må nok regne med at trykket på utmarka vil øke vesentlig i tiden framover. Det er også et av grunnan til at Snåsa kommune fører en restrektiv linje ved bruken av friarealene i utmarka. Jeg tenker da på hytte bygging i fjellet som har vært stoppa nå i flere år ved at pusteromsvedtak var vedtatt. Jeg tenker også på loven om motorferdsel i utmark der Snåsa kommune har gått inn for strenge linjer for både når det gjelder bruken av sno scooter og annet kjøretøy i fjellet. Og det gjelder flytrafikken, ned landing på fjellvatn. Jeg tenker også på fjell planen for fjellområder Verdal, Snåsa Lierne som var vedtatt nå i vår og som vil bli innarbeidet i generalplanen med de nødvendige vedtakene. Når det gjelder Snåsa kommune ellers så er vi stadig på jakt etter prosjekter som kan skaffe arbeidsplasser. Særlig der vi kan utnytte råstoff ressursene våres. Det er både for å kunne bedre økonomien i kommunen og det er også for å demme opp mot den uheldige utviklinga det er med folketallet i bygda. Det går stadig nedover. NSR's landsmøte går over hele tre dager og som også formannen sa og som vi ser av programmet er det fullspekket program alle dagene. Det er både med møter og gruppe arbeid. Mange store saker er satt opp på saksliste til drafting og jeg håper at dere får et godt arbeidsmøte.

Velkommen til Snåsa og lykke til med landsmøtet

Statssekretær Ola Kjolås representant for Regjeringen

Formann, mine damer og herrer jeg vil få takke for innbydelsen til dette landsmøtet og samtidig vil jeg få overbringe Den Norske Regjerings hilsen. Det er travle tid ned nye reisevirksomhet for regj. medlemmene på denne årstiden. Og statsministeren selv, er som kjent ute på reise i USA. For egen regning vil jeg si at jeg er glad for å ha fått oppdraget og anledning til å være til stede her. Jeg har bodd en årekke i landet hvor den samiske befolkningen utgjør hjørnesteinen i samfunnet og er personlig opptatt av å følge med i utviklingen på områder som har betydning for samer og de områder de bebor. Regjerings oppgaver er å tjene befolkningen i hele landet. For å kunne gjøre det er det nødvendig å skaffe seg best mulig kjenntak til de forskjellige befolkningsgruppens vilkår ønsker og behov. Det ligger ikke i dette at noen regjering noen sinne vil kunne imøte komme alle ønsker og dekke alle behov. Stadig må alle rimelige hensyn og alle berettige inntresser avveies mot hverandre. Det er derfor ikke riktig å tro at det skyldes negative holdninger eller manglende inntresse fra nyndighetenes side om den enkelte borger eller gruppe ikke oppnår delsning av en sak som vedkommende håpet og ønsket. I den vurdering nyndighetene må foreta er det vesentlig å vite nest mulig om hvor represativ de holdningene som

akkurat nå fått en meget vanskelig sak. Snøsa har fått sitt kulturhus. Hattfjelldal arbeider med å få et, likeså Røros. Og dette felles utvalget har fått i oppgave å prioritere og det er en meget vanskelig oppgave. Men vi har da satt ned et utvalg, utvalg setter ned utvalg, med folk fra disse stedene. For å komme ned råd. Og dette skal da avgjøres i løpet av høsten.

På vegne av Norsk Kulturråd vil jeg ønske NSR lykke med landsmøtet og med fremtiden.

Fylkesrådmann i Sør-Trøndelag Kåre Gisvold,

Her formann. Mine damer og herrer. Skal få lov til på vegne av Sør-Trøndelag fylkeskommune få overbringe de beste ønsker til landsmøtet. Skal også på vegne av meg selv få lov til å takke for innbydelsen. Og jeg kan love å prøve å lære så mye som jeg kan ved å høre på de synspunkter som fremkommer. Det som vel preger oss i fylkesadministrasjonen i Sør-Trøndelag i all fall er at vi kan og vet for lite om de problemer dere stirrer med og de spørsmål dere vil ha løst. Problem stilling av den karakter dere arbeider med vil ha eller ofte ha sin plass og kan finne sin løsning i forbinnelse med fylkesplanarbeidet og andre plan arbeid som drives i fylkeskommunen. Jeg håper at på grunnlag av det jeg bl.a hører her og de kontakter som jeg kan få, skal kunne bidra til at vi i Sør-Trøndelag skal kunne gjøre en bedre jobb for oss alle til sammen og for dere i særdeleshed.

Lykke med landsmøtet.

Ella Holm Bull, reps. Nord Norsk Kulturråd

Erede forsamling, mine dager og herrer. På vegne av Nord Norsk Kulturråd har jeg den ære å bringe fram en hilsen til dette landsmøtet. Åse Floa Steinrud skulle være utsending fra Nord Norsk Kulturråd var forhindret i å delta, men da ho ringte meg i dag morges. Så ba hun meg på vegne av Nord Norsk kulturråd å ønske til lykke med landsmøte dagene og forhandlingene.

Lykke til.

Ole Einar Olsen repr. Samisk utdanningsråd

Jeg skulle først hilse fra formannen i rådet Hans Eriksen som var forhindret fra å møte. Samisk Utdanningsråd er et ekte fødd barn av NSR. Det var naturlig for NSR i sine første år å arbeide aktivt med utdannings spørsmål. Samisk Utdanningsråd har nå vært i virksomhet i 2 år selvom rådet ble oppnevnt for 4 år siden. Det vil være kjent at grunnskole loven gir adgang til samiske foreldre å kreve opplæring på samisk for sine barn, de første år. Det synes klart at samisk kan erstatte sidemål i ungdomskolen. Likevel er Samisk Utdanningsråd opptatt av å få helt klare retningslinjer hva gjelder opplæring i og på samisk. Når det gjelder videre opplæring er det ennå mye u gjort, men planer i duoddji, reindrift og utmarkslære er under utarbeiding. Det er klart at veldig mye arbeid gjennstår. Både når det gjelder utgivelse av lærebøker og utarbeiding av planer og videre generell opplysningsvirksomhet. Vi synes ikke at det er så mye penger det står på. Det er ner menneskelige ressurser det er skort på. Og vi ser fram til og ønsker at samisk ungdom i stor utstrekning nå vender tilbake og for å arbeide i samiske strok. Det er kjent at det er stor lærermangel, spesielt er det mangel på samiske lærere. For å bøte på dette har Samisk Utdanningsråd de to siste årene i samarbeid med Høyskolen i Finnmark fått i gang forskolekurs for lærer skolen i Karasjok.

Fra samisk Utdanningsråd side vil vi følge forhandlingene her ned

stor oppmerksomhet.

Og vi ønsker lykke til med møtet.

Petter Nedrejord for Norsk Sameråd

Erede forsamling.

På vegne av Norsk Sameråd takker jeg for innbydelsen og bringer en hilsen til landsmøtet. Vi ser det både nødvendig og nyttig og følge med i forhandlingene. Særlig i NSR som bygger og arbeider for samenes fremgang i sin alminnelighet. Vi trenger stadig å lære av disse møtene for at vi i felleskap skal kunne fremme sakene til nytte for samene.

Vi ønsker at landsmøtet må bli vellykket og de vedtak som måtte bli fattet fører til gavn for den samiske befolkningsgruppe og for fellesskapet i sin helhet.

Hans Hansen.

Jeg har hilsninger fra en mann i fra ytre Porsanger som heter Ivar Utsi og det er til NSR. Han har helst sameungdommer i sitt hjerte, både legemlig og sjelelig. Og hvis jeg skal få lov til å gi noen slags vitnemål for han eller hvis jeg hadde hatt anledning til det så hadde jeg utskrevet vitnemål med bestått prøve i livets skole. Og videre er å bemerke at han er en eldre mann og jeg har behovd mange ganger å få råd hos han. Konger og fyrster trenger rådgivere. Så trenger også vi rådgivere.

NSRs første formann, Johan Mattis Klemetsen

Her formann og styret for NSR.

Jeg vil først benytte anledningen til å takke for innbydelsen, slik at jeg fikk komme hit. Jeg har aldri vært i Snåsa, men har hatt mange ganger lyst til det.

Dengang vi startet arbeidet i NSR, for 10 år siden, syntes vi det var umulig. Alt var fremmed. Alt som skulle gjøres, folk var fremmed og vi var fremmed. Vi syntes faktisk ikke vi klarte det arbeidet vi skulle gjøre, men vi arbeidet etter de evner vi hadde. Og penger det var det ikke i forståingen, men vi søkte departementet om støtte og vi fikk da en bra støtte i forståingen slik at vi kom igang. De stilte seg neget velvillige i så måte. Det har selvsagt vært en del stridigheter, meninger og det skal det være, det er demokrati. Vi vet at selv barn fra samme familie, de er uenige med hverandre. Folk, ektepar er uenige, familier er uenige, folkeslag, nasjoner, verdensdeler, men de bør komme til enighet etter demokratiske forhandlinger. Det er da det er demokrati, men dessverre er det folk som har benyttet hver sjanse til å bryte alt som NSR gjør og forsøker å gjøre og bruke til sin egen propaganda og agitasjon til nytte for seg sjøl. Og det kaller jeg ikke for demokrati mer. Mitt ønske er at landsmøtet i NSR må bli et part for slike logn og agitasjoner. Vi har som jeg sa begynt for 10 år siden. Nå ser vi at en del saker som NSR har arbeidet med har fått løsning og vi har også hørt her at det er mange saker og store saker man arbeider med og som venter sin løsning. Jeg håper at det vil lykkes.

Jeg vil da ønske NSR lykke til og fremgang i sine forhandlinger her. Og jeg vil også ønske samene fra by og bygd fra land og strand til fjelltoppen, og våre samer som måtte finne seg utenfor våre landegrenser, at de slutter opp om NSR, støtter det. Til et felles arbeid, til fremme for oss samer.

NORGGA SÁMIID RIJKKASEARVI

1979 jahkečoahkkin kiggapeapni.

Ovdaolmnoš Peder Andersen.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi bealis sávan buot airasiida, gussiide, rídiui ja áviissaide ja mužui earaide bures boahntima NSR XI jahkečoahkkimi.

Go geahčat jahkečoahkkin sájjid, de oaidnit ahte šaddet garra bargobeavvit. Mi sávvat ahte áirasat gívnadit vieljalaččat ja nagadit jožihit ságastallamiiid ja áššerannodeademifd nužahte boahta áykin ja gutnин NSR boahttefígai.

Dáid sániigun raban NSR XI jahkečoahkkima.

Dán lagi guovvaranu I5. beaivvi oažuimet suratlaš dieju ahte NSRa ovddeš nubbinovdaolmnoš Anna Laila Siri Frogner lea védjolan eret. Véiku vel dižiimet ahte son leai garra boahcu vuolde ja ahte son leai leamaš bealgoalmmat ménu veallan dehtemeahttunvuojas, muhtu go son de leai fas nu bures fas virkkusmuuvvan de gíttiimet mi ahte su f:s ožhot fárrui ja hélideimet ahte son livčii čuovvumin jahkečoahkkima, muhtu nu i džhpahuvvan.

Lea ſielggas ahte diekkar sájjid mi boži nu fáhkkestaga lea váttis šddet ja go son i šat čohkka NSR stivrras, de dovdo dat, muhtu si gužet ohcalit su eanemusat lea su bérni gi lea massan eatnis ja isit fas eamidis. Fuolkkit leat massan ustiba. Eallin lea váttis guorahallat ja véd dasit lea šddet manne ládjoalmmai go ládje, vélđa eret daid čabbaseamus ližiid mat leat nuora ja njuorras ja mat galggašedje šattuid addit ja i ge vélđde ja ládje daid mat leat álgan sotnat.

Muhtu eallin lea juohke olbmui ovdalgihti oidnujuvvun.

Guttorr Gjessing lea maid kannan eret. Son barggai hui ángirit Oslo Sámiid Searvvis. Son leai Oslo Sámiid Searvvi vuosjudeamis mielde I948is. Dalle cohčojuvvui Samisk Selskap.

Midjiide lea váttis šddet ahte si gužet ángirit barget sámi poletihkkalaš áššiigun calget eret vélđojuvvut. Muhtu eallin lea imašlaš.

Ráfi lehkus sutnu muitu badjel.

Dearvvuolat.

Trondheim Sámiid Searvi ja Davvi-Trøndelag Samien Særvi Joel Steinfjell bokte, Jahkečoahkkin lágideadjít.

Jahkečoahkkin lágidan lágdegotti bealis sávan bures boahtin gussiide, sáttiblruide ja NSR stivrii. Guokte smávva searvvi leaba dán lagi vélđan badjelasas jožihit NSR jahkečoahkkima. Davvi-Trøndelag Sámiid Særvi lea smávva searvi, muhtu buori oktasašbarggu geacil Trondheim Sámiid Seerviin mi doaivut ahte jahkečoahkkin jožihheapmi lihkustuvva.

Snásas gielddas leat ožon luoikkasin čoahkkinlanjaid. Dán buori veakki haga i livči lean vejolaš jožihit jahkečoahkkima Snásas.

Go nu ollu olbmot čoahkkanit, de adda vejolašvoja lágidit juoga mi i leat nu formella ja mi gahča olggobeale čoahkkima. Dán oktavuojas leat ožon yeahki Máze Dáidojoavkkus ja juoigiin konserti vuossarcga.

Mi giitit Davvi-Trøndelag fylkka, Norgga Kulturráji ja Davviríikkaid Sámiiráji ruhtadoarjaga ovddas mi atti midjide vejolašvuoja čajahit däkkar īgumušaid. Mi sávvat ahte buohkat ožčet ávkki jahkečoahkkimis.

Snåa sátnjošiheadji Fridjof Gjørstad.

Ovdaolmmoš, buorit olbmot. Snåsa gieldda bealis lea ilus go beasan sárat bures boahting jahkečoahkkimi Snåsai. Varra i leat dähpedorbmia Snåsai lágiduvvun dát jahkečoahkkin. Snåsa lea manit īggis šaddan lullisámiid skuvla ja kulturguovddaš.

Manga čappa viesu lea ciegganen dán oktavuoja sáhtta maid dadjat ahte Snåsa lea hui guovddates go gehča johttolut vejolašvuojaid davas ja mättas.

Moadde sáni Snåsa birra.

Snåsa lea gilaš gos lea viiddis eatnamat ja gos gávdnu ænadoallu ja vuovdebarju.

Arealas mi lea 2347 km² lea dusse 1.5 % silvejuvvun eana, 17 % vuovdi ja loahppa leat vrít, jeakkit ja čicit.

Okta oassi eatnamis geavahuyvu guoh tuneatnamin skibihiida, muhtu dat lea maid guoh tunbákin lojes ja villa ealliide.

Dažistago go geainnut huksejuvvujit mehciide stuorru maid johtolat. Ja oažžu vuordit ahte ain boahtra lassanit boahtra īggis.

Dainna lea ge dát okta sivva dasa ahte Snåsa gielda čuovvu garra linjja friidja eatnamiid geavaheami hárrai.

Mun jurddašan dalle bartahukssemiid mat leat leamaš čeldujuvvun manca jami go dahkui vuordin mearradus. Oaivvildan maid mohtor-johtolagaid mehciin mas Snåsa lea Carrasit čavgin go guoska muohtra scooteriida ja eara vuojamiida meahccis. Ja narahan maid girdijohtolagaid ja seaivun jåvrriide. Oaivvildan maid Verdal vrreplana, Snåsa Lierne mi dohkkehuvvui dán giđa ja ni galga čatnut generalpláni.

Mi guoska mužui Snåsa gildi, de leat alu ohcamin doaimmaid mat addet oðja bargosajiid. Earenoamaš gos mi sáhttit geavahit vejolašvuojaid mat gávdnuvit. Sihke danin ahte buoridit gieldda ruhtadili ja maiddai ahte lasihit olmmošlogi gilis. Olmmošloku manna dažistaga manas.

NSR jahkečoahkkin bista golvma beaiivi ja nu go ovdaolmmoš logai ja nu go oaidnit programmas de lea garra beaiivvit. Manga stuora ášši lea áššilistu alde ja mun doaivvun ahte di oažžubehtet buorre bargočoahkkima.

Buresboahtin Snåsai ja sávan lihku jahkečoahkkiniin.

Ráðehusa árras, stáhtačálli Ola Kjølås.

Ovdaolmmoš, nissunolbmot ja almmaiolbmot, īggun giitit jahkečoahkkin bovdejumi ovddas ja seammas cealkit dearvvuojaid Norgga Ráðehusas.

Dál lea hui dilihis áigi ráðehus láhtuin ja olu mätkkesteapni, ja stáhtaminister ieš lea U.S.A:s. Iežan bealis hárldan dadjat ahte lean giituvaš go bessen deike vuolgit.

Mun lean gukka orrun riikkas gos sámit leat okta oassi álbmugis ja ieš anan beruštumi daid guovlluin mat leat sápmelaččaide ávkin ja gos sápmelaččat orrot.

Ráðehusa bargu lea gocihit buot riikkaolbmuid.

Jos ráðehus galga nagudit dan, de lea dárbbalaš čoaggit buriid dieñuid dárbbuid hárrai. Seammas mäksa dat ahte ráðehus i sáhte miehtat buot gáibadusaid, muhtu ferte alo veardidit. Danin i leat riekta dan jurddalit ahte eisevaldit eai berus ja hárlit ipmirdit gáibadusai mat bohtet ovttaskasolbmúin dahje joavkuin.

-9

245 246 247 248

249 250 251

252 253

254 255

256 257

258 259

260 261

262 263

264 265

266 267

268 269

270 271

272 273

274 275

Go eisevaldit galget veardidit ḫššiid, de fertejít si guorahallat dárbbuid.

Dat lea dábalaš ahte čearddas gávdnujít mangga lágan oaivilat ja dat lea buorre. Lea maid dábalaš ja i ge čiegerus ḫšši ahte mangga lágan oaivilat leat deatalaš ḫššiid birra sámi álbmut gaskkas. Stuorimus vikkihuus das vírra lea ahte oðða sámi organisašuvdna lea riegadan ja livče gal varalaš jos i dohkket ahte earain leat nuppelagan jurdagat.

Go galget poletihkkalaš mearradusat dahkut, de lea dárbu ahte buohkat besset buktit oaiviliideset ḫššiid hírrai mat gusket sidjiide. Nu go min demokratia barga, de dábalaččat lea buore-murat ḫššiid čaðahit organisašuvnna čaða. Eisevaldit oaidnet ahte NSR jahkečoahkkin lea okta deatalaš oassi demokratias. Danin áiggun čuovut dárkilit ḫššiid aegastallamiid dás ja mearradusaid mat dahkujit. Rávádehusa bealis sávan ávkkalaš jahkečoahkkima.

NBR ḫirras Martin Brandsfelt.

Ovdaolmmoš. Álggoš hálidan giitit bovdejumi ovddas. Lean ilus go beassu čuovvut NSR jahkečoahkkima dípppe Snåsas. Lea vuosttas Cardi go lean beassan leat fárus NSR jahkečoahkkimis. Ovdaolmmoš Johan J. Eira ja mužui NBR stivra celket olu dearvvuoaid. Johan J. Eiras i lean vejolašvuhta vuolgit deike. Mužui áiggun giitit buori oktasaš barggu ovddas gaskal NBR ja NSR. Doaivvun ahte oktasašbargu jotkojuvvu maid boahte-iccis.

Oainnan ḫššelistus ahte lea manga stuora ḫšši mainna jahkečoahkkin galga bargat. Lea vídalalhti go in beasa čuovvut jahkečoahkkim buot golbma beaivvi, das go ferten juo vuolgit ihttín eahkedis.

Loahpas sávan ahte NSRa organisašuvnna bargu galgaašii lihku-stuvvat ain.

Norgga Kulturráði ḫirras, Edel Hætta Eriksen.

Norgga Kulturráði bealis sávan buori jahkečoahkkima.

Njälje jací dás mangs, 1975as, buntti NSRa cealkamuša ahte cegget sámi foanda, Kulturfoanda, sámi kulturfoanda. Diejan ahte mangga čoahkkima dollojuvvujedje gaskal Norgga Kulturráði ja NSRa. Lai áigumuš cegget sierra sámi lávdegotti. Dálaš Kulturráði manai vuosta, eanetlohku.

1977as ceggejvvui oðða kulturráði ja oðða lávdegottit. Dat gávdnujít golbma sámi lávdegotti mat gullet norgga kulturráði musikhka lávdegoddi, girjjalašvoða lávdegoddi, dídučehpiid lávdegoddi.

Dátt lávdegottit barget ain dainna jurdagin ahte cegget oktasaš sámi kulturlávdegotti mi galga Norgga Kulturráði vuollasaš. Min mielas orru hui deatalaš ahte cegget oktasaš lávdegotti dainna go leat manga ḫšši mat gullet okti ja mi leat evttuhan ahte mi oažut sierra čéllingotti.

Ášši lea dainna láhkai ahte Norgga Kulturráði administrašuvnna i dovdda i oktage sámiid ḫššiid ja jaraldagat bohtet nama-huvvun lávdegottiide ja min oaivil mielde šadda geahppaseabbo oktasaš kulturlávdegottiin.

Norgga Kulturráði lea ovttajienalaččat miehtan dasa. ja jos mi vela oažut sierra čéllingotti de lea doaivumis ahte ášše-meannudeapmi manna geahppaseabbu. Dávja lea vátis gávdnat rivttes geainnu. Ja dien lea Norgga Kulturráði dorjon. Mis lea jus dál hui vátis ḫšši. Snåsa lea iežas kulturviesu. Hau fjelldal maid barga ahte oažut kulturviesu, seamma Rørøs.

Oktasaš lávdegoddi lea ožón bargun ahte prioriteret mi lea váttis. Muhtu mi leat váljjen lávdegotti mas leat mielde olbmot dáid guovlluin vai si besset buktit ráðiid.

Čavčča beallai galget si geargan. Norgga Kulturráji bealis sávan buori jahkečoahkkima ja ahte boahte áiggi bargu lihkustuvaši.

Lulli-Trøndelag fylkaráði, Káre Gisvold.

Ovdaolmmoš. Guldaleadjet. Lulli-Trøndelag fylkkas buvttan ollu dearvvuožaid. Iežan bealis giittan bovdejumi ovddas. Ja lohpidan ságastallamiin viežat oahppu nu ollu go nagudan. Mi fylkkaháldahusas Lulli-Trøndelag das diehtit hui uhcan din váttis- vuolaid birra ja mužui ášsiid birra.

Ášsit mainna di bargabehtet leat dívja dakkarat mat heivejit fylkkaplanabargui ja eara plana bargguide maiguin fylka barga. Doaivvun ahte ságastallamiid geazil dás ja mužui oktavuožaid dáfus maid díppe oažen sahtta vákuhit ahte mi Lulli-Trøndelag das ilgit bargat nu ahte midjiide buokkaidé boahtha ávkin ja earenoamažit didjiide.

Davvi Norgga Kulturráji, Ella Holm Bull.

Buorit gúldaleadjet. Davvi Norgga Kulturráji bealis áiggun buktit dearvvuožaid jahkečoahkkimi.

Ase Floa Steinrud galggai deike boshtet Davvi Norgga Kulturráji bealis, muhtu son eske ižidis diežihi ahte son i sáhte boahtet. Son sižai mu cealkit lihkkusávaldagaid jahkečoahkkimi.

Sámi Oahpahusráji, Ole Einar Olsen.

Álggós buvttan dearvvuožaid ráði ovdaolbmos Hans Eriksenis mi i sáhttan boahtet.

NSR:as leai lunddulas álgo jagiid bargat ángirit oahppa gažal-dagaiguin. Sámi Oahpahusráji lea leamaš doaimmas guokte lagi vaiku vel ceaggani ge njäljé lagi dassa.

Lea dovddus ahte vuoljuskuvlla lihka adda sámi vánhemidávyejollašvoža gáibidit nánaidasaset sámegiel oahppu, vuosttas lagiid. Lea čielggas ahte sámigiella sáutta bcahtastahta nuppi giela nuoraid-skuvllas. Lihkka barga Sámi Oahpahusráji ahte oažut čielga mearradusa oahpahusa hárrai sámegilli ja sámegielas.

Mi guoska viidasit oahpahussi, de lea ollu barggakeahetta, muhtu barggu vuoldi lea plánat mat gusket duodjai, boazodollui, meahce-oahpahussi.

Vailot girjiit ja plánat ja díbalash oahpaheami vejolašvožat. Min mielas i leat ruhtaváttisvožat dasa sivvan, muhtu vailot olbmot seat sáhttet bargat. Ja min mielas orru hui mávssulaš ahte sámi nuorat mähcet ruoktut sámi guovluide.

Dovddus lea ahte vailot earenoamaš sámi oahpaheadjet. Dán dili buoridan dihti lea Sámi Caipahusráði ja Finnmarkku Allaskuvla ovttas álggahan álgoahppu Kárašjohki.

Sámi Oahpahusráði bealis hálidan čuovvut ášsiid dán čoahkkimis ja sávan buori jahkečoahkkima.

Norgga Sámiráði, Petter Nedrejord.

Buorit gúldaleadjet.

Norgga Sámiráji bealis giittan bovdejumi ovddas ja buvttan dearvvuožaid jahkečoahkkimi. Earenomažit NSR mi barga buoridit sámiid boahtte áiggi.

Mi dárbašit alu viežžat oahppa dákkar čoahkkimiin vai ni ovttas-ráiid nákcet ovddidit áššid sápmelaččaide ávkin. Mi hálidat ahte jahkečoahkkin galggašin lihkustuvvat ja ahte mearradusat mat dahkkuuit bohtet ávkin sémialbmugi ja nannejit oktasašvuoja.

Hans Hansen.

Mun buvttan NSRi dearvvuojaid Porsaŋgus ruhtin albmast ~~nan~~ namma lea Ivar Utsi. Son atna fuola earenomažit sámi nuorain. Ja jos mun galggašin sutnje addit duo aštusaid de livče son ožzon duo aštusaid ahte son lea nagudan eallilan skuvlla mannat. Muui namuhan ahte son lea vuoraslagan alrmái geas mun láven ráiid viežžat. Gonagast maid dárbašis ráðdeaddiid, ja mi maid seamma.

NSRa vuosttas ovdaolmmoš, Johan Mattis Klemetsen.

NSR ovdaolmmoš ja stivra.

Álggos gittan bovdejumi ovddas.

In leat goassige ovdal fitna Snásas vaiku vel leamaš hallu. IO jaci dás manus go mi álgaheimet NSRa balaimet mi ahte bargu i lihkustuva. Buot leai amas, olbmot ja mi ieža. Mi ieža maid jurddášeimet ahte ni eat nákce, muhtu barggaimet daži mielde go magudeimet. Álggos eai gávdnun ružat, ja ozaimet departementtas ruhtadoarjaga maid ožžut nu ahte bargu boži johtui. Dien dáfus si ledje buorre-čáhtolaččat. Diežusge lea leamaš mangga lagan oaivilat ja nakkut, muhtu nu galga ge. Mi diehtit ahte ovttta bearreši mánat eai alu leat ovttta oaivilis.

Olbmut, bearrašat, olmmuščearddat. náilmeriikkat eai leat alu ovttta oaivilis, muhtu si berrejitet soabadiit demukrahtalaččat.

Dalle gávdnu demukratia, muhtu almmatge gávdnuit olbmot mat geavahit juokke unna akkaša ahte beassat gomihit visut maid NSRa barga ja geahčalit geavahit vearjjuid mat leat alceseaset ávkin. Dalle i šat sahte lokkat ahte lea demokratia.

Mun hálidan ahte NSR jahkečoahkkin dál sestujuvvu giellasiid dáfus. Nu go namahin de lea dassa IO jaci go álggimet. Ja oaidnit ahte manga ášši maiguin NSRa lea bargan lea boahstan čovdosi ja ni leat maid gullan dás ahte NSR barga stuora áššiiguin mat galggašedje čovdojuvvut. Doaivvun ahte lihkustuvaši.

Aiggun sávvat lihku NSRi ja ahte manaši bureš áššimeannudemiiguin. Ja hálidivčin ahte sámit gávpugis, gilažiin, gos ihkkinassi ležžet doarjušivče NSRa nu ahte oktasašbargu boahta ávkin midjiide sápmelaččaide.

PROGRAM
FOR
DET II. ORDINÆRE LANDSMØTE I SNÅSA
17. - 19. JUNI 1979

Søndag 17. juni

- kl. 11.00 Høymesse Snåsa Kirke
" 13.00 Formannens velkomsttale. Hilsningstaler
" 15.00 Konstituering
Navnopprop, valg av dirigenter og sekretærer
" 16.00 Pause
" 16.30 Årsmelding - formannen foredrar
Regnskap og revisjonsrapport
" 17.30 Debatt
" 19.00 Middag
Kveldstreff Snåsa Turistsenter

Mandag 18. juni

- kl. 09.00 Plenumsmøte
1. Samepolitisk program. Innleder Leif Halonen
2. Næringspolitisk program
Ressursutvalgets innstilling
Næringsutøvelse: Utmark - muligheter og begrensninger
Innleder Per Edvart Klemetsen
3. Sámi duoddji. Kultur og næring. For hvem?
Innleder Mari Teigmo Eira
4. Samebarnas situasjon (førskolebarnas)
Innleder Laila Somby Sandvik
" 11.30 Lunsj
" 12.30 Gruppearbeid
" 18.00 Middag
" 20.00 Konsert m. kaffe

Tirsdag 19. juni

- kl. 09.00 Gruppearbeid
" 12.00 Plenumsmøte. Grupperapportene foredras av gruppeledere
" 13.00 Lunsj
" 14.00 Debatt
" 16.00 Pause
" 16.30 Valg
1. Formann
2. Styremedlemmer m. varamenn
3. Komitémedlemmer
4. Valgkomité
5. Revisorer
6. Delegater til samekonferansen 1980
" 19.00 Avslutning av landsmøtet
" 20.00 Avslutningsfest på Agle samf. hus

NSR forbeholder seg retten til programendringer

DELEGATER

Álahájo Sámiid Sær'vi:

Johan M. Gaup
Inga Berit Haldorsen
Marit D. Gaup

Almaivágge Sámiid Sær'vi:

Harald Pedersen

Bergen Sámiid Sær'vi:

Mathis H. Sara

Čaccesuollu Sámiid Sær'vi:

Regnor Jernsletten
Dagny Gren
Eila Anti

Dæno Sámiid Sær'vi:

Svein Ottar Helander
Ingrid Tapiو

Dædnugádde Sámiid Sær'vi:

Marit A. Solbakk
Ingvald Guttorm
Aslak Somby

Guov'dagæino Sámiid Sær'vi:

Aslak Nils Sara
Ole Henrik Magga
Julie Eira
Anne Hætta
Nils Mortensen Hætta
Jan Henry Keskitalo
Klemet Hærmansen
Anders P. Siri
Nils Henriksen

Helgelan Sámiid Sær'vi:

Bjørg Lifjell
Harald Eliassen
Paul Bergli

Kárásjåga Sámiid Sær'vi:

Máret Sára
Marit Stordahl
Per Ove Biti
John Trygve Solbakk
Arne Nystad
Berit Johnskareng

Kárásjåga Sámi Nuoraid Sær'vi:

Egil Utsi
Magne Ove Varsi
Nils Johan Klemetsen
Kari Sara
Ruth Biti

Else Turi
Inger Marie Oskal

Máze Sámiid Sær'vi:

Isak Samuel Hætta
Magne Einejord
Ellen Eira
Mikkel J. Hætta
Berit Anne Gaup Buljo
Nils Johan Nango
John Edvin Henfjall

Nord-Trøndelag Saemien Sær'vi:

Maja Dunfjell Aagård
Alvar Dunfjell

Oslo Sámiid Sær'vi:

Ragnhild Nystad
Ingrid Jåma
Rune Stormo
Kjell Kemi
Jon Henrik Eira

Porsango Sámiid Sær'vi:

Charles Stene
Alf Nystad
Hans Hansen
Helge Guttorm
Erna Nystad

Romssa Sámiid Sær'vi:

Berit Nystad
Ardis E. Ronte
Sven Roald Nystø
Sverre Julius Eriksen
Harald Gaski
Inger Juuso

Trondheim Sámiid Sær'vi:

Marit Melleby
Daniel Danielsen
Ola M. Hætta
Jan Nitovuoppi

Unjarga Sámiid Sær'vi:

Olav Dikkanen
Gustav Johnsen
John Arne Neshavn
John Andrea Andersen
Ellen Marit Roska

Unjarga Sámi Nuoraid Sær'vi:

Geir A. Smuk
Synnøve Solbakk

Rungo Sámiid Sær'vi:

Hallgeir Johnsen
Solfrid Johanna Fossli
Audhils Johnsen
Åse Johnsen

VALG AV PRESIDIUM

Dirigenter: 1. dag Odd Mattis Hætta
Odd Ivar Solbakk

2. dag Klemet Hermansen
Ingrid Jåma

Sekretariatet: Liv Østmo
Vigdis Stordahl
Ante Somby

Sekretærer: Berit Nystad
Magne Ove Varsi
Jan H. Keskitalo
Kjell Kemi

Teknisk leder: Anders Sara

Redaksjonsnemd: J John T. Solbakk
Marit D. Gaup
Rune Stormo
John Henrik Stormo
Magne Einejord

Settekasserer: Odd Kappfjell

Regnskapsutvalg: Per Ove Biti
Johanna Fossli
Harald Eliassen

Å S R M E L D I N G F O R 1 9 7 9

I.0 TILLITSREPRESENTERENTER

Formann : Peder Andersen, Igeldas i Porsanger
Nestformann : Leila Somby Sandvik, Karasjok
Styremedlemmer : Bjarne Store Jacobsen, Alta
Leif Dunfjeld, Alta
Odd Kappfjell, Trosfors

Arbeidsutvalget : Formann, nestformannen og styremedlem
Bjarne Store Jacobsen

Vararepresentanter til styret : Alf Edvart Nystad, Lakselv (for Peder Andersen)
Marit Sara, Karasjok (for Leila Somby Sandvik)
Svein Ottar Helander, Tana (for Bjarne Store Jacobsen)
Rune Stormo, Trondheim (for Leif Dunfjeld)
Stig Dunfjeld, Snåsa (for Odd Kappfjell)

Næringsøkonomisk komite:
Odd Ivar Solbakk, Båteng, Tana, formann
Hans Arthus Hansen, Jergul, Karasjok
Tore Bongo, Lathuri, Alta
Ivar Utsi, Repvåg
Sigbjørn Dunfjeld, Ungdomsskolen, Kautokeino

Kulturpolitisk komite:

Odd Mathis Hætta, Alta, formann
Hans Hansen, Gáradak, Indre Billefjord
Mary Skoglund, Hattfjelldal
Samuel John Anti, Karasjok

Skolekomite:

Ole Einar Olsen, Kautokeino, formann
Harald Eliassen, Hattfjelldal
Haldis Helander Wigelius, Sirma
Marit Sara, Karasjok

Valgkomite:

Anders Somby, Sirma, formann
Harald Gaski, Tromsø
Arvid Jåma, Follaoss

Revisorer:

Per Ove Biti, Karasjok
Petter Nedrejord, Karasjok

I.I VALG

Til valg står: Formannen som velges for ett år ved særskilt valg
Leif Dunfjeld med vararepresentant Rune Stormo
Odd Kappfjell med vararepresentant Stig Dunfjeld
Alle medlemmer i næringsøkonomisk-, kultur-
politisk-, skole- og valgkomite.
Revisorer.

2.0 KOMITEER OG UTVALG

I NÄRINGSÖKONOMISK KOMITÉ (odd Ivar Solbakk)

Näringsökononisk komite har avholdt to møter i perioden og behandlet i alt 10 saker. Bl.a. Ressursutvalgets innstilling, eget riksforbund for sámi duoddji, og droftet generelt om stillinga til samiske næringer.

Til Ressursutvalgets innstilling har komiteen stilt seg negative til. Arbeidsmålsettinga til Ressursutvalget under pkt. I.5.2. kan anspore til en viss holdningsendring til samiske interesser, men forslagene som er konkludert i dokumentet "Bruken av Finnmarksvidda" viser en alt for vag holdning til hvordan samenes områder bør brukes i fremtiden. Retten til jorda i Finnmark har heller ikke utvalget villet ta standpunkt til. Klarsignalet til Altautbygginga etter det minste alternativet og forslaget til forvaltning av Finnmarksvidda viser dog tydelig at det er majoritetsbefolkinga som skal ta avgjørelser i saker som berører samenes næringsrettigheter.

Egen samisk duoddji organisasjon er under etablering. Komiteens formann har vært medlem i et utvalg som har fremmet detaljert forslag til hvordan riksorganisasjonen bør etableres. Danninga er bygget på NSR, NRL, og de samiske husflidslagene og husflidsutsalgene, og Sii'da a.l. Til nå skal både NSR, NRL og de øvrige parter ha sagt ja til å delta i duodjeforbundet. Det samme har Siidas årsmøte. Vi kan slå fast at sámi duoddji endelig har fått en organisasjonsform der samene sjøl er i ledelsen. Videre har komiteen vurdert å arrangere et seminar tuftet, på samenes primærnæringer. Bl.a. muligheter innenfor Sámi duoddji, berøre reindrifta, jordbruket og kombinasjoner av disse, samt utmarksnaringene. Møtet er planlagt avholdt i høsten d.å. og gå i regi av NSR.

2.2. KULTURPOLITISK KOMITE

Komiteen vil komme med egen årsberetning

2.3. SKOLEKOMITE

Skolekomiteen har ikke holdt noen møter i perioden

2.4. UTVALG TIL Å UTREDE SPØRSMÅLET OM SAMENES OFFISIELLE STATUS

På fellesstyremøte mellom NRL og NSR i Kautokeino 9.feb.79 la statusutvalgets formann Alf Isak Keskitalo frem et forslag til vedtak om den samiske folkegruppens status i Norge. Vedtaket ble enstemmig vedtatt av NRL og NSR's styrer.

VEDTAK

"For at det i framtiden skal bli mulig å komme fram til en avklaring vedrørende den samiske folkegruppens offisielle status i Norge, er det nødvendig at myndighetene godkjenner en samfunnsmessig fungrende definisjon av begrepet "same", og at det blir opprette et forsvarlig statistisk grunnlagsmateriale over den samiske folkegruppens størrelse og bosetning.

Det foreslås at man i Norge tar til følge den definisjon som ligger til grunn for det finske sameparlamentets manntall, og at et slikt manntall blir opprettet også i Norge, som grunnlag for lovreformer og eventuelle nye samiske besluttende organer.

Da det i 1980 skal avholdes en ny folketelling i landet, ber en myndighetene sørge for at det i motsetning til folketellingen i 1970 blir gjort et grundigere forarbeid, og at tellingen blir gjennomført med sikte på en mer pålitelig oversikt over den samiske befolkning i Norge. I forarbeidet må det på et tidlig tidspunkt tas kontakt med de samiske hovedorganisasjoner og de vitenskaplige institusjoner som kan bidre med ekspertise i saken.

Den norske stat har i flere nyere FN-konvensjoner forpliktet seg til å gi den samiske folkegruppe i egenkap av urbefolking offisiell status som skal gi den muligheter til å verne sine rettigheter, næringsveier, språk og kultur. Dette gjelder bl.a. "FN-deklarasjon om rase- og rasefordommer" og utkast til en "FN-ærklæring om minoriteters rettigheter". En slik status kan bare grunnlegges på en samfunnsmessig fungerende definisjon, og på at de mennesker som definisjonen omfatter får reell beslutningsrett over sine egne saker.

Styrrene for Norske Reindriftssamers Landsforbund og Norske Samers Riksforbund ser fram til at sentralmyndighetene påhegynner arbeidet med den samiske folkegruppens status i forbindelse med folketellingen i 1980".

Vedtaket ble umiddelbart etter møtet sendt til Statisk Sentralbyrå og til Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Statisk Sentralbyrå har i brev av 20.mars 1979 til NSR og NRL gjort det kjent at arbeidet med Folke- og boligettellingen 1980 er kommet så langt, at en ikke kan endre opplegg og innhold for undersøkelsen. Gjenpart av brevet er sendt Kommunal- og arbeids departementet og til Alf Isak Keskitalo.

Dessuten er Statisk Sentralbyrås vurdering den at en ikke greier å få noen god informasjon om samisk tilknytning ved hjelp av ett eller noen få spørsmål. Undersøkelser om samisk tilknytning bør derfor gjennomføres som spesialundersøkelse, kanskje helst ved bruk av intervjuere på et utvalg persjoner.

Det Kongelige Kommunal- og Arbeidsdepartement har i brev av 23.4.79 meddelt statusutvalget at vedtak av 9.feb.79 er oversendt Statsministerens kontor.

Statusutvalget avventer et positivt svar fra statministerens kontor.

3.0 STYRETS ARBEID

3.1 STYREMØTER

Det er perioden blitt holdt 6 styremøter og 6 arbeidsutvalgsmøter. Det er ialt behandlet 38 saker. Alle arbeidsutvalgsmøtene er blitt holdt i Karasjok etter samordning med reiserute for arbeidsutvalgets medlemmer. Slik at disse møtene ikke har vært til økonomisk belastning for NSR.

Hovedutskrift av samtlige styremøte- og arbeidsutvalgsprotokoller er sendt alle sámiid sær'vier - sameforeninger som er tilsluttet NSR og til NSR's landsmøtevalgte komiteer. Det er også kommet forespørsel fra enkelte foreninger - institusjoner og råd om å få tilsendt hovedutskrift fra møtene og disse har da fått tilsendt det.

4.0 MØTER - REPRESENTASJONER

20.-21.7.78. Møte i Karasjok og Kautokeino om boligtiltakene i Finnmark.

Formann Peder Andersen var tilstede på møtet.

20.-22.6.78 Samekonferanse i Arjeplog.

Leif Dunfjeld, Liv Østmo og Vigdis Stordahl.

28.-30.6.78 Formann Peder Andersen var på NRL's landsmøte i Bjerka.

26.6.-1.7.79. 3. seminar vedrørende utdanning for urbefolkninger i Norden. Arr: Sami Institutta.

Liv Østmo, Vigdis Stordahl og Per Bær

18.8.78 Møte med jakt og fiske som næring i indre Finnmark.

Arr: Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske.

Formann Peder Andersen

21.8.78 Overrekkelse av Ressursutvalgets innstilling for Finnmarksvidda til miljøvernminister Gro Harlem Brundtland i Lakselv.

Formann Peder Andersen.

20.9.78 Medlemsmøte i Čæccesuollo Sámiid Sær'vi.
Laila Somby Sandvik.

28.-29.9.78 Vennskapsambandet Norge - Kina arrangement i Tromsø av tibetanske gjester.

Bjarne Store Jakobsen

13.10.78 Møte om en organisasjon for samisk husflid (duoddji) i Karasjok

Arr: Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosettingsområder.
Odd Ivar Solbakk.

17.10.78. Medlemsmøte i Guov'dagæino Sámiid Sær'vi Prestbakko orienterte om Ressursutvalgets innstilling
Peder Andersen, Odd Ivar Solbakk, Leif Dunfjeld og Sigbjørn Dunfjeld.

28.-29.10.78. Nordiske Samiske kulturkvelder i Oslo arrangert av Oslo Sámiid Sær'vi.
Rune Stormo

10.-13.II.78. Seminar i Karasjok

Samiske kvinnens situasjon før og nå.

Sámi nissuniid dilalašvuotta dálín ja dál.

Laila Somby Sandvik ja Anna Ragnhild Balto

23.II.78. Samenes politikk idag og imorgen. Kulturarrangement i Tromsø arrangert av Tromsø Sámiid Sær'vi
Formann Peder Andersen.

16.III.78. Dæno og Dædnugáddi Sámiid Sær'vis medlemsmøte
Leif Dunfjeld.

16.III.78. Guov'dagæino Sámiid Sær'vis årsmøte
Anna Ragnhild Balto

28.III.78. Stiftelsesmøte Maze Sámiid Sær'vi
Styremedlem Leif Dunfjeld

16.-17.2.79. Nordisk Samerådsmøte i Tromsø.
Formann Peder Andersen

8.3.79. Møte om Ressursutvalgets innstilling i Kautokeino og

I3.3.79. Lakselv

Arr: Det Kgl. Miljøverndepartement

Formann Peder Andersen

16.3.79 Innvielsen av Samisk videregående skole, Karasjok - Sámi
Joatkaskuv'la, Kárisjágas.
Anna Ragnhild Balto og Odd Mathis Hætta.

24.2.79. Møte om utbyggingen av Alta - Kautokeino vassdraget
i Oslo

Arr: Norges Naturvernforbund
Styremedlem Leif Dunfjeld

30.3.79. Generalforsamling i A.S. Finnmarksbygg i Kautokeino.
Anders Eira representant for NSR og NRL.

SÁMIID SÆRVIT TILSLUTTET NSR

Álahæjo Sámiid Sær'vi
Ál'máivaggi Sámiid Sær'vi
Bergen Sámiid Sær'vi
Cäccesuollo Sámiid Sær'vi
Dædnugídde Sámiid Sær'vi
Dæno Sámiid Sær'vi
Guov'dagæino Sámiid Sær'vi
Helgeland Sámiid Sær'vi
Hinnøy og Omegn Sameforening
Kárisjága Sámiid Sær'vi
Kárisjága Sámi Nuoraid Sær'vi
Mádda-Várjat Sámi Nuoraid Sær'vi
Maze Sámiid Sær'vi
Nord-Trøndelag Saemien Sær'vi
Oslo Sámiid Sær'vi
Porsango sámiid Sær'vi
Tromsø Sámiid Sær'vi
Trondheim Sámiid Sær'vi
Unjarga Sámiid Sær'vi
Unjarga Sáme Nuoraid Sær'vi
Ruongo Sámiid Sær'vi

Opptatt som medlem i NSR 8. februar 1979 ned virkning fra
1. januar 1979.

5.0 ADMINISTRASJONEN

5.1 ANSATTE

Bemanningen ved sekretariatet har ikke vært tilfredsstillende. Kontorassistenten har for det neste vært alene ved kontoret. Og dermed har det ofte tatt en tid å få svart på enkelte henvendelser.

Liv Østmo og Vigdis Stordahl som var engasjert som hovedsekretær med halv dags stilling hver ved sekretariatet fram til 31.juli 1978 kunne ikke forlenge engasjementet.

På grunn av arbeidsmangden ved sekretariatet vedtok arbeidsutvalget på møte 15. sept. -78 at formann Peder Andersen skulle fungere inntil videre som arbeidende formann på deltid.

Anna Ragnhild Balto er kontorassistent ved kontoret. Hun har permisjon fra 14.5. - 15.IO. d.å.. Arbeidsutvalget fikk av

Styret på styremøte 8.-9. feb. 1979 fullmakt til å engasjere vikar for kontorassistenten. Av hensyn til det arbeid som NSR driver var det ikke mulig å finne en vikar som hadde innsikt i NSR's arbeid uten opplæring og spesielt foran et landsmøte. Etter drøftelsen med formann Peder Andersen vedtok arbeidsutvalget på møte 2. mai d.å. at formannen fungerer som sekretær ved sekretariatet fram til landsmøte 1979.

Kontorets funksjoner i ferietiden sommeren -79 forutsetter, fastsatt av det tiltredende styret.

Av sysselsætningsmidler for 1979 har NSR fått penger til I-en - kontorassistent i tidsrommet 5.3. - 30.6. 1979. Inga Alette Anti, Karasjok har vært engasjert som kontorassisten ved kontoret fra 5.3. 1979.

Som kasserer er engasjert Nils Anders Bieska.

På styremøte 30. - 31. mars 1979 ansatte styret Ellen Ragnhild Sara som administrasjonssekretær. Hun har i brev av 24.4. 1979 sagt at hun tar stillingen og tiltreter etter nærmere avtale med styret.

5.2 KONTORLOKALER

NSR leier lokaler av Sámiid Vuor'ka Dávvirat, Kárásjágas. NSR disponerer nå 2 rom med garderobe og toilet, samt et felles rom med S.V.D som benyttes som lagerrom og maskinrom. I tillegg får vi benytte kantinen. NSR's telefon som hittil har stått på formannen Peder Andersen, er bestilt flyttet til kontoret i K. jok.

6.0 ØKONOMI - BUDSJETT

Norske Samers Riksfortbund har for 1978 fått statstilskott på kr 218 000 over post 1223 post 70. Av dette er kr 6000,- som ekstrabevilgning til kulturpolitisk seminar som ble holdt i Alta i forbindelse med landsmøte 1978.

Når regnskapet for 1978 legges fram for landsmøte 1979 vil det vise et overskudd på kr 1109.20. Dette skyldes innskrenkningen i den planlagte aktivitet i årsmøteperioden. Allerede i juni 1978 gjorde NSR's sekretariat Regjeringen og Landbruksdep. oppmerksom på hvordan situasjonen ville bli ved sekretariatet hvis NSR ikke fikk innvilget ekstra statstilskott.

Slik den økonomiske situasjonen var gjorde NSR Regjeringen oppmerksom på at NSR heller ikke maktet å følge opp om den samarbeidsvilje som regjeringen har lagt opp til de samiske organisjonene:

"Utviklingen må styres i samarbeid mellom sentrale og folkevalgte organer, Regjeringen anser det for vesentlig at samenes organisjoner deltar i samarbeid og at de derved utvider den demokratiske styringsprosess."

NSR hadde på det tidspunktet store muligheter for å få et fullt utbygd sekretariat, noe den aldri hadde maktet på grunn av streng økonomi. NSR avventet et svar innen 10. juli 1978. Siden den økonomiske situasjonen var på usikkker så både hovedsekretären og administrasjonssekretären opp sine stillinger.

Først den 28.9.78 fikk NSR svar fra Landbruksdepartementet, hvor det bl.a. uttales:

"Som utgangspunkt skal altså tilskuddet over Landbruksdepartementets budsjett bare være en del av hva det koster å drive foreningens sekretariat. De øvrige utgiftene bør foreningen søke å dekke gjennom sin egen virksomhet. Departementet har i denne forbindelse merket seg at innkrevd medlemskontingent bare utgjør ca. kr 9 000,-. Dettei forhold til at NSR hevder å være representativ for hele den samiske del av befolkningen, finner en dette betenklig lite.

Tidligere i år har NSR mottatt kr 200 000,- i tilskudd fra landbruksdepartementet. Etter omstendighetene er en kommet til å kunne gi ytterligere kr 12 000,- i tilskudd til drift av forbundets sekretariat. Utgiftene til drift av forbundets sekretariat antas således å være dekket fullt ut for inneværende år. En vil presisere at selv om utgiftene skulle bli større enn nå antatt, kan ytterligere tilskudd ikke påregnes.

Landbruksdepartementet vil også legge til at om ikke NSR's egenfinansiering bedres vesentlig, vil en måtte ta opp til vurdering om det for ettermiddagen er forsvarlig å opprettholde et så stort tilskudd som foreningen har mottatt de siste årene."

I oktober 1978 måtte NSR's sekretariat sende ut melding til alle styremedlemmer, Sámiid sær'vit og landsmøtevalgte komiteer om at det ikke var anledning til å holde flere styremøter og komitémøter for resten av året p.g.a. den økonomiske situasjonen. Utviklingen styret konstaterer at denne ikke er helt i samsvar med de utsagn som tidligere er kommet om sentrale myndigheters vilje til å støtte arbeidet blant samene for å styrke deres språklige, næringsmessige og kulturelle forhold.

6.1.. LÅN TIL DRIFT AV SEKRETARIATET

- På grunn av fare for stenging av sekretariatet i nov. og des. 1978 innkalte formannen styret til møte 14.-15.nov 1978 for å drøfte situasjonen. Styremedlemmene måtte da sjøl forskuddtere sine reiser.

Styret vedtok på møtet og oppga et lån på kr 15.000,-. Samtidig ble det sendt en appell til sámiid sær'viene om å hjelpe til å løse det akutte behov for penger. NSR har av Guov'dagsgino Sámiid Sær'vi fått et rentefritt lån på kr 15.000,-.

6.2 STØTTE TIL NSR

Styret takker sámiid sær'vier og enkelt-medlemmer for de aksjon som ble satt igang til inntekt for NSR. Egil Utsi oppfordret i et åpent skriv 21.II.78 medlemmer til å betale skatt til NSR. Noen har fulgt oppfordringen og betaler et månedlig beløp til NSR, mens andre betaler når økonomien tillater det. Dette er en stor innsats fra medlemmenes side sett på bakgrunn av at det sist høst og vinter også har vært gjennomført aksjoner og innsamlinger til Sámi Áigečála. Fra enkeltmedlemmer er det pr. ... kommet inn kr .....

Styret konstaterer at det blant våre medlemmer og sympatisører således er innsamlet henimot kr 150.000 i løpet av årsmøteperioden.

6.3 BUDSJETT 1979

Over KAP I 223 Post 70 var det for 1979 søkt et tilskott på kr 535.000,-. Det ordinære budsjett forslaget var på kr 603.607,-. I St.prop. nr I (1978-79) er det for budsjett terminen 1979 foreslått tilskott til NSR og Norsk seksjon av Nordisk Sameråd på kr 320.000,-. Sekretariatet har derfor vært nødt til å regulere budsjettet for 1979 til total kr 463.583,-. NSR's egenandel er satt til kr 113.583,-. Styret har tatt dette til etterretning. Sekretariatet er for 1979 beregnet å være bemannet med administrasjonssekretær og kontorassistent. I tillegg kommer de øvrige utgifter til drift av sekretariatet og styrets møter.

6.4 MEDLEMSKONTINGENT

Medlemskontingent til NSR for 1978 har vært kr 20,-. Innbetaling av kontingensten til NSR har gått greit i år. Alle sámiid særviene har betalt kontingensten for 1978.

7.0 SAMARBEID NSR - NRL

På et fellesstyremøte mellom NSR og NRL i november 1978 ble det oppnevnt en felles arbeidsgruppe som skal behandle saker av fellesinteresse for de to organisasjonene. Fra NSR ble det valgt formann Peder Andersen og styremedlem Leif Dunfjeld.

7.I NSR's - NRL's FELLES ARBEIDSGRUPPE TIL Å ARBEIDE VIDERE MED SAMENES POLITISKE OG NÆRINGSPOLITISKE PROGRAM

På kontaktmøte mellom NRL og NSR i Alta 15.juni 1978 ble det vedtatt å oppnevne en felles arbeidsgruppe som skal arbeide videre med samenes politiske og næringspolitiske program. Gruppen hadde møte 26.mars 1979 i Karasjok.
For NSR møtte: Formann Peder Andersen og Svein O. Helander
For NRL møtte: Formann Johan J. Eira og Anders Oskal

8.0 BUDSJETT 1980

9. januar 1979

BUDSJETT FOR 1980

Lønninger

Administrasjonssekretær 1. tr. I8	kr 74.864,-
Kontorassistent 1. tr. IO	" 57.604,-
Regnskapsførergodtgjørelse	" 10.000,-
I2,3 % arbeidsgiveravgift	" 16.293,-
	<u>kr 158.761,-</u>

Drift av sekretariatet

Kontorlokaler (leie, renhold m.m.)	" 10.000,-
Kontorrekvisita	" 20.000,-
Telefon, porto	" 18.000,-
Assuranse, forsikring	" 1.500,-
Landsmøteutgifter	" 60.000,-
Uforutsette utgifter	" 25.000,-
	<u>kr 293.261,-</u>

Styrets utgifter

5 styremøter á kr 10.000,-	" 50.000,-
7 arbeidsutvalgsmøter á kr 2000,-	" 14.000,-
NSR Kulturpolitisk komite	" 15.000,-
NSR Næringsøkonomisk komite	" 15.000,-
NSR Skolekomite	" 15.000,-
Formannens reiser	" 60.000,-
Total	<u>kr 462.261,-</u>

Finansiering

Tilskott over Norsk Samerids budsjett KAP. I223 Post 70	kr 350.000,-
Medlemskontigenter	" 25.000,-
Div. tilskudd	" 87.261,-
	<u>kr 462.261,-</u>

8.2 SÁMI ÁIGEČALA

På et fellesmøte i Tromsø den 3. desember 1977 mellom styrene i NRL, NSR og Norsk seksjon av Nordisk Sameråd ble stiftelsen "Sámi Áigečala" stiftet.

Fra NSR's side deltok:

Peder Andersen
Anna Laila Siri Frogner
Leif Dunfjeld
Odd Mathis Hætta

I følge §2 er stiftelsen Sámi Áigečala en selveiende stiftelse som har til formål å utgi periodiske publikasjoner på samisk. De 3 partiers formålsparagrafer skal være veiledende for publikasjonene. På stiftelsens styremøte den 10. og 11. nov. 1978 ble det under sak 26-78 - utgivelse av samisk språklig publikasjon, - gjort vedtak om at avisen "Sámi Áigi" skulle utgis hver 14. dag fra januar 1979. Så snart økonomien tillater det, vil avisen utgis ukentlig. Fra 23. jan. 1979 har avisen utkommet regelmessig hver 14. dag. Dette har vært mulig kun ved innsamling av private midler.

Norsk Sameråd behandlet bevilgning av statsmidlene til en samisk språklig publikasjon på sitt møte i Tromsø den 20. mars 1979. Forbruker- og Administrasjonsdepartementet hadde ved skriv av 14. febr. 1979 neddelt at før FAD tok stilling til hvordan midlene på KAP: I520, Post 76 skulle benyttes, ville FAD avvente uttalelse fra Norsk Sameråd.

Norsk Sameråd fattet et slikt vedtak:

1. Under forutsetting av at Sámi Áigi får redaktør i fast stilling fra 1.7.79 tilrås Sámi Áigečala kr 300 000,- i tilskudd
2. Resterende del av bevilgningen under KAP I520 Post 76 må ikke disponeres til andre formål enn det den er bevilget til.

Forbruker- og Administrasjonsdepartementet bevilget 3. mai 1979 Sámi Áigečala kr 575.000,- under forutsetting av at redaksjonen flyttes til Karasjok.

9.0. BOLIGTILTAKENE I INDRE FINNMARK

Kommunalog Arbeidsdepartement hadde ved brev av 3.2.78 bedt fylkesmannen vurdere en avviklingsplan for boligtiltakene. I tiden 19. - 21. juni 1978 ble det avholdt møte med de kommuner som omfattes av boligtiltakene.

Fra Kommunaldepartementet motte byråsjef Hellesylt og sjefsarkitekt Hedlund fra fylkesmannens side mottre kontorsjef Erik Blakstvedt og 1. kons. Ingolf Schanke. NSR var representert ved formannen på møtene i Karasjok og Kautokeino h.h.v. 20. og 21. juli. Formannskapene i de berørte kommunene hadde foretatt en opplisting over de husstander som de mente burde ha hjelp for å bedre sine boforhold før boligtiltakene opphører.

Kommunene oppga følgende behov:

Kautokeino	93 boliger
Karasjok	154 boliger
Tana	124 "
Nesseby	72 " ialt 443 boliger

I tillegg til dette kommer resultatet av den boligundersøkelse som Porsanger Sámiid Sær'vi i samråd med Porsanger kommune hadde foretatt med ialt 346 boliger. Senere er Kvalsund kommune kommet med 18 boliger (Kokelv-Slåtten området).

Lebesby kommune (Veines - Bekkarfjord og eller i indre deler) 25 boliger. Gamvik har ikke registrert. Nordkapp Sámiid Sær'vi foretok bolig registrering på fastlann siden i Nordkapp kommune, hvor resultatet var 2 hus med svært omfattende reparasjoner kondensasjons nodne, 13 hus med omfattende reparasjoner utvidelser og 14 hus med mindre reparasjoner. NSR oversendte denne bolig registreringen til Fylkesmannen i Finnmark den 26.4.78. Senere behandlet Nordkapp formannskap bolig registreringen, og gjorde vedtak om at det ikke så noe behov for slik støtte til Nordkapp kommune. Derved måtte fylkesmannen droppe saken.

Styret viser til NSR mange velbegrundede krav overfor kommunaldepartementet om gjennomføring av boligtiltakene i alle samiske bosettingsområder, og har merket seg at Fylkesmannen i Finnmark har fulgt opp deler av dette kravet. Fylkesmannen i Finnmark, kommunestyrerne i de fleste kommuner og de samiske organisasjonene har samstennig gått inot departementets plan om avvikling. Etter innkalling fra Fylkesmannen i Finnmark ble det på nytt holdt møte i Vadso den 21. februar 1979, hvor Fylkesmannen, komm. dep ordførerne i de 5 kommuner, NRL og NSR deltok. Statssekretær Berit Haldorsen minnet om Stortingets utgangspunkt i januar 1971, og mente at målsettinga nå er oppfulgt. Stortinget har krav på statusrapport, og videre at det er vanlig å utvide en aksjon uten en slik melding til Stortinget. På grunnlag av dette møte har Fylkesmannen i Finnmark den 6. mars 1979, sendt skriv til Kommunaldepartementet med forslag til å fortsette med gjennomføring fram til 1987.

Styret i NSR hadde på styremøte den 8. og 9. februar vedtatt under sak 9-79 følgende om boligtiltakene:

vedtak: Norske Samers Riksforbund vil på det innstendigste anmode Kommunal- og Arbeidsdepartementet om å fremme forslag overfor Regjeringen og Stortinget om at boligtiltakene i indre Finnmark gjennomføres i samsvar med de registreringer som foreligger.

I Karasjok kommune er det ennå omkring 80 registrerte boligtrengende. Kommunen har en byggekapasitet på ca. 10 enheter pr. år - dvs. at det vil ta 10 år til før Karasjok kommune kan være ferdig med å gjennomføringen av boligtiltakene.

Kautokeino og Tana kommune er omtrent i samme situasjon.

Kommunal- og Arbeidsdepartementet har ved brev av 8. feb. 1974 anmodet Fylkesmannen om å vurdere spørsmålet om en utvidelse av boligtiltakene til helt eller delvis å omfatte Porsanger kommune. Fylkesmannen antydet dengang en utvidelse av boligtiltakene til bare å omfatte den sørlige delen av Porsanger kommune.

Norske Samers Riksforbund anmoder Kommunal- og Arbeidsdepartementet om at boligtiltakene utvides snarets til også omfatte Porsanger kommune, med unntak av tettstedet Lakselv, og indre deler av Nordkapp som alt er registrert. Senere eller så snart endre deler av Laksefjord, Kokelv og indre delen av Kvalsund er ferdig registrert innvolveres også disse stedene i boligtiltakene. Porsanger og øvrige forannevnte strøk kan uten videre sammenlignes med forholdene i de typiske indre strøk.

I St.meld. nr.99 (1969-70) under pkt. 6.5. - finansiering ble det etter da gjeldene prisnivå antydet et kapitalbehov på 50 - 60 mill. kroner.

Pr. 31.I2.1977 i.h.h. til fylkesmannens årsmelding i

I 1977 var det totalt	kr 22 162 245,-
- inndradde tilsagn	" 227 410,-
Netto kapital brukt	kr 21 874 835,-

Dette til tross for inndeksstigning på ca. 50 % på den siste tiden i 6 årene.

Vedrørende nedskrivningsbidrag påheftet eldre boliger som ble gjort gjeldende i de krigsrammede områder i Finnmark og Nord-Troms under gjenreisningsperioden, skaper idag store vanskeligheter for både lånetekere og utlånsbanken, som husbanken og landbruksbanken. Dette gjelder de fleste eksisterende boliger og dette medfører vanskeligheter ved toppfinansieringen som regel må den enkelte byggherre dekke nedskrivningsbidraget av sitt ordinære banklån, eller på privat lån, for å innløse heftelsen. Norske Samers Riksforbund vil kreve at det fremmes forslag for Regjering og Storting om at nedskrivningsbidraget ettergis og at heftelsen med øyeblikkelig virkning slettes.

Arbeidsrom tilknyttet boligbygg

Norske Samers Riksforbund vil også denne gang fremheve kravet om at det ved planlegging av bolig, må vurderes dersom byggherren krever det, hvordan nødvendige arbeidsrom tilknyttet boligen skal kunne tilpasses, uten at dette skjer på bekostning av rombehovet for øvrig. Det er også nødvendig å utarbeide en romplan som gir rimelig forhold mellom stuas storrelse og antallet soverom.

Samiske organisasjoners nedvirkning

De lokale samiske organisasjonenes nedvirkning i arbeidet med gjennomføringen av boligtiltakene, må bli akseptert av de kommunale myndigheter. Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund har ved brev av 18.april 1971 fremmet forslag om at de lokale samiske organisasjoner skal ha adgang til å tre inn i arbeidet med gjennomføringen av boligtiltakene.

Finnmark fylkesmanns embete, utbyggingsavdelingen var i juni 1973 av den oppfatning at såvel boligtiltakene som andre andre tiltak ville kunne dra nytte av aktiv nedvirkning fra organisasjonenes side. Dette kan skje ved representasjon på like for i særskilte organer og utvalg og ved uttalelser om tiltakenes gjennomføring, f.eks. planlegg-

ing og gjennomføring av næringstiltakene parallelt med boligtiltakene.

Boligene må isoleres bedre

Norske Samers Riksforbund vil sterkt presisere at byggherrene, spesielt de 3 første årene, har helt vært overlatt til ferdighus leverandørerne. Ferdighus leverandørerne har naturlig nok hatt blikket sterkt vendt på sin egen fortjeneste, mens hensynet til byggherren kom i annen rekke.

Kommunaldepartementets befaring i september 1973 var tydelig preg av dette. Byggherren forstod ikke boligveilederen, ei heller forstod han tegningene, og når huset var ferdig, virket det hele mot sin hensikt og han var fremmed i det hus han skulle bo i og betale.

Norske Samers Riksforbund vil kreve at det i områder hvor boligtiltakene skal gjennomføres gjøres strenge kontrolltiltak og at det gjøres gjeldende bl.a. følgende obligatoriske krav:

- 1) Ytterveggene må ha 15 cm isolasjon
- 2) Isolasjon på himling må være minst 20 cm
- 3) Det må være nøyne kontrolleres at forbindingspappen er av god kvalitet i golv, svill og vegger og at den er hel og skjøtene klent
- 4) Kontroll-lukene til himling må ikke tillates montert i varm sommer.
Disse må bare tillates montert i boder eller gavlveggen, hvor stige kan nytties.

Næringsgrunnlaget

Den 11. og 12.mars 1971 var Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund i konferanse med Kommunaldepartementet. På denne konferansen ble det enighet om at de samiske organisasjoner skulle utarbeide en næringsplan.

På avslutningsmøte i Vadsø 20. september 1973, hvor kommunalministeren med sitt følge, fylkesmanns utbyggingsavdeling, NRL og NSR deltok, diskuterte man også det samme problemet. Det samme ble også gjort den 21.juni 1978 i Kautokeino, under det avsluttende møte med Kommunaldepartementets sjefsarkitekt Hedlund, fylkeskontorsjef Erik Blakstvedt, daglig leder for bolig tiltakene Ingolf Schanke og representanter for NRL og NSR.

Norske Samers Riksforbund fastholder idag, liksom det også gjorde i 1971, at det er nødvendig å planlegge næringsgrunnlaget parallelt med boligtiltakene.

Fra samisk synsvinkel må all planlegging på utgangspunkt i at næringsgrunnlaget og bosettingen er bygd på jordbruk, fjordfiske, reindrift og utmarksnæringer. Disse næringene forekommer oftest i kombinasjon, hvor hvert ledd inngår som en naturlig og likeverdig del i et næringssystem som mottar tilsig fra de stedlige ressurser. Dette system er sårbart for inngrep og bør styrkes.

II.I .. SAMORDNING AV SAMISKE SPØRSMÅL I SENTRALADMINISTRASJONEN

Landbruksdepartement innkalte ved brev av 13.mars 1978 til møte i Oslo den 10.mai s.å.. Det vises ellers til årsmelding for

perioden 77-78 hvor det er gitt en fullstendig orientering om saksgangen inntil landsmøtet i Alta.

Det som har skjedd etter landsmøtet i denne sak er som følger. Den 28.august I978 sendte Landbruksdepartementet NSR et summa-risk referat fra møtet i Oslo den 10.mai I978.

Landsmøtet I978 gav styret fullmakt til å arbeide videre med saken. Liv Østmo, Odd Mathis Hætta og Reidar Erke ble bedt om å utarbeide et forslag for styret på bakgrunn av det materiale som forelå. 30.januar I979 la utvalget et utkast fram for styret. Det fant det vanskelig å komme ned et omfattende utkast for utvalget til å utrede samenes offisielle status har kommet med sin innstilling.

I2.0 GUOV'DAGEINO SÁMIID SÆR'VI BREV AV 28.4.79 VALG AV
STYRET: FORSLAG TIL ENDRING AV STATUTTER §5a

Administrasjonen vil sterkt beklage at de lokale sámiid sær'viene ikke følger de skriftlige henstillinger som sendes ut i god tid. Som vanlig ble det også i forbindelse med dette landsmøtet sendt brev den 5.desember I978, med anmodning om forslag til saksliste og tid og sted for avholdelse av landsmøte. Svarfrist var satt til 1.2.79. Etter dette utarbeidet administrasjonen forslag til styret, som så former den endelige rammen for landsmøtsprogram. Det ser ut for at de lokale organisasjoner ikke reagerer før landsmøte programmet kommer ut, og da er det altfor sent.

Guov'dagæino Sámiid Sær'vi's brev oversendt til valgkomiteens formann Anders Sonby den 3.5.79.

Jahkedieðahussi bohte guokte arvalusa, namalassi čuoggai 6.5 ja 12.0.

Jahkedieðahusssí č. 6.5. Lassi. Divvun dihti NSRa iešfinansierema lea NSR álggahan doarjjaloges ákšuvnna.

Jahkedieðahus č. 12.0. Bajilčálus galga leát: Baikkalaš serviid vastadusat čállusiida. Jahkedieðahus, ovttajienalačcat, dökkehuvvun mearkkašumiiguini.

Det kom to forslag til vurdering vedr. årsmelding, nemlig til sín pkt. 6.5 og 12.0. Årsmelding, pkt. 6.5. Tillegg om årsrapporten til Årsmelding, pkt. 6.5. For å rette p egenfinansiering, har NSR påbegynt en støttetfieraksjon.

Årsmel :ing, pkt. 12.0.

Endring p overskriften, Skal stå:

De lokale foreningers reaksjon på skriftlige henstillinger.

Årsmeldingen enstemmig vedtatt med forslagene.

FORRETNINGSORDEN PÅ LANDSMØTE

- I. Landsmøte velger 4 dirigenter, 4 sekretærer, 3 referenter, tellekorps på 3 og en redaksjonsnemd på 5 medlemmer - arbeidsgrupper.
2. Dagsorden tas opp i den rekkefølge som er angitt i landsmøteprogrammet. Avvik kan foretas hvis landsmøtet vedtar dette med alminnelig flertall.
3. Alle delegater tildeles et nummerskilt som benyttes til å gi tegn til dirigenten. Nummeret er hvitt for innlegg, gront for replikk. Gjester og andre spesielt innbudte har talerett i den utstrekning landsmøtet ved dirigenten innvilger det. Gjestenes er gult for innlegg, rødt for replikk.
4. Talere får ordet i den rekkefølge de tegner seg, men dirigenten kan fravike dette for å konsentrere debatten om det tema som til enhver tid droftes.
5. Dirigenten kan gi anledning til replikkordskifte. Det ~~gis~~ bare 2 replikker til samme taler, og eventuelt anledning for taleren til å svare. Replikk kan bare rettes til siste taleres innlegg og såvel replikk som svar må ikke overskride 2 minutt (inklusiv eventuell oversettelse - tolking).
6. Forslag fra dirigenten eller delegatene om å innskrenke taletiden kan ikke diskuteres, men tas opp til voting.
7. Forslag til votingstema leveres skriftlig til dirigenten. Den skal være undertegnet av forslagsstilleren(e).
8. Talerstolen skal brukes.
9. For det fattes vedtak om å sette strek for debatten, skal alle foreliggende votingstemaer være lest opp av dirigenten, - på samisk og norsk. Etter at strek er satt, kan ingen fremme nye votingstema.
- IO. Valget.
  - a) Formann. For å være valgt til formann må kandidaten ha mer enn halv parten av stemmen. Dersom ingen av den har kvalifisert flertall, tar man nytt valg etter å ha stroket de kandidatene som tilsammen har færre stemmer enn den kandidaten som har flest stemmer. Ved stemmelighet trekkes lodd mellom dem.
  - b) Ved valg av de 2 landsstyremedlemmer som står på valg, skal stemmeseddelen innholde 2 navn. De 2 kandidatene som får flest stemmer, er valgt.

Det velges 2 personlige varamenn for styremedlemmene. Valg av revisorer, eventuelle komite - utvalgsmedlemmer med varamenn etc., foretas på samme måte som ved valg av landstyremedlemmer.
- II. Forslag til uttalelser, resolusjoner etc. fra redaksjonskomiteen - arbeidsgrupper må foreligge skriftlig på minst ett språk seinest 2 timer før landsmøtet tar dem opp til behandling. Eventuelle forslag til uttalelser fra delegerte skal leveres til redaksjonskomiteen - arbeidsgruppen. Hvis dette ikke kan skje, skal slike forslag være innlevert dirigenten og gjort kjent for NSR styre seinest 4 timer før landsmøtet skal behandle dem. Hvis fristene ikke overholdes, kan de ikke tas opp, - eller landsmøtet kan utsette behandlingen slik at fristen overholdes.
- I2. For dirigentene overta, skal styret legge framlegg til forretningsorden for landsmøtet til godkjennning. Framlegget deles ut til delegerte og gjester. Det slås også opp på oppslagstavla.

DRIFTSREGNSKAP FOR TIDEN I JANUAR TIL 31 DESEMBER 1978

Resultatkonto

	Debet	Kredit
Lønninger	kr 133561,60	
Arbeidsgiveravgift	" 16668,00	
Administrasjonsutgifter	" 43821,97	
Representasjonsutgifter	" 579,70	
Vedlikehold lokaler, inventar	" 52,60	
Assuranse	" 796,00	
Inventar	" 1422,00	
Avskrivning inventar	" 1500,00	
Porto	" 3747,15	
Telefon	" 5640,65	
Annonser	" 6558,20	
Husleie	" 6220,00	
Kontorrekvisita	" 21790,32	
Donasjon	" 10000,00	
Statstilskott		kr 218000,00
Kontingent		" 12435,00
Gaver		" 21220,50
Renter		" 1439,82
Overskudd	" 737,13	
	<u>kr 253095,32</u>	<u>kr 253095,32</u>

Rehketdoallu dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

Regnskapet enstemmig vedtatt

REGNSKAP FOR 1978

STATUS PR: 31 DESEMBER 1978

	Aktiver:	Passiver:
Kasse	kr 624,05	
Bankkonto 7594.0501938	" 18736,07	
Bankkonto 4932.6313122....."	" 1611,70	
Postgiro ....."	" 1225,85	
Televerket ....."	" 1000,00	
Inventar ....."	" 12000,00	
Kapitalkonto ....."	" 15994,86	
Lån til Sámi Áigečála ....."	" 3000,00	
Skattetrekk ....."	kr 8815,00	
Kautokeino Sámiid Sær'vi	" 15000,00	
Kulturseminar	" 119,06	
Arbeidsgiveravgift	" 4668,00	
Norsk Kulturråd	" 3470,00	
Kreditorer	" 22120,47	
	kr 54192,53	kr 54192,53

Karasjok, den 31.12.1978

Peder Andersen

formann
(sign)

Petter Nedrejord

revisor
(sign)

Per Ove Biti

revisor
(sign)

Nils A. Bieska

kasserer
(sign)

REVISJONSBERETNING

For Norske Samers Riksforbund regnskap for 1978. Undertegnede årsmøte valgte revisorer har gjennomgått NSR's regnskap for 1978

Regnskapet danner et godt bilde av organisasjonens virksomhet og vi kan tilrå regnskapet godkjent av årsmøtet.

Revisorer har imidlertid bemerkning til utbetalt bilgodtgjørelse og diett som ikke er innberettet for dette år.

Per Ove Biti
revisor
(sign)

Petter Nedrejord
revisor
(sign)

Å R S M E L D I N G F O R I 9 7 9

FRA NORSKE SAMERS RIKSFORBUNDS KULTURPOLITISKE KOMITE

Årsmeldingen omfatter tiden fra juni 1978 til juni 1979. Landsmøtet valgte følgende til medlemmer i NSR's kultur-politiske komité:

Mary Skoglund, Tøfors
Hans Hansen, Indre Billcfjord
Samuel John Anti, Karasjok
Odd Mathis Hætta, Alta, formann

Komitén har definert sitt mandat- og arbeidsområde svarende til det som kommer inn under Kirke- og Undervisningsdepartementet. Komitéen har verken ekspertise eller kapasitet til alene å utrede eller komme ned alternative forslag på de forskjellige kulturpolitiske sektorer. Hensikten er at komitéen skal bistå NSR's styre til å komme med et samepolitisk syn på situasjonen og ellers uttale seg om konkrete saker. Komitéen skal også sammen med styret trekke opp prinsipielle linjer for en samisk kulturpolitikk.

Som kjent hadde NSR meget dårlig økonomi i 1978. Dette førte til at NSR's kulturpolitiske komité ikke kunne holde et eneste møte i 1978.

I 1979, 9. april, holdt komitéen et møte i Lakselv. Et nytt møte var berammet i begynnelsen av mai d.å.. Det ble utsatt til 1. juni d.å., men 12. mai d.å. kunne styret meddele at man ikke hadde midler til å dekke møtet. Derved er det holdt kun et møte i virkeperioden.

Av saker som NSR's kulturpolitiske komité har behandlet, nevnes: Søkt Sacnamnda for studiearbeid om medlemskap for NSR: Dette er avslått fordi NSR's fornålsparagraf ikke oppfyller kravet om at en sentral del av NSR's arbeid for folkeopplysning og volksopplæring. Komitéen har søkt departementet om at NSR ikke stilles i ris organisasjoner som er berettiget til statstilskutt til studiearbeid. Det er foreløpig ikke kommet svar fra Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Komitén har etter anmodning kommet med forslag til samiske innslag på Festspillene i Nord-Norge i juni 1979. Komitéen er også bedt om å være behjelpeelig med forslag for et større opplegg i 1981.

Komitén har gjort de lokale sámiid sær'vi oppmerksom på at det finnes både statlige og kommunale kulturmidler på fylke og kommunale budsjetter. Komitéen ønsker at de lokale sær'vi sender frølig oppgave til NSR over hva de har hatt, og hva de har fått av slike midler på de kommunale og fylkes-kommunale kulturbudsjetter. Videre er det ønskelig at foreningene opplyser om de har fremlagt eller blitt annodet om å fremlage forslag på representanter eller vararepresentanter til kommunale og fylkeskommunale kulturstyrer.

NSR's kulturpolitiske komité har også behandlet spørsmålet om lokale sámiid sær'vi kunne initiativ overfor skolestyret i den enkelte kommune om å sette i gang undervisning i samisk for samisktalende barn, samisk skulfremmedelse på ungdomstrinnet eller sen tilvalgsfag.

Endelig har komitéen tatt opp spørsmålet om utgivelse av et samiskspråklig tidsskrift. Det fins i dag ikke et samisk samiskspråklig tidsskrift som fyller krev til form, karakter, innhold, regelmessig utgivelse og fast redasjon. Komitéen

mener at denne oppgaven må stiftelsen Sámi Áigečšla (som har NSR, NRL og Nordisk Sameråds norske seksjon bak seg) ta på seg. Komitéen har forslatt at man i første omgang søker Norsk Kulturråd om støtte, men at den offentlige støtten kommer på statsbudsjettet, på Kirke- og Undervisningsdepartementets budsjett, kapittel 377, Andre kulturverntiltak. Komitéen har fått få saker til behandling. Komitéen har selv tatt opp praktisk talt alle de 9 saker som er behandlet i perioden.

Karasjok, Indre Billefjord, Trofors, Alta, 7. juni 1979

Samuel John Anti
(sign)

Mary Skoglund
(sign)

Hans Hansen
(sign)

Odd Mathis Høtta
(sign)

Leif Halonen
Samepolitisk program

Den 9. samekonferansen i Hetta sa i en resolusjon at Nordisk Sameråd skulle utarbeide et samepolitisk program. Og et utkast til dette program var ferdig til den 10. samekonferansen i Arjeplog.

Og jeg forutsetter at dette utkast er på delegatenes bord og det 19. punkts program for videre arbeid for samepolitisk program også er hos delegatene idag.

Nordisk Sameråd mener at hovedorganisasjonene må trekkes helt inn i arbeidet med å utarbeide et samepolitisk program. Rådet har da et utvalg som er oppnevnt av hver enkelt av de samiske hovedorganisasjonene til å jobbe med denne saken.

Så er spørsmålet. Hvorfor skal man lage et samepolitisk program eller et prinsipp program for samene? Enkelte påstår at dette er begynnelsen til en egen same stat. Konferansen har slått fast i punkt 3 i sine retningslinjer til rådet om at dette ikke er målet. Det er også påstått i samme kretser nokså hardnakket at det er et indre selvstyre noelignende Åland eller Grønland som er målet for dette same politiske programmet. Også der har konferansen slått fast at dette ikke er målet. Det får man tro når konferansen har sagt det.

Hva er da vårt mål med et slikt program? Det er en plikt for oss som et folk spredd over fire land å tenke gjennom vår opprinnelse, historie og våre gamle leve måter. Også overføre denne arv, om man kan kalle det kultur arv, videre til kommende generasjons samer. Den bør overføres i sammestand som da vi overtok den.

Det er en annen mulighet eller et annet formål det er det at vi i hvertfall i dette programmet skal forklare at vi er samer hvorfor vi er samer og hyen er samer. Når dette for engang skyld er klart overfor myndigheter og oss selv slipper vi gang på gang å gjenta dette. Om ikke vi oppnår mer enn det så er dette et skritt på veien. For et av problemmene våre er at vi stadig vekk må forklare hvorfor vi er og hva vi er. Det er det som er problemstillingen, majoritets folket spor hvem er same. Når vi har slått fast hvem som er same så kan man gå til det skritt som man har gjort på finsk side, og dannet et parlamentarisk representativ organ. Som kan være rådgiverfor myndighetene i samiske saker.

Husker at statssekretær Kjølos stilte spørsmålet om de samiske organisasjonene er nok representative. Jeg synes spørsmålet er legitimt. Det er klart at vi selv også stiller dette spørsmålet. Og vi er klar over at ingen andre er mer representative. Og når så statssekretær Kjølos stiller det spørsmålet så anser jeg da riktig at myndighetene er med på å danne et sikt representativ organ, parlamentarisk organ som vi her snakker om. Vi tenker at dette organet skal erstatte Norsk Sameråd som rådgiver til den norske regjering. Jeg mener også at dette organet skal kunne være rådgiver for de nordiske myndigheter og arbeide på et nordisk plan. Og jeg oppfatter selv og slik at når dette spørsmålet er

stilt så er man klar til å diskutere med de samiske organisjonene om dannelsen av et parlamentarisk representativ organ.

Et annet mål som vi har det er å styrke det samiske språk. Vi ønsker at samisk skal være et forvaltningspråk, i allfall i de områder der samiske befolkning er i majoritet. Og i Norge blir det seks kommuner Kåfjord, Kautokeino, Karasjok, Porsanger, Tana og Nesseby. Der bør samisk være forvaltningspråk. Det er klart at det er en del som reagere, også fra mine hjem trakter. Og synes kanskje at dette er ekstremisme.

La oss da se i vårt nabo land Finland hvordan det er oppbygget der. Der har man slått fast iloven at ved siden av finsk skal svensk være et forvaltningspråk i de kommunene hvor mer enn 8 % av befolkningen er svensktalende. Der hvor det er mer enn 50 % svensktalende, der er svensk hoved forvaltningspråk og finsk biforvaltningsspråk.

Hvis man bruker denne modellen og overfører den til norske forhold så måtte samtlige av kommunene i Finnmark måtte ha samisk som forvaltningsspråk ved siden av norsk. Og de seks nevnte kommunene skal ha samisk som hovedforvaltningsspråk og norsk bispråk. Dette innebærer selvsagt ikke at samisk blir offisiell språk i hele Norge, bare i de kommunene som går inn under de tall som er nevnt. Det er klart at dette synes å være et ytterlig gående krav. Først når man har fattet vedtak om et slik språkonske. Altså gjort vedtak om at dette skal vi prove å gjennomføre. Først da blir det mer enn tale måter at vi snakker om å ønske vern om samisk kultur og levetilstander.

Litt om rettigheter. De samiske organisasjoner har hele tiden hevdet at vi har rettigheter til naturressurser. Det er også vår plikt å beskytte disse rettighetene også forsterke. Og de ressursene som vi har i utmarka i primærrøringene. I majoritets kommunene lever fleste partene av dette. F.eks. i Kautokeino er 30 % av befolkningen direkte tilknyttet rein-drift. Det er klart at man er interessert i å beskytte disse naturressursene som man har i området. Vi mener også at dette kravet om at jorden i majoritets områdene er samisk jord. Dette medfører at man nå etterhvert bygge opp et forvaltnings og beskyttelses system som avgjør hvordan man skal bruke områdene. Bruke ressursene i området. Dette forvaltning og beskyttelses systemet har vi kalt for Sámi Siida.

Og når jeg snakket om samisk stat i sted så vil jeg nevne at vi har på det programmet sagt et programfestet at vi aksepterer statenes rimelige lover som ikke ødelegger vår etnins arv, men vi skal også følge de uskrevne lover og sedvaner som har vært. Dette for å bibeholde vår levetilstand og lovligghetsfolclse. Til slutt skal jeg nevne de arbeidet vi driver med ikke skal stride imot de forente nasjoners deklarasjon om menneskerettigheter.

NÆRINGSUTØVELSE I UTMARK - MULIGHETER OG BEGRENSNINGER

av Per Edvard Klemetsen

Innledningsvis vil jeg si at det for meg er vanskelig å gi et tilstrekkelig bilde av utmarksnæringens muligheter og begrensning. Selve begrepet utmarksnæring er svært vidtgående. Jeg vil derfor, i hovedsak innskrenke meg til 3 hoved felt:

- I Fiske
- II Viltstell, jakt og fangst
- III Andre utmarksprodukter

Bortsett fra enkelte, tildels tilfeldige registreringer og antakelser, bygd på disse, finnes det ingen fullgode statistikker som kan gi et helhetlig bilde av utmarksressursene. Noe av tallmaterialet omhandler ressursutvalget mandatområde og noe omhandler hele Finnmark.

Derfor vil jeg i det etterfølgende neppe klare å holde meg til et klart avgrenset geografisk område for utmarksnæringer.

I Ferskvannsfiske

Data hentet fra Fiskerikonsulenten i Finnmark.
(november 1978)

Finnmarks ferskvannsfiskearter kan deles inn i to hovedgrupper de anadrome fiskeartene (laks, sjøsøtt, sjorsye og pukkellaks), som har sin næringsvandring i sjøen og vender tilbake til fiskevann for å gyte - og innlandsfisken, som gjennomfører hele sin livssyklus i ferskvatn. Det gjelder ulike fiskeregler for anadrom fisk og innlandsfisk.

A. INNLANDSFISKE

Finnmark har 2150 km² ferskvatn fordelt på ca. 42.000 innsjøer. Geografisk er ferskvannsarealet koncentrert om selve Finnmarksvidda. (Kautokeino kommune allene har ca. 30 % av innsjøarealet. Vatna er grunne og dette gir høy produksjon i forhold til geografisk beliggenhet. Mye lys i sommerhalvåret bidrar også til høy produksjon.

De viktigste innlandsfiskeartene i Finnmark er roye, sik, ørret, harr, gjedde, abbor og lake. Fisket etter de tre førstnevnte artene er mest utbredt.

Til sammenligning kan nevnes at hele Norge har et ferskvannsareal på ca. 15.645 km².

PRODUKSJON OG BESKÅTNING

Forutsetter vi en årlig fiskeproduksjon på 500 kg pr. km², kan det tas ut ca. 1000 tonn innlandsfisk i Finnmark til en førstehåndsverdi av ca 10 mill. kroner (kr. 10,- pr.kg.). En mangler tall for årlig oppfisket kvantum innlandsfisk på fylkesbasis, men beskatningen er bare en brøkdel av produksjonen. En undersøkelse viser at i 1976 ble det fisket 17 tonn ørret og roye på Laksefjordvidda. Ut fra dette kan en grovt anslå avkastningen av innlandsfisk i Finnmark til ca. 100 tonn eller ca. 10 % av produksjonen. Verdien av denne

fishen er ca. 2 mill. kroner (ca. kr 20 pr.kg.)

Årlig fiskeproduksjon i Norge anslås til ca. 8200 tonn av Fiskerikonsulenten i Midt-Norge.

Fiskenes kvalitet

Fiskerikonsulenten har prøvefisket i en rekke vann i Finnmark. Resultatene viser at mange vatn er overbefolket, dvs. fiskebestanden er for stor i forhold til næringsgrunnlaget. Dette gjelder særlig de større roye- og sikvatna. Fiskens dårlige kvalitet resulterer i liten interesse for fisket i disse vatn.

Fisk som er rød i kjøttet (ørret og roye) blir oftest kvalitetsmessig vurdert foran "Kvitfisk" (sik, harr, gjedde, lake, abbor). Dette er med å forsterket det skjeve fisketrykket.

Situasjonene kan kort summeres opp slik:

1. Innlandsfiskeressursene er store.
2. Almenhetens adgang til innlandsfiske er gode.
3. Fisketrykket er skjevt fordelt og koncentert om de kvalitetsmessige beste områdene, som derved kunne trues mot overbeskatning.
4. Mange større sik- og royevatn er overbefolket på grunn av underbeskatning og feil beskatning.
5. Beskatningen, totalt sett, er langt lavere enn årsprodusjonen.

Målsetting

Målet for fiskestellet i innsjøene er:

1. Spredning av fisketrykket, ned hovedvekt på større vatn.
2. Økning av det totale fisketrykket opp mot produksjonsnivå.

Økning av fisketrykket kan skje ved økt næringsfiske i de større vatn, dvs. vatn med areal 5 km² eller mer. Slike vatn utgjør tilsammen et areal på 600 km². Med enartatt årlig produksjon på 500 kg pr. km², gir dette en årlig produksjon på 300 tonn fisk. Dette utgjør en førstehånds salgsverdi av ca. 5 mill. kroner i Finnmark fylke.

Fiskerikonsulenten i Midt-Norge anslår et realistisk uttak på 5000 tonn innlandsfiske i Norge pr. år. Dette tilsvarer ca. 3,2 kg. ha vannareal.

For å få i gang nytt fiske og for å effektivisere eksisterende næringsfiske har Fiskerikonsulenten i Finnmark i samarbeid med Utviklingsfondet for de sentrale samiske befolkningsområder satt i gang redskapsforsøk (forsøk med nye garn- og nottyper, ekkoalodd og trål).

Forpakningsordninger i forbindelse med næringsfiske kan være aktuelt.

Næringsfiske krever også aktiv innsats med foredlings- og markedsføringsarbeidet. Dette har såvidt kommet i gang i Finnmark.

Spredning av fisketrykket, tenkes gjennomført fra høyværtige fiskereregler etter farstgående registreringer av fiskebestanden. Gjennom regulering av garnfiske og gjennom naskevisst bestemmelser er det mulig å endre fisketrykket.

Innlandsfiskens betydning som matpotensial i forhold til enkelte andre matprodukter

Med utgangspunkt i et uttak på 5000 tonn innlandsfisk pr. år har Fiskerikonsulenten i Midt-Norge satt opp følgende oppstilling for å vise innlandsfiskens størrelse som matpotensial i forhold til enkelte andre matprodukter:

	Tonn	5000 tonn innlandsfisk utgjør av dette, %
Korn	1.077.885	0,46
Poteter	604.987	0,82
Rotvekster	219.854	2,27
Frukt	69.813	7,2
Hagebær	38.142	13,1
Grønnsaker	138.676	3,6
Kjøtt	89.920	5,6
Flesk	76.282	6,6
Kumelk	187.000	2,7
Egg	22.500	22,2
Saltvannsfisk	3.187.109	0,16
Laks og sjørret	1.200	-
Hval	3.281	-
Vilt	3.600	-

Tabell I. Årlig produksjon i tonn av forskjellige matprodukter. Tallene er hentet fra Statistisk Årbok og gjelder for 1977. Verdiene for kumelk og egg gjelder for 1976.

Ved å betrakte disse tallene kan vi fort slå fast at det ville bli vanskelig å vende "tilbake til naturen" og leve av vilt og fisk. Det som årlig kan fiskes opp fra våre vassdrag vil i vekt utgjøre knapt 0,1 % av den samlede matproduksjonen i landet, med andre ord en meget liten andel.

Ut fra dette reiser det seg følgende spørsmål:

Skal vi snakke om arbeidsplasser når det gjelder vårt innlandfiske, eller skal vi snakke om den rekreasjonsverdien som innlandsfiske representerer. Uten at jeg kan gi tallene inn på dette her, vil jeg anta at en kombinasjon mellom næringsfiske og fiske som rekreasjon vil gi større økonomisk utbytte enn kun rent næringsfiske.

Fiske etter laks, sjøørret og sjøroye

Finnmark har ca. 60 elver som fører laks, sjøørret eller sjøroye. I tillegg finnes en del mindre elver som bare fører sjøroye eller sjøørret.

De fleste lakseelvene (ca. 40) er bortført til grunneierforeninger eller jeger- og fiskeforeninger.

Kulturtiltak

I løpet av de siste 25 år er det bygget ca. 50 laksesyngler som har gitt laksen mye ytre og ekstern teknologi. Dette har det satt opp ca. 400.000 laksyngel i Norges vassdrag. Disse

kulturtiltakene har økt lakseavkastningen i Finnmark betraktelig.

<u>Laksedistrikt</u>	<u>Antall kg.</u>	<u>Verdi i kroner</u>
Alta	22.401	731.025
Hammerfest	14.658	376.580
Tana	3.682	76.794
Varanger	19.658	339.603
Tanavassdraget	164.543	5.137.671
Sum	224.942	5.584.879

Sjørøye og sjørret

Med hensyn til vekst, er laksen sjørøya og sjørreten overlegen. Laksen har derfor som regel vært prioritert foran sjørøya og sjørretten i de aller fleste henseende. Dette gjelder særlig fiskekulturtiltak. Bestanden av sjørøye og sjørret har gått tilbake de senere år, delvis på grunn av hard beskatning, delvis som følge av manglende kulturtiltak.

Intervjuundersøkelser med fiskere har vist at rekreasjonsmessig er sjørøye og sjørretten like viktig som laksen. Finnmark har en rekke elver hvor sjørøye og sjørret er bedre tilpasset enn laksen.

Situasjonen i Finnmarkselsvene kan kort oppsummeres slik:

1. Laksefisket er viktig både som binæring og rekreasjon
2. Mye tyder på at laksebestanden er overbeskattet.
3. Sjørøye og sjørret bestanden har gått tilbake de senere år.

Målsetting

Målete er å sikre en optimal gytebestand av laks, sjørøye og sjørret på alle tilgjennelige elvestrekninger for derved å sikre et varig utbytte av elvefisket.

De vesentlige virkenidler ligger i høvelige fiskeregler, godt utbygget oppsyn og løpende registreringer av fiskbestanden.

Myndighetene har nylig foreslått reguleringer av laksefisket gjennom konsensjónsordning for garnfiske etter laks både i sjøen og i elvene. Forhandlinger mellom Norge og Finnland om nye fiskeregler for Tanavassdraget er avsluttet. Gjennom de nye fiskereglene håper en å sikre laksens oppgang til de øvre deler av vassdraget.

For å øke sjørøye- og sjørretbestanden vil en i fremtiden oppdrette disse artene kunstig for utsetting i passende vassdrag. En vil også unngå utsetting av laks i mindre vassdrag som er bedre egnet for sjørøye eller sjørret.

II VILSTELL, JAKT OG FANGST

Fauna (dyreverden) kan deles i jaktbare, ikke jaktbare og freda arter. De jaktbare arter omfatter slire som har verdi som skinn, mat eller eventuelt trofē og som produserer et overskudd som kan høstes uten at det går utover bestandens fremtidige eksistens muligheter. Ikke jaktbare arter omfatter arter som ikke

har noen verdi som nevnt ovenfor og/eller har så liten bestand/produksjon at jakt kan ha negativ innflytelsen på den framtidige bestandsutvikling. Freda arter er arter som er freda i medhold av lov

I det følgende vil jeg konsentrere meg om de jaktbare arter. Viltkonsulenten for Finnmark har satt opp følgende tabell for verdien av felt vilt pr. år i Finnmark for perioden 1973/74-1976/77:

GRUPPE	Ant.felt	Ca.kg.	Pris pr.stk.	Total
Rødrev	2300	-	pr.kg.	897.000
Hare	3600	-	390	" 72.000
Elg	82	13.900	22	" 306.000
Rype	88000	-	17	" 1.496.000
Storfugl	800	3.000	35	" II2.000
Ender	5600(X)		15(X)	" 84.000
Andre fugler	15000(X)		15(X)	" 225.000
X Anslått			Total	kr 3.192.000

Verdien i tabellen må betraktes som minimunstall fordi bl.a. en del av snarefangsten ikke kommer med i beregningene.

Som det går frem i tabellene er det først og fremst jakt og fangst på ryper, rev og elg som betyr noe økonomisk og jaktmessig. De øvrige jaktbare arter er lite påaktet til tross for at det årlig produseres store mengder av ender, gjess, sjøfugl, måkefugl og hare.

Målsetting for viltstellet i Finnmark

I følge viltkonsulenten i Finnmark bør målet for viltstellet i fylket være:

1. Opprettholde funksjonsdyktige bestander av alle typer, arter som forekommer naturlig i området.
2. Anrette et viltstell som fremmer produksjonen av jaktbare arter i den utstrekning dette ikke strider mot pkt.I.
3. Legge forholdene tilrette for å drive jakt og fangst både som næring og rekreasjon for befolkningen

Forøvrig er målsettingen gitt i Lov om viltstell, jakt og fangst av 14. desember 1951, og i forskrifter i henhold til denne. Loven er imidlertid underrevisjon og ny lov om viltstellet vil antakelig foreligge innen utganen av denne planperiode.

III ANDRE UTMARKSPRODUKTER

Av andre utmarksprodukter vil jeg anta at det er kun utnyttelse av moltebæra som kan være av vesentlig økonomisk interesse. Det finnes i dag ikke tilstrekkelige data som kan gi grunnlag for å bedømme ressursens størrelsесorden. Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosettingsområder har bidratt med finansiering av to molte-prosjekter:

I. "Moltegransking i Nord-Norge"

Prosjektet ble påbegynt i 1974 og skal etter planen gå over 10 år. Det fjerntliggende siktemålet er å fremstille en tvekjønnet molteplante som vil muliggjøre en dyrking av motlet på linje med f.eks. jordbær. Ellers prøves ulike typer gjødsel og gjødslingsmetoder for å teste om dette kan gi økt avkastning.

2. "Inventering av moltemyrer"

Forsøket pågår innen to områder i Kautokeino kommunen. I korthet går forsøket ut på følgende:

- a) Undersøke sammenhengen mellom blomstring og høsting
- b) undersøke produksjon pr. areal
- c) Foreslå organisasjonsplaner for effektiv plukking, spesielt for kronår.
- d) Prøve forskjellig typer emballasje

Forsøket har pågått somrene 1977 og 1978 som neppe kan sies å ha vært verken "svartår" eller "kronår".

Foreløpige resultater viser en produksjon på 0,003 - 0,24 kg/da. For å kunne leke litt med tall vil jeg sette frem følgende forutsetninger:

1. Ressursutvalgets mandatområde i Finnmark Fylke er på 25861 km². Vi forutsetter at 10 % av dette arealet er "Moltebærland". Ressursutvalget antyder gjennomsnittlig myrareal for å være 25 - 30 % av det totale areal.
2. Vi forutsetter engjennomsnittlig høsting på 1,10 kg. pr. da.
3. Gjennomsnittlig kilopris for molter settes til kr. 20,-.

Med disse forutsetningene vil mørteuttaket være: 258100kg som representerer en førstehåndsverdi-pris på nærmere 5,2 mill. kroner

Utnarksnæringer - for hvem?

Grovt sett kan utøvelse av utmarksnæringer deles inn i 3 hovedgrupper:

1. Utøvelse som rekrasjon - egen husholdning.
2. Utøvelse av utmarksnæringer som binæring.
3. Utnarksnæringer som hovednæringer.

Med unntak av noen få tilfeller er det gruppe 1 og 2 som dominerer bildet i dag. Personlig har jeg ikke tro på utviklingen kan styrs dithen at utmarksnæringen kan gi helårige arbeidsplasser i området. For å forhindre at gruppe 1 fortrenger gruppe 2 må vi ha et lovverk som gir gruppe 2 særrettigheter.

Jeg antar at de fleste av oss i denne forsamling tilhører gruppe 1. Spørsmålet vil derfor være: Er vi villig til å offre våre rettigheter til en viss grad for å muliggjøre inntektsvervelser for gruppe 2, evt. gruppe 3? Dersom vi er villig til dette, vil jeg anta at utmarksnæringer kan gi biinntekt innenfor de ressurs - og økonomiske rammer som er antydet forran.

Forutsetningen vil, etter mitt syn, måtte være:

1. Det opprettes et utmarksamtall hvor utmarksutøvere etter eget ønske blir registrert. Uten at jeg har vurdert en slik modell i detalj vil jeg likevel nevne noen momenter som blir legges til grunn for opptak i manntalle:
  - a) Mulighetene for inntektsvervelse. Folk uten arbeid blir prioritert fremfor fast ansatte (stabile inntekts-forhold)
  - b) Opptak på grunnlag av geografiske kriterier - utmarksområder.
2. Registrerte utmarksutøvere gis fortrinnsrett til områder som har interesse i binæringsøyemed.
3. Offentlige (både kommunale og statlige) midler kanaliseres til registrerte utmarksutøvere.
4. Kultiveringsarbeidet innen innlandsfisket må forseres. For å sikre kultivering i overbefolkede fiskevann må det antakelig være nødvendig å innføre en kultiveringsstøtte som sikrer fiskerne en stabil kilopris uavhengig av fiskens kvalitet. En slik kultiveringsstøtte bør være "dobbelt virkende", slik at denne også sikrer rimelig for til f.eks. pelsdyropprettere. En slik kultiveringsstøtte bør antakelig rettes mot mottaksanleggene (apparatet).

Samebarnas situasjon (førskolebarnas).

Innleder: Laila Somby Sandvik

Det samiske barn har tidligere vokst opp i storfamilien store saskenflokker, ofte flere generasjoner i bofellesskapet. Bosetningen har tradisjonelt vært plassert i forhold til utnyttelsen av naturressursene. Foreldrenes arbeidsplass var hjemme og barnet kom tidlig ned i arbeidsfellesskapet. Det var nødvendig at også barna bidro til felleshusholdningen..

Overgangen til eneyrke, flytting til sentra - mer eller mindre, opplosning av storfamilien - mindre saskenflokker - begge foreldre yrkesaktive utenfor hjemmet, alt dette har, selvsagt endret barnets situasjon. Det er ikke tvil om at det var kvaliteter i det gamle samfunnet som var gode for barna, og som de nå har mistet. Det finnes selvsagt kvaliteter også i dette samfunnet.

Tidligere var omsorgen for og oppdragelsen av barn, delt mellom flere personer fordi flere voksne hadde både bo- og arbeidsfellesskap.

I dag vokser mange samebarn opp i byene og sentrene. Miljøet rundt barna og presset på dem, blir enormt. Det som tidligere var felles ansvar, omsorg - oppdragelse - læring m.v. er nå foreldrenes oppgave - foreldre som har sitt arbeid utenfor hjemmet.

Arbeidet ser jeg som viktig del av lek og læring. Barns lek er en videreføring av kultur og en forberedelse til det voksne liv. Lek og læring som ikke får knyttet seg til arbeid, blir hengende i lufta. For barnet er leken en livsnødvendighet, men utviklingen har snart ført til at leken er blitt en fritidsbeskjæftigelse. Dette fordi arbeidet mer og mer fjernes fra barnets nære miljø.

Barnet bidrog til familien felles hushold, er ikke nødvendig i dag i den grad det var tidligere. Barnet har mer tid, - tid til lek. Hva fylles denne leketiden med? Arbeidet er et naturlig forbilde for barnas lek. Dersom de mister dette forbildet, blir barna fattigere på erfaringer og opplevelser. Barnet lærer ved å se og gjøre noe sammen med voksne. Læring hører også naturlig sammen med arbeid og lek.

Mange foreldre er usikre n.h.t. sitt språk og sin bakgrunn. Vi kjenner alle grunnen til dette.

Påvirkningene utenifra griper inn i familiene. Også de som vil beholde språket, må ofre og kjempe, -og ikke bare det, de må til stadig begrunne dette.

Overføring av tradisjoner skjer gjerne gjennom besteforeldre generasjonen, men når fysisk avstand blir stor, er dette ikke mulig. TV har overtatt overføringen av tradisjoner og formidlingen av kultur. Er vi fornøyde med det? Denne kulturfmidlingen er i allefall ikke med på å styrke samebarnas identitet. I det minste burde vi kunne få regelmessige barneprogrammer på samisk og for samebarn.

Det har videre vært en tendens til å betrakte visse duoddji-grener som "urent" og av liten status som skinnarbeid, mens f.eks. kyndighet i stoffsøm er mer statusgivende. Slike holdninger er sprunget ut av miljøet som omgir en boligtyper og renslighetsdogmer og dessverre er med og tar bort en del av allsidigheten ved sámi duoddji.

Mange ganger har en en tendens til å tenke bare på en eller noen få duoddji typer når en arbeider med sámi duoddji spørsmål. Og helt glemmer andre og den store variasjonen som tidligere har vært både i produkttyper og stedsvarianter. Den kulturelle rikdom i samekulturen vises gjennom slike variasjoner. Det er viktig at samer blir kjent med og lærer respekten for kulturytringer hos tidligere samer og andre distrikters samer. Dette kan tjene til gjensidig berikelse.

En annen tendens som også gjøre seg gjeldende igjen er i alt for stor grad å lete etter de ekte samiske produkter, former, farger m.m.. Heri ligger en viss fare fordi ved grundig studium finner en ikke særlig mange redskaper, former, farger m.m. som vare forekommer hos et folkeslag, men at kulturer verden over har lånt hverandre. Derimot har en tilpasset slike lån til kulturen og til naturomgivelsene og det er ofte først i det totale helhetsinntrykket og i de små detaljet som en ofte har vanskeligheter med å oppdage at de ulike folkeslag har markert sitt kulturelle sær preg.

Begrepet duoddji er omfattende og herunder kan tas all samisk håndverksutøelse fra bruksting til kunsthåndverk. Konrad Nielsen beskriver duoddji til kvinnelig sysler, hvilket jeg tror er feil, og i mitt hjem er duoddji brukt også om manlig håndverk

For å konkretisere kan en nevne noen duoddji typer som tre-, horn-, never-, skinn-, stoff-, ull-, tinn og annet metall arbeid, perlebrodering osv.. Tidligere har mye av materialet vært egne naturprodukter og visse former, farger og dekorasjonsmåter synet å gå igjen. Derimot som en foran var inne på, er ikke alt like unikt, men likevel p.g.a. samenes utforming av en gjenstand som også fins blant andre folkeslag, kaller en det samiske duoddji, f.eks. sleder, laggede kar o.l..

Sámi duoddji kan sis å være all duoddji som samene utøver og som har rot i samiske tradisjoner (herunder duoddji tradisjoner), og som de derved har gitt en speiell utforming til.

Altså kun det som samer lager er sámi duoddji og det som andre folkeslag lager må kalles enten kopie av sámi duoddji eller uttrykk for andre folkeslags håndversutøvelse. Av dette følger at bare samer kan videreutvikle sámi duoddji.

Gjennom tidene har duoddji utviklet og endret seg. Mange steder endrer den seg ennå. Ofte synes det slik at der duoddji utøvernes antall minker, samt også brukernes antall fastlåses ofte duoddji til visse former som en ikke tør endre på og produktallsidigheten minker. Stagnasjon kan en kalte slikt og sjølom en vanligvis ser dette som et onde i kulturelle sammenhenger vil jeg inntra det standpunkt at dette er bedre enn at det florerer ukontrollert og uten tilknytning til samekulturen. Etter stagnasjonens perioder kan utvilingen komme i gang igjen.

Stagnasjon for en viss periode kan også legitimeres fordi den tradisjonelle sámi duoddjo som for det meste besto av for seg gjorde bruksting har utprøvd produkter og metoder som det ofte er vanskelig å forbedre noe mer.

En finner mange ting som allerede tidlig har utviklet seg til sin fullkommenhet, altså en har fått idealtypen fram. Idealtypen frankommer når en bl.a. spør om tingens hensiktsmessighet, samt ser på de estetiske sider ved tingene, og en kan også bruke flere kriterier i bestemmelserne av idealtypen som materilutnyttelse m.m. Náppi, pesk, skaller, belinger med skinnbukser er blant slike ting som kan sis å være idealtyper. Disse har utviklet seg fordi en ikke har vært redd for å forandre tingene når en gjennom bruken har oppdaget svakheter, eller har måtte forandre på grunn av andre årsaker som tilgang til materialer, endring leveforhold o.l..

F.eks. pesken har en tydelig før sydd av annet skinn da det var mer rikelig med perlsverk. Når disse andre dyrene minket, har en godtatt reinskinn til pesk, sjølon det ikke erlike holdbart som ulv, øter, o.l., men det er til gjengjeld lett tilgjengelig og en er sjølberget med dette mateialet.

Moderne hjelpehikler i dag kan lette arbeidet, men en på passe på ikke å bli for avhengig av vestlandske kultur slik at gamle teknikker glemmes og erstattes med nye som kan være av ringere kvalitet dyr i bruk, eller den største farene ved opphør av produksjon av dette produktet vanskeliggjøres duoddji-utøvelse. Her kan tas som eksemplen senetråd, el. skinntråd, smiekunst m.fl..

En kan altså si at tegn på levende kultur er at den endres når det er behov for det, men den endres ikke vilkårlig, før gjør den det, er det heller tegn på kulturassimilasjon. Endringer tilpasses inn i kulturen eller kulturens helhet bestemmer om en endring skal innstre eller ikke og i hvilken form.

I enhver kultur fins visse hovedideer som hele kulturen er bygd opp omkring. Noen av hovedideene som samekulturen synes å ha vært bygd om er sjøbergning og "Leve i pakt med naturen". Sámi duoddjo viser disse tankene ganske klart og har gjort det mulig å videre føre disse hovedideer helt opp til vår tid, på tross av press fra vestlandske kulturen. I framtiden vil sámi duoddji være en av pilarene for samekulturen.

Til duoddji utøvelse er knyttet mange betegnelser i samisk og også dette er en kulturell verdi.

Jeg vil si det så sterkt at i spørsmålet om bevarelsen av samekulturen, blir det nest et spørsmål om å bevare hovedideene innen kulturen, og dersom en ikke går inn for å bevare hovedideene, blir det noe diffust hva som skal bevares, samt bare en tendens til romantisk tenkning om gamle tider og en del stagnerte kultur trekk som er tilbake.

Ved å gi slipp på slike hovedtanker innen kulturen rives grunnlaget bort for egen utvikling og kvalitativt vil samfunnet enten stagnere eller nærmest vesterlandske samfunn og det som blir igjen er kvantitative forskjeller. Dette vil etter hvert berøre hele kulturen også språket og andre "åndelige", like nyc som "materielle" forhold innen kulturen.

I verden foregår det en kamp mellom ulike rådene ideologier og samfunnsmodeller her kan nevnes kapitalisme, sosialisme o.l. og en ideolok og samfunnsmodell for seg er naturfolkets og herunder har samekulturen tilhørt.

I alle bevisste endringer av tradisjonell duoddji må en påse at slike endringer ikke ødelegger andre deler av kulturen. Samer er en heterogen befolkning i dag og denne mangeartethet gjelder også i graden av å være tradisjonell eller nåtidsorientert samt same eller fornorskhet. Denne mangeartethet har hels oppstått p.g.a. fornorskning og press fra vesterlandske samfunn og den er en realitet enten vi vil godta den eller ikke.

Derimot når en først har gått inn for å arbeide for å bevare samekulturen medfører dette også en forpliktelse på å ta spesiell hensyn til de mest tradisjonelle samer, slik at on ikke innfører kultur endringer som skaper store problemer for disse.

I dag ser en ofte at de mest tradisjonelle samer på grunn av kulturell ulikhet har de største problemer medå ivareta sine interesser og pr. i dag er disse dessverre ikke særlig mange i antall heller, mens nåtidsorienterte samers antall øker og de er de som stadig krever mer og mer utvikling ut fra vesterlandske ideer.

I duoddji spørsmål kan en dra fram f.eks. forenklinger av skaller som uten snut, hvilket vil med øre vanskeligheter hvis en skal gå på tradisjonelle ski, samt at en lettere slår føttene når snuten tas bort som beskytter.

Trekk ved duoddji som kan fortone seg unøvndig tjener ofte en hensikt i visse sammenhenger, og et er ofte mangel på innsikt og lite bruk av sámi duoddji som gjør at vi ikke ser nytten. Ved grundig studium finner en en fornuftig forklaring og ofte nå en foreta en grundig studium før en bevisst endrer tradisjonell duoddji. En kan også si det slik at det farligste er når folk som ikke lever i tradisjonell samekultur, bevisst begynner å presse på endringer av tradisjonell duoddji. De som lever i tradisjonell samekultur vil fortoppdage svakheter ved endringer i og med at produktet brukes nens den som står utenfor neppe vil synne slike for lenge etterpå. For uten nytten, har sámi duoddji en hel del trekk som er framkommet ved en kombinasjon av nytte og estetisk verdi. Dette opplæres vi, samer til å betrakte som pent og dette er en del av vårt livssyn, sjøl on en nok også mottar press fra vesterlandske kulturer.

På virkningens makt er stor både fra eksperter og massen. Her kan nevnes en endring som har skjedd i den senere tid i løpet av kurserne i koftesom ved at folk som kun bruker kofte som stasplagg har deltatt i disse og sydd stadig trangere kofter. Disse tjener ikke lengre samme nytten som før, da trange kofter er uhøvelig til arbeidsplagg og noe av hensikten med kofter er at den skal degrades til hverdagsbruk, og arbeidsplagg. Koften blir da et rimelig plagg. Det fins riktig nok en metode til å utvide kofter, og på kurs burde dette ha vært tatt ned. I det hele tatt de som planlegger opplæringen i duoddji må kjenne godt til duoddji forhold.

Her kan føyes til at en helt bevisst kan skapt nye ting, det som går under navnet produktutvikling utenom tradisjonelle duoddji produkter, men også her bør en bygge på samiske tradisjoner, hvis en først kaller det for sámi duoddji og også ta hensyn til at en ikke utkonkurrerer tradisjonelle duoddji produkter, ved å framheve disse som bedre og ved usann markessføring som ekte tradisjonell samisk håndverk. Ting som ikke egner seg som bruksting f.eks. boller laget av vanlig tre, bør heller ikke barkessføres annet enn som det de det er egnet til, f.eks. som pynt. I framtiden bør en i større grad innføre merking, med betegnelser som ekte tradisjonell duoddji, duoddji og samisk produkt. Videre kan en så si at det er mange tradisjonelle produkter som ikke lages i dag, som egner seg for salgsproduksjon

og slike kan en hente ideer til fra museale samlinger.

Hvordan tenker vi vanligvis om duoddji i dag når vi kan kjøpe det meste i butikkene for penger og når vår levemåte for det meste er innrettet slik at den direktenytten av sámi duoddji blir vanskelig å se.

Hvordan harmonerer den vesterlandske ideverden med dets materialisme med samekulturenstrekk.

Det fins riktignok ennå samer som ser direkte nytte av sámi duoddji og føler behov eller er avhengig av den f.eks. de som ferdes mye og oppholder seg lenge i friluft, ser nytten av skinndrakten.

Andre betrakter sámiduoddji viktig ut fra estetisk verdi, med minimal vekt på den som bruksting.

Andre igjen ser den som viktig for å livberge seg, altså som næring

Det fins samer der alle tre deler er like viktige, men dessverre synes sámi duoddji som salgsartikkel å overta mer og mer.

Jeg ser ikke kultur og næringsaspektet i sámi duoddjo som noe enten eller spørsmål, og en tradisjon i seg sjøl i duoddji er at den har fra tidlig av vært salgsartikkel. Det som derimot er viktig i salgsammenhengen, erat samer ikke blir totalt underlagt kjopere og må produsere kun ut fra vesterlandske behov og for salg slik at en ikke lenge sjøl har råd til å bruke sámi duoddji.

Problemet synes å være at vesterlandske markessføringslover og salgsmetoder overtar føringen og versterlandsk tenkemåte vinner over den tradisjonelle samiske tenkemåte og i duoddji utøvelse

For det første påvirkes og opplæres vi daglig til å tenke ut fra vesterlandske tankegang m.h.t. disponering av tid og ressurser, hva som gis status, hva som lønner seg og hva som er pent f.eks. i klesveien.

Fritid er liksom helliting da ska en ikke utrette noe gangliga. Videre utbres stadig en yrke modellen og spesialisering, og kombinasjonsformer og allsidighet vanskelig gjøres.

Vi bruker egentlig altfor mye tid til å gå i butikker, orientere i muldret av salgsartikler spekulere på hva vi skal kjøpe i st. f. å gå hjem og prove å lage sjøl noe med hendene våre. Kanskje kunne en attpå til oppnå bedre produkter enn hasse produserte ting med svakheter som er bevisst innebygd. Vi bruker også mye tid til å beundre andres verker.

Skoleverket må ta en del av skylden for slike holdninger hos folk, bl.a. opplærers barna litei håndverk og absolutt minimum i samisk duoddji, mens f.eks. teging dominerer. Alle samer burde få opplæring i duoddji utøvelse da rekrutteringen til duoddji utøvelse ville bli større. For mange samer er ikke duoddji noen syssel, men periodevis heldags arbeid og en livsnovendighet, enten en produserer for eget bruk eller for salg. For å kunne utøve visse duoddji typer må det lang trenings og en må opparbeide så vel netthendhet som muskolkraft. Ofte ser en at de som nylig har startet med duoddji produksjon også er de som er dyrest på sine produkter og dette kan skyldes at en bruker lang tid på å framstille produktene fordi en er utrent, og disse påpeker nest slitet og det ulønnsomme ved duoddjo

Her har jeg bevisst lagt vekt på å skissere opp den kulturelle siden ved duoddji, da jeg mener dette har avgjørende betydning for sámi duoddji som næring i framtiden. Holdes ikke sámi duoddji innenfor kulturens ramneverk, og at samer beholder kontroll med utviklingen, utvannes sámi duoddji, hvilket i neste omgang medfører store problemer også med salget og prisnivået. Allerede i dag må en si at en er kommet skjevt ut med sámi duoddji som næring.

For det første produseres det artikler av ikke-samer som bærer navnet sámi duoddji.

For det andre produseres det artikler som kvalitetsmessig har lite forankring i samekultraen og duoddji tradisjoner og som også betegnes som sámi duoddji.

For det tredje produseres det sámi duoddji av dårlig kvalitet. Dette siste har dels sammenheng med pris spørsmålet, samt at bedrifter og maskiner utkonkurrerer håndverksproduksjonen, men dels med at en del utøvere ikke har fått tilstrekkelig god opplæring i duoddji.

Duoddji produkter av dårlig kvalitet har også sammenheng med at samer ikke har fått tilstrekkelig innføring i samekultraen og dermed på tilstrekkelig kulturell bevissthet, mens en derimot innpodes med vesterlandske ideer, bl.a. at salgsartikkelen behøver ikke være god, men heller dårlig med innebygd slitasje, lettproduserte og lønnsom og prisnivået lavt.

Duoddji av svært god kvalitet fins også på marked og ofte er denne underbetalt. En satser mye på feil marked som turister og soldater som har liten kjøpekraft, og markedet bør utvides utover dette også til utlandet.

Videre må en få et mer kritisk forbrukermasse. Tidligere hadde en dette i og med produksjon til andre samer. I det hele tatt har en satset for lite på å markedsfore sámi duoddji produkter i det samiske marked, hvor den skulle ha alle betingelser oppfylt for å kunne selges, da den nettopp er utviklet i området. Ved en bevisst kampanje ville en antagelig oppnå større salg av sámi duoddji blant samer

Her kreves det at samer får endret sin holdning til kulturelle verdier i sin kultur, og på en måte oppdager disse og tar opp igjen tradisjoner som er svært hensiktsmessige f.eks. slutter å betrakte sennegress og hår som urenslig m.m..

Videre må sis at jeg har ingen tro på den linjen en har hatt tendens til å satse på i den senere tid, nemlig å bruke maskiner og til dels bedrifter for å produsere sami duoddji og prøve å holde prisnivået nede. Jeg tror personlig mer på at en må gå inn for å holde på duoddji som nest mulig håndversarbeid og heller heve prisnivået. I tillegg kan en markesfore souvenierer som da er enkle typer og med lav pris.

Noen patentløsning på sámi duoddji om næring har jeg ikke kommet ned, men heller pekt på vanskelighetene og motsetningene som fins, i diskusjonen håper jeg vi klarer å klargjøremer om det kulturelle aspekt og duoddji som næring, samt motsetninger mellom tradisjonelle

duoddji utøvere og de mer nåtidsorienterte utøvere som bruker maskiner i stor grad og i siste omgang bedrifter som produserer produkter som går under betegnelsen duoddji. Det er også mange andre forhold som jeg i innlegget har måtte utelate, men som ikke er mindre viktige for det f.eks. spørsmålet om varemerke for sámi duoddji, materialtilgang.

Til avslutning vil jeg nevne det forhold jeg personlig synes er en verdi i seg sjøl i duodji, nemlig at bruksverdi og estetisk verdi lar seg kombinere slik en har i tradisjonell sámi duoddji som er anvendelig, og en unngår masse unyttige ting bare for å tilfredsstile ens estetiske behov.

I duoddji kan en utfolde sin skapende aktivitet, men på den annen side behøver en ikke å være kunstner eller ekspert for å produsere duoddji. Dette er en syntese som er viktig også i framtidens sámi duoddji spørsmål og en unngår at noen få sámi duoddji eksperter blir tilbake. Målet må være at så mange samer som mulig driver med sámi duoddji, i hvert fall lager ting til eget bruk eller vøt og opplærss til å verdsette duoddji, slik at de er villige til å betale en akseptabel pris ved kjøp av duoddji fra andre samer. Hver enkel duoddji utøver bør være nest mulig allsidig, for antagelig vil dette i lengden være mer givende og en vil unngå ensformigheten og yrkesneyroser.

JOAVKOBARGOT - GRUPPEARBIED

Gruppe 1 SAMEPOLITISK PROGRAM

Ole Henrik Magga
Jan Henry Keskitalo
Nils Johan Klemetsen
John Trygve Solbakk
Alf Nystad
Marit Stordahl
Harald Gaski
Inger Juuso
Sven-Roald Nystø
Svein Ottar Helander
John Henrik Fira
Odd Kappjell
Kjell Kemi
Berit Nystad
Nils Jchan Nango
Magne Ove Varsf
Berit Johuskaeng
Odd Mathis Hætta
Ardis E. Ronte

Gruppe 2 NÆRINGS POLITISK PROGRAM

Aslak Nils Sara
Klemet Hermansen
Anders P. Siri
Nils Mortensen Hætta
Olav Dikkanen
Gustaf Johnson
Jan Nitovuoppi
Charles Stene
Helge Guttorm
Mathis Sara
Per Ove Biti
Regnor Solbakk
John Neshavn
Arne Nystad
Alvar Dunfjell
Geir Atle Smuk
Odd Ivar Solbakk
Johan Andersen
Johan Mathis Gaup
Sverre J. Eriksen
Egil Utsi
Daniel Danielsen
Rune Stormo
Harald Pedersen
Ola M. Hætta

Gruppe 3 SÁMI DUODDJU KULTUR OG NÆRING: FOR HVEM?

Anne Hætta
Else Turi
Inger-Marie Oska
Hans Hansen
Dagny Green
Eila Anti
Ingrid Jåma
Maja Dunfjeld Aaguru
Harald Eliassen
Ingvald Guttorm
Bjørg Lifjell
Måret Sára
Inga B. Haldorsen
Marit Dagmar Gaup
Ellen Eira
Magne Einejord
Ellen M. Rosak
Aslak Samby

Gruppe 4 SAMEBARNAS SITUASJON
(FØRSKOLEBARNAS)

Julie Eira
Nils Henriksen
Hallgríður Johnsen
Åse Johnsen
Ruth Biti
Kari Sara
Ragnhild Nystad
Marit Melleby
Marit Solbakk
Synnøve Solbakk
Mikkel J. Hætta
Isak Samuel Hætta
Laila Somby Sandvik
Audhild Johnsen
Solveig Fossli
Jon Edvin Hemfjäll
Rint Bergli
Rint Aune Gaup Buljo

Riikačoahkkinis Snåsas I7-I9. juni 1979

I. SÁMI POLITIHKKALAŠ PROGRAMMA

NSRriikačoahkkin Snåsas I979 välde vuotii cealkamušaid addo iuvvun Sámekonferansas Árjepluovis I978 mii guoska politihka programma vuosjöojurdagiide.

Ótnašii lea dát programma guorahalloiuvvun bajimus dësiin Sámi organisašuvnnain Norgga beal Riikkäčoahkkimis ja davvirikkkalašat Samekonferansas. Béikkalaš searvit ja dëid mielahtut eai leat leamaš diesvaslašat mieldi dán meannudeamen. Riikkačoahkkin I979 oaivvilda békikkalaš Sámiid searvvit álggu ríjes ledje galgan biddjot guorahallat välde ulbmiliid sami politiikkalaš programmi. Go dat i leat ovdal dahkko iuvvun de dahttua dát Riikkačoahkkin Riihkasearvvistivrra lágidit ášši békikkalaš serviide. Seervit ávju-huvvajit bidjat melahuid guorahallat politiikkalaš programma evttohusa. Oaivilat ja mearkkašumet berrijit Sámiid-servviid jahkečoahkkimiid bokte lágiduvvot Riihkasearvvi stivrri. Stivra rakhada boahtte ja Riihkkačoahkkimii loah-palaš evttohusa.

Békikkalaš searvvit berrijit guorahallat čuvvovaš áššiid ja geavahit dës namahuvvon diehttogaalduid.

GII LÆ SÁBMELAŠ?

Boat' te s̄igis daida ſad' dat dár' bo iil' get s̄bmelažza
Manne læ dasa dár' bo?

Måvt ius s̄miide dåvdastuvvujit vuoi' gatvuodat?
Šad' da gá dárbo iuokkit n̄?

I. Ålmušlažzat læ dárbo.

2. Poletik'kalažzat læ dárbo.

A. Måvt læ ávta ál'bmus adno iežas-čil'gejubmai?

Åmd. Čerdašlažzat diettit gi sán læ.

Identitetta?

Maggar čil' gehusat læt áv'dal gævahuvvan?

B. Måvt sat'ta ál'bmus adno, čerdašlaš čil'gejubmai ser' vuugas?

Dasa gussket åmd. vuoi' gatvuodat puletik'kalas-ššit
nu gá jienastebmi, álmušlakko. Jienastemide jny.

C. Læ gá dár'bo guovti čil'gejubmai álmušlaš ja
puletik'kalaš čil'gejubmai?

Čil' gehusat mat læ gævahuvyun

Nils Jernsletten: (Sáme-puletikkalaš prägramma evtuhusas)

Sábmelaš læ dat gutte ságas læ rieg'dan sábmelaž'žan, ii ge
dan biet'tal, dahie gæs læ sámi giella čl'go giellan, dahie
gutte ságalašvuoža båk' te ſad' dá sámi sákki gul'levaž'žan,
nu atte sámi sákka su dák'keha sábmín.

Samekomiteen av 1959: Def: gii lea sábmelaš.

Souma Sáme-parlamenta: Def: gæs lea iienastanvuoigatvuohta
parlamenta välljemis.

Masa glæt sábmelašdefinišuvnat gævahuvyun?

- Ad'dit iienastan-vuoi'gatvuoda (Sáme-parlamenti) mantalla?
- Mii læ ul'bmil dagg'er definišuvnain?

Mantall'a

Gii gullan dán vuoll'i?

Gal'ga gá mantalla låkkat sábmelažzaid miett' rikka, vai dušše
sámi guovloin? Gii et vuogi miel'de læ buoremus dan čadahit ja
gii gal'ga mærridit atte ák'ta álmus boatt' dasa miel'de?

Giella

NSR rii'ka'oak'kin I9'9 bär'gob'ppirat dén oasis lät:

- a) Sámi giellalév' degáddi Anar-oak'kin I973.
- b) Sámekonferansa Anaris I976 daddjamuš giellalégv' birra
- c) NSR rii'ka'oak'kin I977 daddjamuš nr. 2: "Sámi giellalékka"
- d) Sámpolitikkalaš programma: čuog'gåt 7,8,9,
- e) SUR čoak'kin bär'gemnos I973: "Samisk i skoleverket"

Dain daddjamušain lät čujuhuvvun mutton prinsippat.

NSR rii'ka'oak'kin si'go dár'kiläbbut mænnohit:

I Skuulvas gal'gå lät vejulašvuotta gavahit sámegiela buot dásin Oahppa-falaldat sámegielaš galga maiddai leat sámiide geat sin skuulavččimis eai leat ožčon oahpu eatnigielasteaset, ja mužčui buohkaide geat leat dakkar doamammain main lea lun-dolaš gáibidit sámigielmáhtu.

2. Administrašuvdna- barguin galgat ieža råhkadit buriid ovdamearkkaid Nu atte ordnet dulkon- ja jorgalanbargguid sámi institušvnaid ja serviid bargguin ollema lókkaid.

Sámegiela birra

Almmolaš giellan lea juo Sámekomitea buktin jurdagiid ja NSR jehkičoakkin I977 leat cealkan áhte giella ii galga dušše

girdojuvvut muhto maiddai aktiivalačat geavahuvvut vissis

guovloin ja vissis dásin almmolaš administrašvnas. Muhtun

gielddat leat maid dohkkehán prinsihppalačat sámegiela ovtadessaid darogielain buot gildda administrašvna barguin.

Algú gávdo juo, ja mií áddet áhte dákkar prinshpaid råjaheapmi vilda áiggis, munto dál ferte kunkretalačat álget čilget man mudduid lea lunndolaš čáähahit danilinja maid Sámi Giellalévdegoddii

lea cealkan, namalassi áhte sámegiella galga prinsihppalačat

leat seamma dásis administrašuvdna-giellan buot golmma riikas

(Norggas Ruotas, Suomas) nu go ruotagiella lea suomagiele ektui

Suomas. Administrašvnnaid bargit galget oažčot vejolašvuoja oahpat sámegiela, sámi guovlluin ja mužuid daid dásin administrašvnas gos sámegiella lea nus.

3. NSR riikačoahkkin I977 2. daddjamuš gáibida sierralaš lęga:

Sitat: (Cealkamuš lea dušše d'rugilli)

SAMISK SPRÅKLOV

I de nordiske land har samis språk hatt ulik anseelse gjennom tidene. Fra at bruken av samisk i visse sammenheng til tiden har vært aktivt begrenset, i praksis direkte forbudt har utviklingen gått i retning av at språket idag kan tåles brukt bl.a. i skolesammenheng. De samiske organisasjoner har gjentatte ganger poengtert språkets betydning i kultursammenheng. Det må videre kunne slås fast at en offisiell anerkjennelse av språket har stor betydning for de menneskelige relasjoner i dagliglivet og for språkbrukernes selvrespekt. De offentlige myndigheter og politiske organer har på sin side uttrykt positiv støtte til samisk språk og kultur.

Selv bevaringen, utviklingen og bruken av språket er naturligvis i første rekke noe som språkbrukerne selv best främmer, men det er da viktig at det finnes en formell plattform å stå på. Språkets utvikling, bevaring og status avhenger i høy grad av den plass det kan fylle i det daglige liv og at det tåles fullt ut brukt også i offisiell sammenheng i de samisk-språklige og to-språklige områder. Man kan vise til hvilken betydning regulerende bestemmelser om språkbruk har hatt og har for bevaring og utvikling av nynorsk i Norge og finsk i Finland (jfr, den finske grunnlov, regjeringsformen av 1919 § 14 og den finske språklov av 1.7.1922. Lov om målbruk i statstjenesta av 1930 og Føresegner om målbruk i statstjenesta, kgl. res. av 1932). Liknende offisiell plattform er helt nødvendig også for samisk hvor igjennom bruken av språket i offisiell sammenheng ikke bare skulle tåles, men brukes aktivt innen visse geografisk avgrensede områder og innen visse etater. En slik lov skulle bl.a. trygge retten til å få undervisning i og på samisk og informasjon på samisk retten til å bli forståt på samisk, å bli hørt på samisk og å få offisielle dokumenter på samisk.

NSR's årsmøte henstiller til de norske myndigheter om at det snarets settes igang utredningsarbeid med sikte på å fremme forslag til en språklov som sikrer bruken av samisk språk.

Det er naturlig å tenke seg dette arbeidet koordinert på nordisk plan. slik den 8. nordiske Samekonferansen koordineres på nordisk plan, slik den 8. Samekonferansen 1974 har skissert. Viktig er det videre at samenes eget valgt organ, Nordisk Samisk Språknemnd, knyttes til utredningsarbeidet og at den endelige lov gir den samiske språknemnd en offisiell status og sikrer ressurser til dens arbeid. Dette er også viktig med tanke på Språknemndens deltagelse i det planlagte nordiske språksekretariatet, jfr. Nordisk Utredninger A 1977:I.

4. Læ gá sərvi mielas dát daddjamuš dák'kalaš?

Læ gá vejulaš praktikkalažžat dakkat nu gá dás dad'djü? Mävt sáť'ta sər'vi liežas bargo gæžil ávdidit sámigiela dilálašvuða?

GASKAVUOÐAT EISEVÁLDIIGUIN

Vuoðdomáteriala

Sámiáššiid oktiihivehallan guovddáshálldahusas.

- Odd Mathis Hætta, Liv Østmo, Reidar Erke bokte

Guorahala sámiid ja eiseváldiid gaskavuoða guovdás dasis ja (báikkalaš?) politihkkalaš dasis.

Guovddaš dássin éddejuvvo stahta ja fylkka eiseváldit, ja báikkalaš dássi lea fas gielddaid eiseváldit.

Problemaríidedaga ráddjen

Dálaš vattisuohota orru vuolgimin das, ahte sámiide guoski ássit seaguhuvvojit ja fievrriuvvojit ovtta departementta bokte.

Sámiide guoski ásséviidotat lea menddo viiddis nu ahte daid i sahte fievrridit dušše fal Eanandoallodepartementta bokte

- I) Lea go sámiáššiid oktiihevijupmi dušefal hálldahusgažaldat vai lea go dat maiddai politihkkalaš gažaldat?
- 2) Movt galga sámiáššiid meannudeapmi leat boahtteággi sihke guovddašdásis ja báikkalaš dasis?
- 3) Movt väikkuhivččii dat sámiid ja eiseváldiid gaskavuhtii jos sámit dohkkehuvvošedje etnihkkalaš čeardan ja élgoálbmogin?
- 4) Makkar stáhtus galggašii sámi parlamentas, jos dákkar ásahuvvošii; politihkkalaš mearridanvuogis.

Vuoigatvuohtha

Mis leat vuoigatvuoðat eatnan- ja čahceriggodagaidasamet, eai ge vierro-álbmogat dahje stahtaválddit oamas min vuoigatvuoðaid, vaikko veahkaválddit geavahit min eatnamiid ja luonddoriggoda-gaid.

Mii čuoččhit ahte vaikko min čearddas ii leanaš jurddášeapmi, ahte min mättarvánhemet leat áiddidceggon ja rájaid merkon, de mis datte ge leat ollilaš ealahusvuogatvuchta min eatnamistamet, ja vuoigatvuohtha geavahit dáid min ovdeš riggodagaid iehčamet eavttuid mielde.

Mis lea oktasaš oamastan vuogatvuohta eatnamiida danin (kollektiv eiendomsrettighet) dárbbaset mi eatnan ja čahceriggodagaid hálldašeami várás ása hit sámi hálldšan- ja mearridan vogi mi maidaid riikaid ágaid ja mearradusaid bokte nannejuvvo. Dát namahuvvo siida ja dát siidaasahus vuoððoduvvo dološ siida vuogi aña ja dála iggi vejulaš vuoðaid ektui.

Siida lea sámi eatnan- ja čahceriggodagaid vuogatvuuoðaeigga-deaddji, ja liga ektui. västdeaddji ja dat lea

-Sámi gillii, dahje

-Sámi boazosiida

siidii gulla mearridit makkar vuogatvuuoðat leat

I. dain sámiin, geat gullet siida bearrašii ja leat
siiddas bajasšaddan, muhto leat eret färren sámi
guovvluin.

2. dain vierročeardda olbmuin, geat áasset sámi siidda
guovvluin, dahje geain lea oktavuohta siidda bearra-
šii.

Vuoigatvuohta ii galgga čadnnöt ealahussi, muhto
čearddalašvuhtti.

Gažaldagat:

I. Dá lea okta vuohki, gávdnojit go eara vuogit?

2. Mo veardidit báikkalaš searvvit dán evttohusa?

3. Galget go vuogatvuuoðat čadnot ealahusaide väi
čearddalašvuhtti?

4. Maid galga siida mearridit?

GASKAVUOÐAT EISEVÁLDIIGUIN

Vuoððomáteriaala

Sámiáššiid oktiiheivehallan guovddáshálldahusas.

- Odd Mathis Hætta, Liv Østmo, Reidar Erke bokte

Guorahala sámiid ja eiseváldiid gaskavuoða guovdás dasis ja (báikkalaš?) politihkkalaš dasis.

Guovddaš dássin áddejuvvo stahta ja fylkka eiseváldit, ja báikkalaš dássi lea fas gielldaid eiseváldit.

Problemariidedaga ráddjen

Dálaš váttisuohta orru vuolgimin das, ahte sámiide guoski ássit seaguhuvvojat ja fievrriuvvojat ovttá departementta bokte.

Sámiide guoski ásséviidotat lea menddo viiddis nu ahte daid i sahte fievrridit dušše fal Eanandoallodepartementta bokte

- I) Lea go sámiáššiid oktiiheivejupmi dušefal hálldahusgažaldat vai lea go dat maiddai politihkkalaš gažaldat?
- 2) Movt galga sámiáššiid meannudeapmi leat boahtteáiggí šihke guovddašdásis ja báikkalaš dasis?
- 3) Movt váikkuhivčii dat sámiid ja eiseváldiid gaskavuhtii jos sámít dohkkehuvvošedje etnihkkalaš čeardan ja álgoálbmogin?
- 4) Makkar stahtus galggašii sámi parlamentas, jos dakkar ásahuvvošii, politihkkalaš mearridanvuogis.

Vuoigatvuohta

Mis leat vuoigatvuoðat eatnan- ja čahceriggodagaidasamet, eai ge vierro-álmogat dahje stahtaválddit oamas min vuoigatvuoðaid, vaikko veahkaválddit geavahit min eatnamiid ja luonddoriggoda-gaid.

Mii čuoččhit ahte vaikko min čearddas ii leanaš jurddašeapmi, ahte min mättarvánhemat leat áiddidceggon ja rájaid merkon, de mis datte ge leat ollilaš ealahusvuogatvuohta min eatnamistamet, ja vuoigatvuohta geavahit dáiid min ovddeš riggodagaid iehčamet eavttuid mielde.

- Rapport fra konferanse om samisk språk i skoleverket,
Kautokeino aug. 78. Samisk utdanningsråd.

-NSR res. m. 2, 77, om språklov

-Samisk språknemd møteprotokoll Enare 1973

-Om samisk språklov - Samekonf. Enare 1976

-Lov om forvaltning

-Lov om offentlighet i forvaltningen

-Lov om kulturminner (ug)

-K. berglands: Samenes og sameområdaenes

rettigheter historisk belyst

Diehtogaldut sámi politihkkalaš prográmma gurrahallamii.

Nils Jernsletten Forslag til samepolitisk program

Foredrag om samme på samekonf.

i Arjeplog 1978

I9 punkter om samepolitisk program

Samekonf. 1978

"Ressursutv. innstilling"

NØU I8 A og B

Stortingsmelding nr. 2I,

62-63

St. melding m. I3, 73 74

Lappecodicillen av 175I

Konvensjonen om sivile og

politiske rettigheter

Artikkkel m. 27

Sverre Tønnesen:

Retten til jorden i Finnmark

Sami Instituhtta:

Dieđot No. 5 79

Hyvarinen: "Nogra-riglinjer
før den samiska fastigheten
innom vårt rettsvesen...."

NSR komite:

Rapport om samordning av samiske
spørsmål i sentraladm.

(Rapport datert jan.79)

arbeid.

Fra landsmøtet i Snåsa 17-19. juni 1979

I. SAMEPOLITISK PROGRAM.

Norske Samers Riksforbunds landsmøte i Snåsa 1979 tar til etterretning uttalelse fra Samekonferansen i Arjeplog 1978 om grunnprinsippene i det samepolitiske programmet.

Til nå har dette programmet vært drøftet av de øverste organer i sameorganisasjonene, i Norge av landsmøte og på nordisk plan av Samekonferansen. De lokale foreninger og deres medlemmer har ikke fullt ut vært med på behandlingen av det. Landsmøtet 1979 mener at de lokale sameforeninger fra starten av skulle ha fått anledning til å drøfte hovedlinjene til det samepolitiske programmet. Da dette er gjort før, pålegger dette landsmøtet styret å sette fram saker for lokalforeningene. De lokale foreninger bes legge fram forslaget til samepolitisk program fram for medlemmene til drøfting. Synspunkter og merkader bør tilstilles Riksforbundets styre via sameforeningenes årsmøter. Styret utarbeider et endelig forslag til neste landsmøte. Lokalforeningene bør drøfte følgende saker og bruke de nevnte informasjonskilder:

- Rapport fra konferanse om samisk språk i skoleverket,
Kautokeino aug. 78. Samisk utdanningsråd.

-NSR res. m. 2, 77, om språklov

-Samisk språknemd møteprotokoll Enare I973

-Om samisk språklov - Samekonf. Enare I976

-Lov om forvaltning

-Lov om offentlighet i forvaltningen

-Lov om kulturminner (ug)

-K. berglands: Samenes og sameområdaenes

rettigheter historisk belyst

Diehtogáldut sémi politihkkalaš programma gurrahallamii.

Nils Jernsletten

Forslag til samepolitisk program

Foredrag om samme på samekonf.

Samekonf. I978

I9 punkter om samepolitisk program

"Ressursutv. innstilling"

NOU I8 A og B

Stortingsmelding nr. 2I,

62-63

St. melding m. I3, 73 74

Lappecodicillen av I75I

Konvensjonen om sivile og
politiske rettigheter

Artikk m. 27

Sverre Tønnesen:

Retten til jorden i Finn-
mark

Sami Instituhtta:

Dieðot No. 5 79

Hyvarinen: "Nogra riktiglinjer
før den samiska fastigheten
innom vårt rettsvesen...."

NSR komite:

Rapport om samordning av samiske
spørsmål i sentraladm.
(Rapport datert jan.79)

HVEM ER SAME?

I fremtiden kan det bli nødvendig å operere med en definisjon på hvem som er å regne som same. Hvorfor kan dette bli nødvendig? Hva hvis noen av samenes rettigheter anerkjennes?

Kan det bli nødvendig med en slik deling?

I. Privat kan en slik definisjon være ønskelig.

II. Politisk kan det være nødvendig.

A. Hvordan kan enkeltmennesket behøve en definisjon av en selv?

F.eks. vite hvor man tilhører etnisk.

Identitet?

Hva slags definisjoner er brukt før?

B. Hvordan kan enkeltmennesket behøve en slik definisjon i samfunnet?

Til slik definisjon kan være knyttet til f.eks. rettigheter, politiske saker slik som valg, manntall, stemmerett osv.

C. Kan det tenkes at man behøver to slags definisjoner, en privat og en politisk.

Definisjoner som er brukt.

Nils Jernsletten (Forslaget til samepolitisk program)

Same er den som slektskapsmessig er født same, og som har samisk som første språk, eller som ved slektskapsbånd blir knyttet til det samiske folk, slik at hans-hennes samiske slekt godtar han-henne som same.

Samekomiteen av 1959: Def: hvem er same.

Det finske Sameparlamentet: Def: den som har stemmerett til valg av dette parlament.

Til hva er definisjon av same brukt?

a) Som grunnlag for stemmerett/manntall (Sameparlament)

b) Hva er formålet med en slik definisjon?

Manntall

Hven hører til dette?

Skal man registrere samer til manntallet i hele landet, eller bare i de samiske områder? På hvilken måte er det best å gjennomføre en slik og hvem skal avgjøre hvem som skal innføres i dette?

Språk

Arbeidsdokumenter for NSRs landsmøte I979 for denne delen er

- a) Møte i Samisk Språknemnd, Enareinstet I973.
- b) Uttalelse fra Samekonferansen i Enare I976 om Språklov.
- c) NSR's landsmøte I977, uttalelse nr. 2: "Samisk språklov"
- d) Samenes politiske program: pkt. 7,8,9
- e) SUR-møte august I978: "Samisk i skoleverket"

I disse uttalelsene er det pekt på noen prinsipper. NSR landsmøte vil se nærmere på flg.:

1. I skolen skal det være mulig å bruke samisk på alle trinn.

Det skal finnes et opplæringstilbud i samisk for samer som under sin skolegang ikke har fått opplæring i morsmålet, og ellers for alle som innehar stillinger hvor det er naturlig å forlange slike kunnskaper.

2. I administrativ virksomhet må vi selv gå foran med et godt eksempel ved å sørge for tilfredsstillende tolke- og oversettelsestjenester i samiske institusjoner og organisasjoner arbeid.

Om samisk språk

Om samisk som offisielt språk har allerede Samekomiteen satt fram noen momenter og NSR's landsmøte I977 har uttalt at språket ikke bare skal tales, men brukes aktivt i visse områder og innen visse etater i offentlig administrasjon. Noen kommuner har også i prinsippet bidestilt samisk med norsk i all kommunal administrasjonsarbeids.

Det finnes allerede en begynnelse og vi er inneforstått med at gjennomføringen av slike prinsipper tar tid, men man må nå konkret begynne å utrede hvor langt det er naturlig å gjennomføre den linje Samisk Språknemnd har trukket opp, nemlig at samisk språk i prinsippet skal ha samme stilling som administrasjonsspråk i alle tre land (Norge, Sverige, Finland) som svensk språk har i Finland vis-à-vis finsk. Folk i administrasjonen skal få muligheter til å lære seg samisk i samiske områder og ellers innen de etater hvor samisk er i bruk.

3. NSR's landsmøte 1977 krever i resolusjon 2 en særskilt språklov:

I de nordiske land har samisk språk hatt ulik anseelse gjennom tidene. Fra at bruken av samisk i visse sammenheng til tiden har vært aktivt begrenset, i praksis direkte forbudt har utviklingen gått i retning av at språket idag kan tåles brukt bl.a. i skole-sammenheng. De samiske organisasjoner har gjentatte ganger poengtert språkets betydning i kultursammenheng. Det må videre kunne slås fast at en offisiell anerkjennelse av språket har stor betydning for de menneskelige relasjoner i dagliglivet og for språkbrukernes selvrespekt. De offentlige myndigheter og politiske organer har på sin side uttrykt positiv støtte til samis språk og kultur.

"Selv bevaringen utviklingen og bruken av språket er naturligvis i første rekke noe som språkbrukerne selv best fremmer men det er da viktig at det finnes en formell plattform å stå på. Språkets utvikling, bevaring og status avhenger i høy grad av den plass det kan fylle i det daglige liv og at det tåles fullt ut brukt også i offisiell sammenheng i de samisk-språklige og tospråklige områder. Man kan vise til hvilken betydning regulerende bestemmelser om språkbruk har hatt og har for bevaring og utvikling av nynorsk i Norge og finsk i Finland (jfr. den finske grunnloven regieringsformen av 1919 § 14 og den finske språklov av 1.7.1922. Lov om målbruk i statstjenesta av 1930 og Føresegner om målbruk i statstjenesta, kgl.res. av 1932). Liknende offisiell plattform er helt nødvendig også for samisk, hvor igennom bruken av språket i offisiell sammenheng ikke bare skulle tåles, men brukes aktivt innen visse geografisk avgrensede områder og innen visse etater. En slik lov skulle bl.a. trygge retten til å få undervisning i og på samisk og informasjon på samisk, retten til å bli forstått på samisk, å bli hørt på samisk og å få offisielle dokumenter på samisk.

NSR's årsmøte henstiller til de norske myndigheter om at de snarest settes igang utredningsarbeid med sikte på å fremme forslag til en språklov som sikrer bruken av samisk språk. Det er naturlig å tenke seg dette arbeidet koordinert på nordisk plan, slik den 1. nordiske Samekonferansen koordineres på nordisk plan, slik den 2. Samekonferansen 1974 har skissert. Viktig er det videre at samenes eget valgt organ Nordisk Samisk Språknemnd, knyttes til utredningsarbeidet og at den endelige lov gir den samiske språknemnd en offisiell status og sikrer ressurser til dens arbeid. Dette er også viktig med tanke på Språknemndens deltagelse i det planlagte nordiske språksekretariat, jfr. Nordiske Utredning A 1977:I

4. Er denne resolusjonen akseptabel for sameforeninger?

Er det mulig å arbeide i praksis slik det blir sagt i denne? Hvordan kan foreninger med sitt eget arbeid bedre situasjonen for samisk språk?

62-

FORHOLDET TIL MYNDIGHETENE

Grunnlagsmaterialet

Samordning av samiska spørsmål i sentraladministrasjonen.

-Av Odd Mattis Hætta, Liv Østmo, Reidar Erke

Draft forholdet mellom samene og myndighetene på det sentrale og politiske plan.

Med det sentrale plan forstås det stats- og fylkesmyndighetene, og det lokale plan er de kommunale myndighetene.

Definisjon av problemområdet:

Problemet i dag synes å ligge i det at saker som angår samene sammenblandes og kanaliseres gjennom et departement. Saksområdet som angår samene spenner over et mye større spekter enn at det kan kanaliseres gjennom Landbruksdepartementet.

- 1) Er problemet med samordning av samiske spørsmål kun et administrativt- eller også et politisk spørsmål?
- 2) Hvordan skal forvaltningen av samiske spørsmål foregå i fremtiden både på det sentrale og lokale plan?
- 3) Hvilke betydning har anerkjennelsen av samene som en egen etnisk gruppe og en opprinnelig befolkning for forholdet mellom samene og myndighetene?
- 4) Hvilke status skal et eventuelt samisk parlament ha i den politiske beslutningsprosessen?

Rettigheter

Vi har rettigheter til ressursene i våre land- og vassdragsområder og andre folkegrupper og statsmakter kan ikke eie våre rettigheter selv om de med overmaktens hjelp bruker våre områder og naturressurser.

Vi fremholder at til tross for at vårt folk og våre forfedre ikke hadde tanke for å sette opp gjerder og avmerke grens~~e~~, så har vi likevel fulle næringsrettigheter på vår egen jord og rett til å bruke ressursene som fra gammelt av tilhører oss, etter våre egne premisser. Vi har kollektiv eiendomsrett til jorda og derfor har vi behov for å få etablert en samisk administrans- og beslutsnins-
måte som også skal trygges av statenes lovgivning og regelverk. Denne kalles siida og til grunn for den legges den gamle siida-
ordning utfra de muligheter som finnes idag.

Siida er eier av jordressursene og ressursene i vassdrag juridisk ansvarlig og den består av

- samisk bygd eller
- samisk reinby

Det tilkommer siida og avgjøre rettighetene.

1. Til de samer som hører til familien(e?) innen siidaen og er oppvakt der, men som har flyttet bort fra samiske områder.
2. medlemmer av andre folkegrupper som bor innen siidaområdet eller som har forbindelse til siidaens familie(r?)

Rettighetene skal ikke være knyttet til noen enkelt næring men til etnisk gruppe.

Spørsmål

1. Dette er en måte finnes det andre?
2. Hvordan vurderer de lokale lag dette forslaget?
3. Skal rettighetene være knyttet til næring eller til etnisk gruppe?
4. Hvilken myndighet skal siida ha?

Rettigheter

Vi har rettigheter til ressursene i våre land- og vassdragsområder og andre folkegrupper og statsmakter kan ikke eie våre rettigheter selv om de med overmaktens hjelp bruker våre områder og naturressurser.

Vi fremholder at til tross for at vårt folk og våre forfedre ikke hadde tanke for å sette opp gjerder og avmerke grenser, så har vi likevel fulle næringsrettigheter på vår egen jord og rett til å bruke ressursene som fra gammelt av tilhører oss, etter våre egne premisser. Vi har kollektiv eiendomsrett til jorda og derfor har vi behov for å få etablert en samisk administrans- og beslutsninsmåte som også skal trygges av statenes lovgivning og regelverk. Denne kalles siida og til grunn for den legges den gamle siida-ordning utfra de muligheter som finnes idag.

Siida er eier av jordressursene og ressursene i vassdrag juridisk ansvarlig og den består av

- samisk bygd eller
- samisk reinby

Det tilkommer siida og avgjøre rettighetene.

1. Til de samer som hører til familien(e?) innen siidaen og er oppvakt der, men som har flyttet bort fra samiske områder,
2. medlemmer av andre folkegrupper som bor innen siidaområdet eller som har forbindelse til siidaens familie(r?)

Rettighetene skal ikke være knyttet til noen enkelt næring, men til etnisk gruppe.

Spørsmål

1. Dette er en måte finnes det andre?
2. Hvordan vurderer de lokale lag dette forslaget?
3. Skal rettighetene være knyttet til næring eller til etnisk gruppe?
4. Hvilken myndighet skal siida ha?

-Rapport fra konferanse om samiske språk i skoleverket,
Kautokeino aug. 78. Samisk Utdanningsråd.

=NSR res. m. 2, 77, om språklov.

- Samisk språknemd møteprotokoll Enare 1973

- Om samisk språklov - Samekonf. Enare 1976

- Lov om forvaltning

- Lov om offentlighet i forvaltningen

- Lov om kulturminner (ug)

- K. Berglands: Samenes og sameområdaenes
rettigheter historisk belyst

Kildematerialet i studier om samepolitisk program.

Nils Jernsletten:
Forslag til samepolitisk
program.
Foredrag om samme på samekonf.
i Arjeplog 1978

Samekonf. I978
"Ressursutv. innstilling"
NOU I^o A og B
Stortingsmelding nr. 2I,
62 63
St. melding m. 13, 73 74
Lappcodicilien av 1751
Konvensjonen om sivile og
politiske rettigheter
Artikkelen 27

Sverre Tønnesen:

Sami Instituhtta:

NSR komite:

I9 punkter om samepolitisk program

Retten til jorden i Finn-
mark

Dieđot No. 5 79

Hyvarinen: "Nogra riktiglinjer før den
samiske fastigheten innom vårt rett-
svesen....."

Rapport om samordning av samiske
spørsmål i sentraladm. (rapport
datert jan. 79)

EALAHUSPOLETIHKKALAŠ PROGRAMMA

NSR 1979 jahkečoahkkin bargojoavku cealkamuš čilgehusa birra móvt Finnmarkku duoddarat galget geavahuvvut.

Čilgehus čájeha móvt Finnmarkku duoddarat galget geavahuvvut ja adda buori gova Finnmarkku eananriggudagaid birra ja móvt dat geavahuvvujit čilgehus lea danin buorre vuosjun ahte ságastallat móvt Finnmarkku duoddarat boahtte áiggis galget geavahuvvut.

Čilgehus čájeha maid ahte atnu ollu beruštupmi Finnmarkku duoddariida. Historjjalaččat čájehuvvu maid ahte maiddai earat go sápmelaččat leat geavahan dáid duoddariid ja móvt dat dáhppahusat leat muosehuhtan sámiid geavahan vuogi. Dál lea mannan nu guhkas ahte sámít dovdet iežasit dili nu go olmmoščeardan hádjaseamin.

NSR lea mi guoska St. Jieuhus 108 Davvi Norgga huksema birra cealkan ahte NSR atna surgatlaččan go sámiid assanguovllut galget gáržžoduvvut. Dastu balla NSR, a ahte sámít nu go okta olmmoščearda boahtha nokkát go ealahus vejulašvuođat váldujit eret. Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi čuožžuha dan seamma go guoska dulvademiid hárrai.

Jos vuosuealahusaid galga gáhttet de ferte gáhttet visut eatnamiid ja gáhttet ekolo-galaš jurddašanhámi.

Norgga Sámiid Riikkasearvi ádde ahte čilgehus Finnmarkkuduoddariid geavaheami birra lea oassi das ahte juksat dan áigumuša.

Lávdegotti bargu njuolggadusain čuočču :

" - čilget ja guorahallat báikkalaš, distrivttaid ja nášuvnnalaš boahtteáiggi dárbbuid Finnmarkkuduoddara hárrai, sihke guorahallat ássanváikkahuusaid, ealahusaid ovdanemiid, ekonomalaš, kultuvrralaš ja sosiálalaš dili."

" - guorahallat stuorit huksen ja bohkan áigumušaid ja ahte lea go málvssulaš jos seasta viidis eatnamiid, bisuhit servvudaga eallinvuogi ja sámikultuvrra.

Dát lea eanet čilgejuvvun lávdegotti bargonjuolggadusain, čuohkis 1.5.2. earenoamaš 2. vuolitčuoggas :

"Finnmarkkuduottar berre geavahuvvut vuosuealahusaide (boazodollui ja eanadollui) vai sámi kultuvra ja servvudat sáhtta geahččalit očča ealahusaid hukset bajas dainna lágiin dat buorimusat heivehuvvujit eatnamiida ja birrasi.

Dán oktavuoas lea lávdegoddi čujuhan man deatalažžat leat vuouuealahusat ahte bisuhit sámi kultuvra ja sámi eallinvuogi, ássama ja maiddai bargguid geaččil.

NSR oáivilda ahte áigi lea dievvan ahte prioriteret vuouuealahussaid ja liige eala-husaid dán guovllus. Dát ferte dahkkut go plánaid ráhkada móvt eatnamiid galga geava-hit boahteáiggis.

Nu go dilli lea dál, de lea eahpečielggas sin gaskkas geat barget vuouuealahusaiguin ahte móvt boahte áiggis galga birget.

Alo váldjuvvu ain bihta eatnamiin, čáciin, ja jogainearenomaš teknihkkalaš doaimmaid geažil.

Ovdamearkkat.

- dulvadeamit ja stuorit guorahallamat dulvademiid geažil
- turistabáikkit mehciin
- militeara guovllut
- mohtorjohtulagat
- industria doaimmat mat nuoskidit ja guoridit meahcci.

Dávja go dákkar doaimmat bidjuvit johtui de dárbašuvvujit sihke administrašvnnaš ja teknihkalaš veajjjut, ekonomalaš veahki ja oanehisáiggi "good-vill" status. Dákkar gilvvuhallandilis lea vuouuealahusat rašimusat. Vuouuealahusaid ferte prioriteret ja addit praktihkalaš vejolašvuoaaid juksat áigumušaid maid sihke eiseváldit ja sámi organisašvnnat leat oaivvildan manga oktavuoas.

Dán oktavuoas áigut čujuhit guovtti cealkamušši mat guosket sámiid dilalašvuoaaid.

I. St. cealkamušas no. 108

Davvi Norgga huksenplana birra čuožžu ea. ea: "Rájjeħus áigu ovttastahttit áigu-mušaid mat gusket ealahussaide ja sihkkaruššet eatnamiid čaziid mat gullet vuouuealahusaide ja báikki olbmuide. Dás gávdnu maid geahči man ollu eatnamiid ja čaziid sáhtta rikkut sámi ássanguovlluin ja ealus guovlluin.

Go galga eatnamiid bilidit, de ferte dárkilit guorahallut móvt dát boahta váihkuhit sámiid iehčaset geavahan vuohkai eatnamiide ja maiddai móvt rihkkumat vaikkuhit sami kultuvri.

Go válda vuhti sámi eallinvuogi ja sámi birrasa, de berre dat mieldis buktit ahte buovvudeamit sámi guovlluin (Abjørajohka, Skibotn, Álaheadju, Skáidijohka) dárkilit guorrahallujit. Sámiid ealahusvuogit galget maid bearrai gehččujuvvut go bargu jotkujuvvo čáhcesuodjalan plánabargguin.

2. ON máilmmikonferansa vuostalastit rasisma ja čearddalaš bádjelgeahčanvuota mi dollojuvvui Genevas, borgemánnu 1978, atti čuovvuaš vuovjucealkamuša: "Konferansa dohkkeha álgoálbmuga vuigatvuotaid iežasit ekonomalaš eallinlági ja kultuvrra ja giela. Konferansa dohkkeha maiddai álgoálbmugiid earenoamaš dili iežaset riikkas ja nanne ahte sis galget leat vuigatvuocat eatnamiida, ja luondduriggudagaide.

Danin orru NSRa mielas aibbas lundđulaš ahte jos eara doainmat bidjuvit johtui de dat fertejit heivehuvvut vuovjuuealahusaide. Maiddai ahte oaja doainmat leat dakkarat mat gievrudit vuovjuuealahusa.

Dastu ahte oaja doainmat fertejit dakkarat mat heivehit birrasi nu ahte eai hehtte ja nuosehuhte luonddu. Go geahčča móvt dát guovllut leat ávkin vuovjuuealahusaide ja muui eara ealahusaide, de lea dárbu eanet guorahallat lávdegotti árvalusa ahte meahceekantuvrraid cegget gielddaide min eavttuid mielde.

Mi guoska fylkameahcestivri de das fertejit leat 7 láhtu. Fylka váljje 3 áirasa ja Rávjehus 4 áirasa.

Mi áigut cealkit dasa mi guoska unnitjoavkku cealkamušši ná:

Guovlu maid lávdegoddi galggai guorahallat lea sámi guovddaš guovlu gos eanetlohku ássiin leat sápmelaččat. Mi doppe dáhppahuvva guoska obba sámi guovlluide, i dušše riikka siste, muhtu maid eara riikkaide gos orrot sápmelaččat.

Danin lea guovddaš eiseváldiin earenoamaš stuora ovddasvástadus makkar poletihka gielldat fylkkat ja stáhta fievrídit mi guoska eatnamiida ja čáziide dáid guovlluin gos measta buot eatnamat gullet stáhti. I galga šaddat nu ahte Finnmarkku fylka jienasteami bokte meahcestivras okto mearrida dákkar deatalaš ášsi mi guoska sápmelaččaid luonddugeavaheapmai.

Dát váikuha sámiid boahtteáigai nu go álgoálbmut. Dásá lea maid čatnujuvvun deatalaš vuigatvuotaagažaødagat: mat eai leat vela čilgejuvvun. Guovddaš eiseváldit ja sámi organisašuvnnat galget loahpalaččat mearridit.

Loahpas áigut čujuhit ahte go meahccit ja čázit sihkkaruššujet, de ferte maid vuosju-ja liigeealahusaid sihkkaruššat. Earenoamaš mi guoska mohturjohtulagaide, turisema doaimmaide ja bivdin ja muorječagginlagaide. Orru čielggas ahte seamma lágat ja njuolggadusat mat gullet vuoinjastan- ja turisenadoainmaide ollu garžudit ealahus vejulašvuo-aid mehciin. NSR áigu bivdit eiseváldiid gávdnat čovdusa nu ahte dat geat barget ealahusaiguin ožtot vejolašvuo- a bivit návddiid ja guliid ja čoaggit murjj:i dáid guovlluin.

Luonnduriigguagaid ferte dikšut jos daid galga sihkkaruššat. Dárkilis dikšun adda eanet šattu. Vejolašvuo- at bargat vuosju- ja liigeealahusaiguin leat málssulaččat otna dilis ja leat maid oassi ovdaneamis. Dákkar ealahusvuohki gáhtte kultuvrra ja birrasa ja ráhkada buori gaskavuo- a olkmuid gaskka.

Ealahuspoletihkkalaš programma čauheapmi

I 1978 sámikonferansa Arjaluovis dohkkehi ealahus- ja sosialpoletihkkalaš programma. NSR I 1979 jahkečoahkkin ávžuha báikkalaš servviid bargat programma evttuhusaiguin ahte árvalit movt dáid sáhta čauahit ja movt dat heivejit báikkalaš dillai. Jahke-čoahkkin čujuha deatalaš osiide programmas.

I. Sihkkaruššat gielan ja kultuvrra

Ferte dárkilit bargat ahte gáhttet sámi gielan. Áigumuš lea ahte dáru- ja sámigiella galgaba ovttadasasažžat daid guovlluin gos sámigiella lea beaivvalašgiella. Álmulaš sámigiel ja kultuvra oahppa kursafalaldagat fertejít addut sihke sámi- ja dárugielat gieldabargiide nu ahte sámigiel kompetansa sáhtta ovdanit.

Sámigielmáhttu galga rehkenastujuvvut čehppudahki.

Kultuvrra ferte gáhttet vai manisboahtiide lea árbevirulaš kultuvravuo-ju. Kultuvra-gáhtten ferte deatalaš oassi oahppus, ealahusas ja diehtujuohkimis ea. ea. turista-doainmain.

2. Sihkkaruššat ealahusšattu

Ealahuspoletihkka ferte čuovvut liigeealahusaid prioriterema. Dat máksa ea. ea. ahte doaimmat mat sáhttet hehttet eanadoalu, boazodoalu ja liigeealahusaid ožtot lobi álgahuvvut guovlluin gos eai čuožžil váttisvuo- at

Ligat ja njuolggadusat fertejít várjalit dan prioriterema, muhtu maiddai heivet sámi ailmuga ealahus ja kultuvrralaš vieruide. O.m.d. fertejít bivdu ja guolastan njuolggadusat váldit vára olmuid ássanbáikkiid mat leat ceggejuvvun dan dorvui ahte eatnamiid ja čáziid geavahit ealahusaide.

Batnamat ja čázit geavahuvvujit eara ealahusaid oktavuoas maid, muhtu muhttun olimuid gaskkas leat meahcce-šattut deatalaččat eallinlági birgehit. Dikšunbargu ferte ouasmahttujuvvut vai šattut lassanit ja geavahuvvut buoremus lági mielde.

Go guoska jávriide, de ferte čáziide ja jogaide mat leat ollu bivdujuvvun, ráhkajuvvut organiserejuvvun plána móvt gulijid galga gilvit. Ovttasráciin báikkiolbmuin ja ráasseaddiguin. Earenoamaš dakkar jávriiin mat leat lahka báikki olmuid nu ahte lea álki kontrolleret bivdime. Dákkar jávrrit gávdnujít juohke báikkis. Báikkiolbmot fertejít sahttit čujuhit heivvulaš jávriiid ja buktit evttuhusaid guollekonsulenttaide geat fágalaččat dutket daid jávriiid gosa guolit galget gilvjuvvut.

Gávdnujít ollu jávrrit gos leat mendú ollu guolit, earenoamaš čuovžžat. Pávja lea heajus guolit dákkar jávriiin. Dalle ferte čájahuvvut organiserejuvvun guollebivdin nu ahte guollelohu lunddulaččat fas heive čáhcái.

Mi evttuhat ahte váljjet jávriiid ieš gujet-ge báikkin gos báikkiolbmot ieža sáhttet dikšut daid, nu ahte sidjiide boatha dát ávkin. Golut gokčojuvvujit ruvaiguin mat leat mearreuvvun dikšumváras. Ráhkaduvvu jávredikšun plána.

Boazodoallu lea ain heajut dilis go guoska sihkkaruššat ealahusšattu das. Soames registerenbargu dahkujuvvu, earenoamaš guohtuneatnamiid dutkan, maiddai dahkujuvvujit unnit geahčaleamit guohtuneatnamiid gilvit. Lea dárbu eanet bargat dainna joaimmain. Dastu ferte fuvar geahčaleamit viiddidumet heajumus geasseoruhagain. Boazodávdat bohtet das makkar guohtun vejolašvuoat leat ja móvt boazodoallu josi-nuvvu, eatnamat, klima ja teknihkkalaš rustegat.

1974is dollujuvvui čoahk'ín dutkiid ja boazodolliid gaskkas gos ságastallui boazo-ávddaid birra. Doppe boji oaidnu ahte livči dárbu dávjxit doallat oktasaš čoahkkimi guorahallat móvt praktikhkalaččat galga bargat vai boazodávdat nohket.

Zanadoalus móvtidahttit hahkat eanet biergu nu go šibit, spiidni, savza ja sáhtta hamahit ahte lea geahčahuvvun čuodnjai biepmat, muhtu almma geahčaleami ožžut ekonomalaš vuotti das. Dákkar biegman geahčaladdan galgashi lágiduvvut nu ahte ekonomalaččat boavaši ealahussi ávkin.

Olkmut leat eambu álgan gilvit ruonasšattuid. Lea dárbu eanet dieuid oažžut makkar šattut dáppe šaddet, móvt galga gilvit, olggosgolut ja bargu.

Náhkkenávddiid biepmán sáhtta ovttas lágiduvvut meahcceealahusain, guolastemiin ja bivdduin. Dákkar biepmán dárbbaša ovttu fuoariid ja dalle ferte guorahallut sáhtta go geavahit bazahusaid go bohcuid ja guliid njuovadit. Mi evttuhat ahte náhkkekikšun doaibma dutkujuvvu móvt dán sáhtta doaimmahit fágalaččat ja praktihkalaččat.

GÁLVOHAKAN JA GÁRVISTEAPME

Gálvohahkan ja gálvogárvistepmi ávdnasiinsámeguovlluin berre dahkut guovlluid sisk-kubealde ja heivehuvvut guovllu vejulašvuoaide ja vugiide. Gálvodahkan bierggus, varas ja siskkušiin, guolis, murjjiin galga dahkut gieldda siskubealde.

Go duodjeávdnasiid galga dahkat, de lea deatalaš nannet duodjenáli seammas go kursafalačdagat viiddiduvvujit. Duojariida organiseret duodjeávdnasiid. Fálaldat guoskka buohkaide, sihkke sidjiide gujet dudjujut ruovttus ja dudjujut vuovdinduoji.

Duodjenálli ja duodjeahtanušan i guoskka dušše gávppašeapmai, muhtu lea oassi kultuvrras ja i sáhte mearriduvvut ekonomalaččat. Ferte eanet bargat ahte eiseváldiid oažžut áohkkehít duodjelahja vissu dárbbu ektui.

Huksendoaimmat (omd. viessuhuksen) ja oasit ieš guet-ge lágan huksendoaimmaide addet bargu muhtin áigai. Industria mas ráhkaduvvu vissis osiid (bittaid) daida olles rah-kanusaide dahje bargobiergasiida, nugo mekanikhka- ja elektronikhkabiergasiida dahje biktasiida berreši eanet guorahallut.

3. Háljahus ja veahkcefálaldagat (service)

a) Álnmulaš veahkcefálaldagat.

Gieldda ealahus doaimmat dárbbašit:

- plánaid bidjami
- ealahusekonomalaš rávveaddi
- bargguid ča aheapmai
- rávveaddimi ja ohppui
- guorahallami móvt doaimmat gánnahit

Muui gáitsidit vuovuealahusat:

- dieuid čohkhet vai oažžu ávkki dain dteuin ja jurdagin mat juo gávchnujit
- praktihkkalaš geahčchaladdamat
- buorit geahču ja heivehallan móvt meahcci geavahuvvu berre boahtit buorrin báikki olbmuide
- mohturjohtulagaid reguleret
- Eanadoallubankku luohttevašolbmuid bargo

- eanadoallubankku luchttevašolmuidbargo gievniduvvut.
- sadjasašordnet eanabarggus ja boazdoalus buoriduvvu.
- geahččaladdamat ja čajaheamit buoriduvvut.

Fuovvarlágerat ceggejuvvujit heajus guohtunjagiid váras.

Industria earret ruvkedoaimma dárbbaša:

- huksensajiid plánet
- rustegiid láiguhit

b) Privahta veahkcefálaldagat.

Mi guoska privahta fálaldagaide de lea gielddas dákkar dárbbut:

- rehketdoalu- ja čállifalaldagat
- ovttas oastit ávnasiid. biergasiid. mášiinnaid ja eara gálvvuid.
- divudanfálaldagat buoriduvvut nu go rörleggarbargguin, galmmihanrustegiin ja elektro doaimmain
- divudanbáikki ealahusaid mášiinnaid, nu go eanandoallomášiinnaid ja scoteriid.
- veahkkeávdnasiid ráhkadir ja vuovdit, nu go guolastanbiergasiid, fanasávdnasiid loavdagiid, farpaliid váras
- buoldamušaid hakkat ja parafiinna
- bassan ja čorgen rustet

Gienda sáhtaši veakkehiet ollu daid ossin mat leat namuhuvvun nu go cegget material-lagera gos gávnujit ealahusaide ieš guvet lágan veahkcebiergasat, huksendoaimmaide ja duodjai birgasat.

Buoridit njuovanrustegiid boazodollui ja šibitdollui. Organiseret tankkaid milke-fievriðeäymaid.

Liigeealahusaide organiseret johtinvejulašvoaid fievriderit gálvvuid. sihkke girdin ja traktor vejulašvoaid.

Bohtosat ealahusgažaldagain maiquin gielddat leat bargan

I: Gienda berreši namahit lávdegotti mi barga ovddidit ealahusaid dili gielddas.

Gienda berreši prioriteret ealahusdili nu móvt lea ja móvt galggaši boahtte áiggis ja atuit arvus vuovvealahusas, ráhkadeamis, duojis ja industrias.

2. Lávdegottis galga leat okta čálli gi máhtta eana teknihkka bargguid ja bedrifts-ekonomia go šadda addit rájiid, plánet ja bargat industri áigumušaiguin ovttas lávdegottiin ja privahta olbmuiguin. Berreši ráhkaduvvut juokke suokkamis ealahus-fonda masa gieldda ášshit zddet ruaid ja dát masa sisboaut beaashi o.m.d. rukke-bargguin dulvadem in ja eara bargguin.
4. Sámi ovdanahttinfoanda guovddaš sámi guovlluid váras galggaši šaddat bistevaččan nu go sámifcanda Ruvas.
5. Dáru- ja sámigiella ovttadassašaččan álmulažžat
6. Eanadoallo geahčahmit gielldain galggašedje nanusmuvvat.

NÆRINGS POLITISK PROGRAM

Uttalelse fra NSR's landsmøte 1979 angående instillingen om bruken av Finnmarksvidda:

Innstillingen om bruken av Finnmarksvidda gir en god oversikt over naturressursene på Finnmarksvidda samt utnyttelsen av disse fram til i dag. Innstillingen er derfor et godt utgangspunkt for videre diskusjon om ressursbruken.

Innstillingen viser de interesser som i dag gjør krav på bruken av Finnmarksvidda. Historien viser også hvordan andre enn samiske interesser gjennom tidene har brukt vidda, og hvordan dette har forstyrret den opprinnelige samiske bruken og organisering av denne. Denne utviklingen er nå kommet så langt at samene føler usikkerhet som sin situasjon som folkegruppe.

I forbindelse med St.meld. nr. 33 om et utbyggingsprogram for Nord-Norge, har Norske Samers Riksforbund uttrykt bekymring for den innskrenking man er vitne til av samiske bruksområder. Videre har NSR pekt på samenes frykt for tillintetgjørelse som en egen folkegruppe såfremt næringsgrunnlaget undergraves. Norges Reindriftssamers Landsforbund ga uttrykk for et lignende syn i sin uttalelse i anledning verneplanen for vassdrag.

Vern av primærnæringene i sameområdene forutsetter vern av helheten i naturgrunnlaget og vern av den økologiske balansen i sameområdene.

Norga Sámiid Riikasävi forstår at utredning om bruken av Finnmarksvidda er en del av arbeidet for å oppnå denne målsetting. Utvalgets mandat og målsetning sies:

"- klargjøre og vurdere de lokale-, distrikts- og nasjonale interesser som knytter set til bruken av Finnmarksvidda i tiden fremover, herunder redegjøre for virkninger på bosetting, næringstuvikling, økonomi kulturelle og sosiale forhold"

og

"- vudere planer om større utbygginstiltak eller inngrep i naturen og betydningen av å bevare store sammenhengende naturområder for å opprettholde lokalbefolkingens livsmønstre og samiekulturen."

Dette er nærmere presisert i utvalgets arbeidsmålsetning, pkt.I.5.2. spesielt i underpkt. 2:

"Finnmarksvidda bør brukes som ressurs for primærnæringene(reindrift og jordbruk) slik at den samiske kultur og det lokale miljø får utvikle seg naturlig. Det må også tas sikte på å utvikle andre nærlinger slik at disse på best mulig måte kan tilpasses den tradisjonelle utnytting av de naturgitte ressurser."

I samsvar med dette har da utvalget i sine hovedkonklusjoner pekt på den betydning primærnæringen har i mandatområdets næringsstuktur og den betydning dette har for å opprettholde samisk kultur og miljø, bosetting samt sysselsettingsmessig.

NSR vil presisere at tiden nå er inne til å foreta en klar prioritering av primærnæringene med støttenæringer i mandatområdet. Dette må gjøres av hensyn til den fremtidige planlegging av ressurstunytting i området.

Slik det er i dag så hersker det en viss usikkerhet blant utsverne av primærnæringene om næringens fremtidige eksistens.

Nye former for naturinngrep får stadig større omgang i området, spesielt inngrep av teknisk art. Eksempler på disse er:

- vassdragsreguleringer og større undersøkelser i forbindelse med dette
- Turistanlegg i utmark
- militære områder
- motorferdsel
- industrivirksonhet som har forurensende virkning på naturen.

Ofta har slike former for inngrep både administrativt og teknisk ekspertise, økonomisk bistand og kortvarig "good-will" status bak sin interesseargumentasjon.

I dette konkurranseforholdet viser det seg at primærnæringen er de mest skadelidende. Ved å foreta en klar prioritering av primærnæringene, vil det være større samsvar mellom målsetninger som myndigheter og de samiske organisasjoner har gitt uttrykk for i flere sammenhenger og praktiske tiltak som må til for å oppnå disse målsetningene.

I denne sammenhengen vil vi blant flere trekke fram to offentlige uttalelser som speielt angår samiske forhold:

I. I St.meld. nr. 33 om et utbyggingsprogram for Nord-Norge, siteres bl.a.: "Regjeringen vil kombinere tiltak innen næringslivet ned tiltak som sikrer naturgrunnlaget for primærnæringene og lokalbefolkningen. Det er en grense for hvilke naturinngrep som kan tillates i de samiske bosettings- og næringsområder. Planer om store naturinngrep må vurderes nøyne, slik at man får klarlagt også virkningen på den samiske utnyttelse av naturgrunnlaget og den virkning inngrepene kan påføre den samiske kultur. Hensynet til samisk naturgrunnlag og natur bør føre til at aktuelle saker om vassdragsreguleringer i sameområdene (Abboravassdraget, Skibotnvassdraget, Altavassdraget, Skaidivassdraget) bør vurderes i sammenheng. Samenes tilknytning til naturgrunnlaget bør også tillegges betydning under det vidre arbeidet med verneplane for vassdrag!"

2. I prinsipperklæringen fra FN's verdenskonferanse for å bekjempe rasisme og rasediskriminering, Genève, august 1978, heter det:

"Konferanse godkjenner urbefolknings rett til å utøve sin tradisjonelle økonomiske struktur og kultur samt sitt eget språk." Konferansen erkjenner også urbefolknings spesielle forhold til sitt land og understreker at deres land, retten til lang og naturrikdommer ikke får tas fra dem!"

I samsvar med det som er anført foran, anser NSR det derfor helt naturlig at andre nødvendige sysselsettings-tiltak som settes i gang i området må være tilpasset denne prioritering og at det samtidig må være tiltak som bidrar til å styrke og dermed ha positiv effekt på primæringen. Videre er det viktig for alle former av tiltak som settes i gang at de tilpasses til miljøet for ikke å virke fremmed i og forstyrrende på dette.

Med bakgrunn i den betydning som mandatområdet har for primærnæring og andre former for utnyttelse av utmark til næringsspørsmål knytter det seg spesiell interesse til utvalgets forslag om utmarksforvaltning. Opprettelsen av kommunale utmarkskontorer i samsvar med vår oppfatning. Angående fylkesutmarksstyre slutter vi oss til mindretallets forslag om:

"Fylkesutmarksstyre bør bestå av 7 personer. Av disse bør 3 velges av fylkestinget og 4 utpekes av Regjeringen."

I tilknytning til begrunnels som mindretallet har bygget sitt forslag på ønsker vi å poengtere følgende forhold: Mandatområdet er samisk kjerneområde der flertallet av befolkningen er samer. Det som skjer i området har også konsekvenser i hele det samiske området, ikke bare nasjonalt, men også internasjonalt når vi tenker på nære kontakt samene har over landegrensene. Det hviler derfor et speiselt ansvar på de sentrale myndigheter for den ressurspolitikk som føres i området det nesten all grunn er under statens forvaltning enten dette skjer på initiativ av kommunen, fylket eller staten.

- 7 -

Det må derfor ikke bli slik at Finnmark fylke ved stemmeflertall i utmarksstyre avgjør så viktige deler av samenes ressursutnytting som ligger i forvaltningsansvaret til dette styret. Dette kan ha avgjørende betydning for samenes fremtid som urbefolkning. Til dette er det også til knyttet viktige rettsspørsmål som det nåværende tidspunkt ikke er avklart. Avklaringen ligger til sist hos de sentrale myndigheter og de samiske organisasjoner.

Til slutt vil vi peke på at områdevern også må være vern for primærnæringene og utmarksnæringene. Dette gjelder spesielt i forhold til motorferdsel, turisme, regler for jakt fiske og bærplukking. Det synes å være klart at de samme regler og bestemmelser som gjelder for rekreasjons- og turistinteresser hindrer i altfor sterk grad næringsinteresser til utmark. NSR vil derfor be myndighetene finne praktiske løsninger innen regelverket som gir næringsutøvere mulighet til å utnytte vilt-, fiske- og bærressurser i området.

Til vern om ressursene i området hører også kultiveringsarbeidet. Planmessig kultivering vil gi større utbytte av den naturlige produksjon til utmarksprodukter. Den mulighet som området gir for å drive primær- og utmarks nærlinger er avgjørende for den bosetning vi har i dag. Og en viktig faktor for sysselsetting, spesielt en videreutvikling for utnyttelse av produkter.

1148

Denne næringsstrukturen er også viktig for å beskytte de kulturelle og miljømessige forhold i området, samt å skape harmonisk sosial tilværelse for befolkningen.

GJENNOMFØRING AV NÆRINGSOPPLISTISK PROGRAM

Samekonferansen i Arjeplog 1978 vedtok et nærings- og sosialpolitisk program. NSR's landsmøte 1979 anmoder de lokale foreninger å ta opp forslagene i programmet for en praktisk gjennomføring av dette og danne en tilpassning av programmet til lokale forhold. Landsmøtet vil rette oppmerksomheten på en del viktige punkter i programmet.

I. Språk- og kulturvern

Det må sattes aktivt lokalt på vern av samisks språk. Siktet målet må da være å gjennomføre full likestilling mellom norske og samisk språk der samisk er daglig språk. Det bør opprettes offentlige kurstilbud i samisk språk og kulturkunnskap både for samisk- og norsk-talende offentlige tjenestemenn i kommunen slik at samisk språklig kompetanse kan utvikles.

Det må ved ansettelses i kommunale og lokale statlige etater legges avgjørende vekt på språkkunnskaper i samisk. Samiske språkkunnskaper må regnes som tilleggskvalifikasjoner.

Det bør sattes sterkt på kulturvern for å bevar viktige sider ved det tradisjonelle kulturgrunnlag for kommende generasjoner. Kulturvern må være en viktig del av undervisningen, næringsvirksomhet og informasjon utad bl.a. innen turistnæringen.

2. Sikre grunnlaget for produksjon av råmaterialet

Næringspolitikk må ha en klar prioritering mot primærnæringer. Dette innebærer bl.a. at virksomhet som kan komme i konflikt med utøvelsen av ordbruk, reindrift og utmarksnæringene bare kan tillates i den størrelsesorden og på slike områder der konflikter ikke oppstår.

Lov- og regelverk må dermed være i pakt med denne prioritering, samt med næringens og gruppens kulturelle tradisjoner. For eksempel må jakt og fiskeregler ta hensyn til

til betydningen av bosettingsmønster som er betinget av utnyttelse av utmark.

I dag har utmark betydning i kombinasjon med andre næringer, men det finnes også en del mennesker for hvem utnyttelse av utmarksressurser er det viktigste i livets opphold. For å øke og sikre produksjonsgrunnlaget for nyttbar utnyttelse av ressurser må kultiveringsarbeid stimuleres.

Innen ferskvannsfiske må vann og vassdrag som har vært utsatt for stor beskatning utarbeides en organisert plan for utsetting av fisk. Dette må gjøres i nært samarbeid med lokalbefolkningen og fagfolk. Spesielt gjelder dette vann som ligger godt til rette for en kontrollert fisking for bygdefolk. Slike vann finner man i tilknytning til hvert lokalsamfunn i vårt område. Slike vann bør kartlegges av bygdefolk som kan komme med forslag til fiskerikonsulenter, som igjen kan gi en faglig vurdering av de vann som det er ønske om å få satt ut fisk i.

Det finnes også en rekke vann som ligger i tilknytning til lokalsamfunn, hvor det er for mye fisk. Dette gjelder spesielt sikk. Som regel er fisken dårlig i slike vann. I dette tilfelle må en få organisert utfisking for å få bestanden på et nivå tilpasset vannets produksjonskapasitet.

Vi vil her foreslå at det pekes ut noen vann som ligger i naturlig nærhet av små bygdelag som selv kan foreta den form for kultivering, for derved selv å ha nytte av dette senere til kontrollert fisking. Omkostningene må i stor grad dekkes gjennom kultiveringstilskott. Det utarbeides en plan for kultivering av vassdrag.

Reindriften står enda svakere når det gjelder omfang av tiltak som har som mål å sikre produksjonsgrunnlaget.

Det gjøres en del registreringsarbeid, spesielt i forbindelse med beiteundersøkelser, samt at det gjøres spredtforsøk i gjødsling av rein beite. Det er nødvendig å intensivere dette arbeid. Samtidig må foringsforsøk utvides i de dårligste sommerbeitedistrikter.

Hypigheten og variasjonen i reinsykdommer må også betraktes ut fra beitetype til og meget som ut fra driftsformer, areal, klima og tekniske avlegg. I 1974 ble det avholdt et kontaktmøte mellom forskere og utøvere der dagens reinsykdoms-problematikk ble diskutert. Ett av de behov som kom fram var at slike kontaktmøter burde holdes oftere hvor forskere og utøvere kunne diskutere seg fram til praktiske tiltak for å bekjempe sykdommer.

Innen jordbruket bør det arbeides aktivt for å få opp, interesse for større mengde kjøttproduksjon, spesielt i storfe-, grisavl, sauavl og fjørkre. Det kan nevnes i denne forvingelse at det har vært spredte forsøk med foring av gjess, men uten plannmessig økonomisk vurdering av forsøkene. Denne prosjekjonsmulighet burde prøves i mer næringsøkonomisk sammen heng.

Grimmsakdyrkning (kjøkkenhage) synes å fenge interessen mer og mer. Det er behov for informasjon om hvilke sorter som kan dyrkes her. Hvordan dette kan gjøres og hva dette krever av kostnader og arbeid.

Pelsdyrnæringen vil etter våre forhold kunne kombineres med småbruk, jakt og fiskeoppdrett. Da dette bl.a. er avhengig av jevn tilgang på før, må dette også vurderes i sammenheng med avfall fra reinslakting og oppfisking ved kultivering. Vi foreslår at pelsdyr-produksjonen gis oppmerksomhet slik at denne kan blir vurdert med hensyn til de faglige og praktiske muligheter.

VAREPRODUKSJON OG VIDEREFOREDELING

Vareproduksjon og videreføredling bør i første rekke bygge på stedlige ressurser og tradisjoner.

Videreføredling av matproduksjon bl.a. av kjøtt, blod og innmat av reindslakt, fiske og bær må i større grad skje innen kommunen.

For duoddgiproduksjonen er det viktig å styrke arbeid med design og produktutvikling samt å øke tilbud om kursvirksomhet. Dessuten må en komme fram til organisert materialanskaffelse for produsenter. Disse tilbud må være for alle, både til le som driver hjemmeproduksjon og, til de som produserer for salg.

Design og produktutviklign av duoddji har ikke bare en forretningsmessig målsetting, men i stor grad et kulturuttrykk og kan derfor heller ikke bestemmes kun etter forretningsmessige kriterier.

Det bør også arbeides for å få alminnelig godtatt innen finansieringsordninger at i ny boliger må en få innredet enkel arbeidsrom for duoddji etter familiens behov.

Produksjon av driftsmidler og komponenter til bygge- og anleggsvirksomhet er tenkbare sekundærnæringer i vårt område. Industriell delprodusjon av bestemte komponenter innen mekanikk og elektronikk samt virksomheten innen tekstilbransjen kan også være aktuelt å vurdere nærmere.

ADMINISTRASJON OG SERVICE

a) Offentlige sektor

All næringsvirksomhet i kommunen har behov for:

- øket kapasitet for planlegging
- næringsøkonomisk konsulentservice
- assistanse for gjennomføring av forsøksvirksomhet
- veiledning og opplæring
- bedre transporttilbud

Foruten dette har primærnæringene spesielt behov for:

- kartlegging av ressurser for intern bruk
- praktiskforsøkvirksomhet
- bedre kontroll, oppsyn og reguleringer
for utnyttelse av ressurser må komme lokal-
befolkningen til gode.
- regulering av motorisert ferdsel
- landbruksbankens tillitsmannsarbeid må
styrkes
- vikarordninger i jordbruk og reindrift må
oprettes
- forsøks og demonstrasjonsvirksomhet styrkes

Et kriselager av for bør opprettes for bruk i dårlige beitesesonger.

For industrilignende næringer, unntatt bergverk, er behovene ytterligere:

- planlegging av utbygginsklare tomter
- utleie av produksjonslokaler og fremforing av utleiebygg

b) Privat sektor.

På den private sektor har nærinssaktiviteten i kommunen følgende felles behov:

- regnskaps- og kontorservice
- innkjøpssamarbeid lokalt for materiell, utstyr, maskiner og for også andre varer.
- håndverks- og reparasjonstilbud bør bedres vesentlig, f.eks. innen rørleggertjeneste, kjøleteknikk og elektro.
- opprettelse av verksted for reparasjoner for maskiner, bl.a. landbruksmaskiner og scooter
- produksjon og slag av redskaper bl.a. for fiskebårer, sledør, telt duker, tonner, is
- Pålitelig tilførsel av brennstoff og parafin
- rengjøring og vaskeri.

Flere av disse behov bør naturlig kunne løses i samarbeid med interesser i flere kommuner, som f.eks. materiallager for utstyr for industri, bygg og anlegg og handverk.

Spesielt for jordbruk og rein drift bør nevnes behov for bedre slaktemuligheter og i jordbruket bør tankhenting av melk organisert av meieriet.

For utmarksnæringen er det viktig å få organisert transport, både fly og traktor.

Konklusjoner fra arbiede ned næringsspørsmål i kommunene.

I. Det bør opprettes en kommunale tiltaksnend for utvikling av næringslivet i kommunen.

Kommunene bør foreta en klar prioritering av næringsutbyggingen med vekt på primærnæringene, videreforedling, håndverk og småindustri.

2. Tiltaksnenda må ha en fast sekretær, med ekspertise i utmarksteknikk og eventuelt bedriftsøkonomi for rådgiving, planlegging og industriutvikling i samarbeid med tiltaksnenda og private foretak.

Det bør opprettes et kommunalt næringsfond ned kommunale grunninnskudd og hjemled inntekter fra f.eks. bergverk, kraftutbygging og andre inngrep.

4. Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosettingsområder må gjøres til en permanent ordning etter mønster av Samefonden i Sverige.

5. Administrativ likestilling for norsk og samisk.

6. Forsøks- og driftsplaneringer inne jordbruket i kommunene må styrkes.

Grupperapport om duoddji fra NSR's landsmøte 17. - 19. juni 1979,

Snåsa

Samisk duoddji er laget av samer. Som kjent påvirkes samisk duoddji i sterk grad utenfra. En slik påvirkning er ikke ønskelig, spesielt beklagelig er den forvrengning som fabrikkmessig eller ren industriell framstilling av samisk duoddji som i dag går for seg fra ikke samiske hold.

Det finnes ingen eksisterende lovverk som klart beskytter samisk duoddji. Det er således mulig i ytterliggående tilfelle for eksempel å masseprodusere gjenstander uten å ta hensyn til den samiske etniske gruppens egen opphavsrett til framstilling av sin duoddji. I denne sammenheng bør det sies at samisk duoddji ennå i dag består som hjørnestein i samisk kultur, og for å bestå som samisk handverk med eksklusiv rett for samene å drive dette, kreves det instituert et beskyttelsesorgan.

Dette organ skal være faglig kompetent og med innebygget myndighet til å avgjøre i hvert enkelt tilfelle om et produkt er

- a) samisk duoddji
- b) om produktet fortjener støtte

Dette organ ville så kunne gjennomføre merking av samisk duoddji, en merking som i seg selv ikke er å oppfatte som en kvalitetsvurdering mellom gjenstander og ting innebyrdes, men heller en merking som garanterer for den etniske ekthet eller tilhørighet av og for produktet. Det er sterkt ønskelig av Sámiid Siiddaid Luoddji blir pålagt å arbeide med det viktige spørsmålet som å beskytte samisk duoddji mot bl.a. sterke utenforliggende kapitalkrefter som benytter seg av samisk duoddji i egen fortjeneste øyemed.

Duoddji må ikke ses bare ut fra en økonomisk side, men også kulturelt, fordi samisk duoddji må anses å være et helt grunnleggende element for beståen av samisk kultur i det hele da samisk duoddji er bærer av tradisjonen.

Det ytre samfunnssystem fører til at samisk duoddji som kulturfaktor ikke lenger helt selvagt bringes videre i heimen. Derfor må skolen påta seg en del av videreføringen av duoddji. Dette betyr at samisk duoddji må bli obligatorisk i grunnskolen i samiske områder og at lærerutdanning i samisk duoddji må komme igang.

De etiske sider ved samisk duoddji er svært viktige da mennesket oppdras gjennom skapende virksomhet til en livsform, det skaper en holdning og en respekt for den skapende trå og det skapende mennesket.

Undervisning i samisk duoddki i skolen må gis på samisk språk, da samisk duoddji med sitt vell av gedigne samiske uttrykk ikke kan føres videre uten at undervisningen i skolen gis på samisk.

Det er viktig at samisk duoddji inngår i voksenopplæringen, slik at voksne også får mulighet til å lære duoddji.

For at sløydere skal ha bedre tilgang på materialer, er det nødvendig å opprette en sentral for samiske duoddji materialer.

En bør arbeide for å bevisstgjøre forkvalitet blant samene selv og også arbeide for presentasjon av samiske duoddji produkter for et samisk marked. Ved å tilby samiske produkter i samiske områder, vil en demme opp for produkter som kommer utenfra, og det vil samtidig styrke følelse av samisk etnisk områdetilhørighet. Der er også produkter som ikke kan eller bør selges til andre enn samer. Et slikt produkt er f.eks. samekofta.

Souvernirsalg bør også finnes fordi det er en av de bedre inntektskilder. Men det bør på en måte kjennegis at det er samisk, og dette må skje under kontroll og således bære merke på at det er ekte samisk.

større reguleringer av vassdragene med tilknytting til Alta-Kautokeinovassdraget. Et viktig moment i saken er at Stortingsvedtaket er gjort imot de fleste av de lokale organers og organisasjoners vedtak.

NSR vil ut fra sin prinsipielle holdning gi Naturvernforbund moralsk støtte i saka som er reist mot staten, men vil ikke kunne engasjere seg aktivt i saka da saka ikke gir tilfredstillende mulighet for prøving av samiske rettsprøsnål.

Landsmøteuttalelse nr. 4

NSR's landsmøte i Snåsa 17. - 19.juni vil med dette ta avstand fra det norske engasjement i Trombetas prosjekt i Brasil. De statseide norske selskapene ÅSV og Norsk Hydro er her med på å fordrive indianere fra sine opprinnelige områder og å ødelegge deres kultur ved å twangsflytte dem og frarøve dem deres land og ressurser.

Videre er dette prosjekt klart i strid med det syn Norge har tilkjennegitt i internasjonale fora og norske bedriftene må derfor trekke seg fra dette prosjektet.

Samiske organisasjoner må, gjennom VVCIP, ta opp denne sak og arbeide for å hindre at det i framtiden startes slike uheldige prosjekter som i realiteten er ned å utslette folkene i den 4. verden.

Jakkečoahk'kin cəl'kámuš no. I

Ávii'sačallimat vær'jusuoladəmi birra Lævnjas.

NSR'a moai'tá garrisit gå mutton íviisat - erenoamážit Ušlo áviisat "VG" ja "Dagbladet" - lät járahan vær'jusuoladəmi Lævnjas sábmelážžiid aáhamu atte símit Rámsas lät sivahallan ja erenoamážit organiserejuvvun símit. Díggár sivahallamat sámiid vuosta lät áv'dal ge dáppáhuvvvan median ja dan ditte årro dár'bo čujuhit ja vuos'tálas'tit daid. NSR:a ávžoha íviisaid tar'vit díggár járahemiid.

Landsmøteuttalelse nr. I

Avisskriveniene om våpentyveriene i Lakselv

NSR vil sterkt kritisere den måten enkelte aviser, - spesielt Oslo-avisene VG og Dagbladet - har framstilt våpentyverisaken i Lakselv på, vet at samer i Tromsø - og spesielt organiserte samer - var utpekt til syndebukker. Mistenkeliggjøring av samme type har også forekommet før, i pressen, og det er grunn til å påpeke forholdet. NSR henstiller til pressen å la være å komme med slike spekulative forvregninger.

Landsmøteuttalelse nr. 2

"På flukt over kjølen"

NSR's landsmøte i Snåsa 1979 tar sterk avstand fra den måten Tysfjord -samene ble framstilt på i den svenskproduserte filmen "På flukt over Kjølen". Scerne fikk et forvrengt bilde av grenselosenes innsats under krigen. Påstander om profittmotiver og uansvarlighet hos grenselosene ble satt fram uten at de selv fikk kommentere påstandene.

Dette har skapt sterke reaksjoner blant samene i Tysfjord som har krevd at det skal lages en ny film om grensetrafikken under krigen. Når denne filmen lages, må den gi et helhetlig bilde av grenselosenes situasjon i Tysfjord under krigen. Denne film bør tilbys Sveriges Radio.

NSR kjenner også til at det under krigen ble utarbeidet en rapport om grensetrafikken av Den Norske Flyktningesentralen i Jokkmokk. Rapportenes generelle del skal angivelig inneholde rasistiske utsagn om Tysfjord-samene, noe som NSR tar skarpt avstand fra.

Landsmøteuttalelse nr. 3

Alta - Kautokeinovassdraget.

Landsmøtet i Snåsa 1979 vil på det sterkeste gå imot Stortingsvedtaket om utbygging av Alta - Kautokeinovassdraget. NSR frykter også for at denne første utbyggingen kan danne utgangspunkt for

DELEGATER TIL SAMEKONFERANSEN 1980
OASSEVÁLDIT SÁMEKONFERANSII. 1980

Kárášjoga Sámiid Nuoraid Sær'vi:
Nils J. Klemetsen

I.v.o. Magne Ove Varsi
2.v.o. Kari Solveig Sara

Čahcesullo Sámiid Sær'vi:
Trygve Ballari

I.v.o. Else M. Isaksen
2.v.o. Dagny Gren

Oslo Sámiid Sær'vi:
Ragnhild Nystad

I.v.o. Ánte Sombø
2.v.o. Kjell Kemi

Nord Trøndelag Sámiid Sær'vi:
Joel Steinfjell

I.v.o. Alvar Dunfjeld
2.v.o. Sigbjørn Dunfjeld

Helgeland Sámiid Sær'vi:
Odd Kappfjell

I.v.o. Betty Kappfjell
2.v.o. Jan Sundset

Dætnugátti Sámiid Særvi:
Svein Ottar Helander

I.v.o. Solbjørg Ravna
2.v.o. Kristine Aslaksen

Unjárgga Sámiid Særvi:
Olav Dikkanen

I.v.o. Geir A. Smuk
2.v.o. Siri Dikkanen

Guovdageainnu Sámiid Særvi:
Jan H. Keskitalo

I.v.o. Julie Eira
2.v.o. Anders Persen Siri

Máze Sámiid Særvi:
Nils J. Nango

I.v.o. Mikkel Hætta
2.v.o. Ellen Eira

Bergen ja Trondheim Sámiid Særvi:
Daniel Danielsen

I.v.o. Per L. Boine
2.v.o. Jarle Haugen

Alta Sámiid Særvi:
Ellen M. Dunfjeld

I.v.o. Ingar Boine
2.v.o. Johan M. Gaup

Almmaivággi Sámiid Særvi:
Harald Pedersen

I.v.o. Øystein Isaksen
2.v.o. Gunnar Isaksen

Porsanggu Sámiid Særvi:
Peder Andersen

I.v.o. Alf Nystad
2.v.o. Hans Hansen

Tromsø ja Rongu Sámiid Særvi:
Torbjørg A. Inga

I.v.o. Hallgeir Johnsen
2.v.o. Solfrid Forsli

Kárášjoga Sámiid Særvi:
John T. Solbakken

I.v.o. Kirsten Turi Gaup
2.v.o. Dagny Skals

Formann : Odd Ivar Solbakk, Båteng i Tana
Nestformann : Laila Somby Sandvik, Karasjok
Styremedlemmer : Bjarne Store Jakobsen, Karasjok
Maja Dunfjeld Aagard, Snåsa
Svein Roald Nystø, Tromsø

Arbeidsutvalg : Formannen, nestformannen og styremedlem
Bjarne Store Jakobsen

Vararepr. til styret : Svein Ottar Helander, Tana (for O.I. Solbakk)
Måret Sara, Karasjok, K.jok (for L.S. Sandvik)
Edvin Aikio, Porsanger (for B.S. Jakobsen)
Harald Eliassen, Hattfjelldal (for M.D. Aagard)
Johan Albert Kalstad, Tromsø (for S.R. Nystø)

Næringssek.komi. : Peder Andersen, Porsanger, formann
Leif Dunfjeld, Alta
Aslak Nils Sara, Kautokeino
Vigdis Stordal, p.t. Tromsø
Olav Dikkanen, Nesseby

Kulturpol.k. : John Trygve Solbakk, Karasjok, formann
Mari Teigmo Eira, Karasjok
Mary Skoglund, Hattfjelldal
Julie Eira, kautokeino

Skolekomite : Måret Sara, Karasjok, formann
Jan Henry Keskitalo, Kautokeino
Anna Jakobsen, Hattfjelldal
Ardis Eriksen, Tromsø

valgkomite : Nils Jernsletten, Tromsø, formann
Alf Isak Keskitalo, Kautokeino
Odd Kappfjell, Trofors

Revisorer : Regnor Jernsletten, Vadsø[?]
Per Ove Biti, Karasjok

Pengeinnsamlingskomite : Knut Johnsen, Tromsø, formann
Erling Krogh, Tromsø
Øystein Ballari, Tromsø